Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

కొండయ్య, కాళీపట్నపు

ఆఫ్రికా పంపకం

భీమవరం, 1938

Record no. 60

Koṇḍayya, Kāḷīpaṭnapu

Āphrikā Pampakaṃ

Bhīmavaraṃ, 1938

Record no. 60

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

కొండయ్య, కాళీపట్నపు.
ఆఫ్రికా పంపకం / రచయిత కాళీపట్నపు కొండయ్య. - భీమవరం : మోడరన్ పబ్లిసిటీ బ్యూరో, 1938.
(2), iv, 172, 2 p. (10) leaves of plates. :Maps. ;17 cm.
Record no. 60

Koṇḍayya, Kāḷīpaṭnapu.
Āphrikā Pampakaṃ / racayita Kāḷīpaṭnapu Koṇḍayya. - Bhīmavaraṃ : Mōḍaran Pablisiṭī Byūrō, 1938.
(2), iv, 172, 2 p. (10) leaves of plates. :Maps. ;17 cm.
Record no. 60

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB   Date filming began:

960

6979

ఆఫ్రికాపంపకం

రచయిత

శ్రీయుత కాళీపట్నపు కొండయ్యగారు ఎం. ఎస్‌సి.

('విజ్ఞానం' పత్రికా సంపాదకులు).

ప్రకాశకులు

మోహరన్ పబ్లిసిటీ బ్యూరో.

భీమవరం.

వెల: [illegible] అణాలు.

దుఃఖమయమై ఉన్న ప్రకృత ప్రపంచం

అలా ఉండనక్కరలేదనీ,

భూతలం మానవకోటి కంతకీ

ప్రత్యక్షస్వర్గంగా చేయవచ్చుననీ,

అంతకంటె అగత్యమైన పని మరొకటిలేదనీ,

నిశ్చితాభిప్రాయం కలవారై,

అందుకై పేరుప్రతిష్ఠలకైనా ఆశించకుండా

ఆహుతి అయిపోయిన

అనేక అజ్ఞాత యోధులకు.

Sundarayya Vignana Ke
Library
Ac No. 6979
Hyderabad-500 014.

International Politics by Schuman. ఇది చాలా గొప్పగ్రంథం. ఇందులో చర్చించని విషయం లేదు. భాషా, గ్రంథకర్త ధోరణీ అద్భుతంగా ఉంటాయి. ఆధునిక రాజకీయ ప్రపంచం అర్థంచేసుకోవాలంటే ఈ పుస్తకం చదవడం అత్యవసరం. Imperialism and World Politics by Moon. అంతర్జాతీయ రాజకీయాలు అవగాహనచేసుకోడానికి ఇది ప్రథమపుస్తకం. ఈయన వ్రాత బహు సరళంగా, హృద్యంగా, ఉంటుంది. గొప్ప కథకుడు, గ్రంథకర్త. పుస్తకం చేతబట్టితే వదలిపెట్టాలనిపించదు. ఇంగ్లీషు తెలిసిన ప్రతి వారూ తప్పకుండా చదువవలసిన గ్రంథం. Freedom and Organisation by Bertrand Russel. గ్రంథకర్త సుప్రసిద్ధ ఆంగ్లేయుడు. భావస్వాతంత్ర్యానికి పేరెన్నికగన్నవాడు. ఈయన సహజధోరణిలో వ్రాసిన ఈ చక్కని పుస్తకం మిక్కిలి ఉపయోగకరం. Dollar Diplomacy by Freeman. అమెరికను సామ్రాజ్యవాదం అవగాహన చేసుకోనేందుకు చక్కని పుస్తకం, పాతదైనప్పటికీని. Word Politics in Modern Civilisation by Barnes; Cultural and Political History of Modern Europe by Hayes; The great illusion by Angell,

మొదలైన పుస్తకాలు ఇంకా చాలా ఉన్నాయి. కాని అందరికీ అందుబాటు కావడం కష్టం. ఇంగ్లీషు గ్రంథకర్తలయిన Palme Dutt, John Strachey గార్ల పుస్తకాలు చాలావరకు అన్నీ ఇటీవల వ్రాసినవి, సోషలిస్టు దృక్పథంతో సవిస్తరంగా ప్రశంసనీయంగా వ్రాసిన గ్రంథాలు. ఆధునిక ప్రపంచాన్ని అల్లకల్లోలంగాచేస్తున్న ప్రస్తుత సామ్రాజ్యవాద సమస్యనుగురించి ప్రతి పౌరుడూ తీవ్రంగా యోచించవలసిన సమయమిది. అందుకు తప్పని సరిగా చదువవలసినవి, ఈ ఆంగ్ల గ్రంథకారుల పుస్తకాలు. ప్రత్యేకం ఆఫ్రికాపంపకాన్ని గురించి వ్రాసిన పుస్తకాలు మంచివి రెండు మూడున్నాయి. Empire and Commerce in Africa by Woolf ప్రసిద్ధిగాంచిన ఆంగ్లేయ అధ్యాపకుడు. నిష్పాక్షికంగావిషయమంతా వివరించిన గ్రంథం. Partition of Africa by Kelhic and Bylucas; Black-man's burden by More। ఇవి రెండూకూడా చదువదగినవే, కొత్తవి కాక పోయినాను. 'The Rape of Africa' by Harrison Smith and RobertHaas - ఇది సరికొత్త పుస్తకం, 1936 ది. ఆ ఖండంలో రాజతంత్రంపేరిట జరిగిన బందిపోటు విశదంగా వర్ణించారు గ్రంథకర్తలు. తప్పకుండా చదువ

వలసిన పుస్తకం. ఇవికాక Curent History, Foreign Affairs, Political Quarterly మొదలైన మేగజీనులూ, లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సువారి ప్రచురణలూ అమూల్యములు. ఈ పుస్తకములోని పటాలు చాలావరకు Moon, Woolf మొదలైనవారి పుస్తకాలుచూచి గీసినవి. వీరందరికీ చిర కృతజ్ఞుడను.

కాశీ విశ్వవిద్యాలయము,
జూలై, 1937. } కా. కొండయ్య.

ఆఫ్రికా పంపకం

“మన రాజ్యాంగం యావత్తూ వాణిజ్య నిర్వహణానికే వ్యవస్థితమై ఉంది. మన వాణిజ్యం అవ్యాహతంగా సాగడానికి అగత్యమైన కొత్త రాజ్యాలను కూడగట్టుకోవడం, పాత రాజ్యాలను పదిలంగా చూచుకోవడం, మన అధినివేశ విదేశాంగమంత్రు లిద్దరికీగల ముఖ్యకార్యం. మన సైనిక నావిక బలమంతా, మన వ్యాపారాన్నీ, వ్యాపారం జరగడానికి అవసరమైన విస్తార సామ్రాజ్యాన్నీ, సర్వవిధాలా సంరక్షించడానికి సంసిద్ధమైఉంటుంది. వ్యవసాయ వాణిజ్యబోర్డుల ముఖ్య కర్తవ్యం ఆరెండు ముఖ్యవ్యాపారాలనూ పోషించడమే. చివరకు మన విద్యాశాఖ మంత్రికూడా, ముఖ్యంగా మన ప్రజలు వాణిజ్య నిర్వహణంలో నిపుణులై ఉండేటట్లు చేయడానికనే, ప్రజలసొమ్ము పుష్కలంగా ఖర్చుచేస్తాడు. మన హోమ్ ఆఫీసుకుగల ముఖ్యమైనపని, అనేకమైన మనమిల్లులలోనూ, మరలలోనూ కాయకష్టపడే లక్షలకొద్దీ మన కార్మికుల పాటవం చెడకుండా చూడడం. ఇందుచేత, మన రాజకీయా లన్నింటిలోనూ ప్రధానమైనది వాణిజ్యమనీ, దానిని సర్వవిధాలా వృద్ధిచేయడానికి పూనుకొన్న ప్రభుత్వమే ప్రజామోదం పొందడానికి అర్హమైనదనీ అనడంలో అతిశయోక్తి ఏమాత్రమూ లేదు”.

సుప్రసిద్ధ ఆంగ్లరాజకీయనేత్త జోసెఫ్ ఛాంబర్లేను గారు, పూర్వమొకప్పు డుపన్యసించిన పైమాటలు, ఆధునిక సామ్రాజ్య వాదానికి సూత్రప్రాయంగా ఎంచవచ్చు. మానవుడు తన బుద్ధివిశేషంవల్ల, సాధ్యమైనంతవరకు కాయకష్టం తగ్గించుకొని పుష్కలంగా వస్తువుల నుత్పత్తి చేయడానికి, ఉపకరణాలు సమకూర్చుకొన్నాడు. కాని యీ అద్భుత పరివర్తనవల్ల కలిగిన ఫలసాయం, జనసామాన్యానికి చెందకుండా కొద్దిమంది ధనికుల హస్తగతం అవుతూవుండడం మూలంగా మానవసంఘానికి దుర్భర దారిద్ర్యవ్యధ తప్పలేదు. సంఘకృషివల్ల మరలమీద నిరంతరంగా తయారవుతోన్న అపార సంపత్తికంతకీ సర్వస్వామ్యం సంపాదించిన ధనస్వాములు దానిని విడుదలచేసుకోవాలన్న ఆతృతతో, ప్రపంచమంతా పంచుకోడానికి పరుగులెత్తారు. ఈ పరుగులలో పరస్పరంగా పోటీలూ, పోట్లాటలూ, పొసగకుండా ఎట్లాఉంటాయి! ఎంతపెద్దదైనా ప్రపంచం పరిమితమాయెను! ధనస్వాములెంత పరిమిత సంఖ్యాకులైనా, అపారసంపత్తి సమకూడడానికి మూలమైన స్వలాభాపేక్షలకు మేరలేదాయెను! సాంఘికసంపద స్వల్పసంఖ్యాకుల స్వంతసొత్తుగా పరిగణింపబడినంతకాలమూ, పోటీలూ పోట్లాటలూ పొసగకుండా ఏట్లాఉంటాయి?

సామ్రాజ్యవాదులు ప్రపంచమంతా పంచుకోవడంలో ఆయా దేశాలనుబట్టి, సభ్యతలనుబట్టీ, వివిధములైన సంఘర్షణలూ, కల్లోలాలూ, కలిగాయి. కాని అన్నింటికంటె

విచిత్రమైనవిషయం ఆఫ్రికాఖండం విషయంలో పొడగట్టింది. ఆసియా సందర్భంలో, ప్రాచీన సభ్యతలుగల ప్రజలతోడి సంఘర్షణవల్ల సామ్రాజ్యవాదులకార్యం సాఫీగా శీఘ్రంలో కొనసాగలేదు. అమాయకమూ, అనాగరకమూ, అయిన ఆఫ్రికాఖండపు పంపకంలో ఈవిధమైన ప్రతిబంధకమేమీ బాధించలేదు. అతివిస్తార పరిమితమైన ఆ భూభాగాన్నంతనీ, సామ్రాజ్యతృష్ణాపీడితులైన ధనస్వాములు, (ఒకరిని కనుగప్పి) మరొకరు, చూస్తూచూస్తూండగా, పూర్తిగా పంచుకోగలిగారు. ఇటీవల ఇటలీ అబిసీనియా యుద్ధంతో ఈ పంపకం కొదువలేకుండా పూర్తి అయింది. మాటలతో వివరించడం కంటె, ఈకింది రెండుపటాల మూలంగానూ వివరిస్తే, ప్రాపంచిక చరిత్రలో, అతి విచిత్రసంఘటనమైన ఆఫ్రికాపంపకం, సులభంగా అవగాహనవుతుంది.

ప్రపంచంలోని ఖండాలయిదింటిలోనూ, వైశాల్యంలో ఆఫ్రికా రెండవది. తూర్పున మానవనిర్మితమైన సూయజుకాలవనుకూడా సముద్రంగా పరిగణిస్తే, ఆఫ్రికాఖండాన్ని బ్రహ్మాండమైన ఒకద్వీపంగా ఎంచవచ్చు. ఇది ఉత్తరదక్షిణాలునా సుమారు 5000 మైళ్ళుపొడవూ, తూర్పు పడమరలలో సుమారు 4000 మైళ్ళుపొడవూ కలిగి, 1,15,00,000 చదరపు మైళ్ళ వైశాల్యం కలిగఉంది. అతివిస్తారమైన ఎడారులూ,

అతిదీర్ఘమైన నదులూ, అతిగహనమైన అడవులూ, అసంఖ్యాకమైనవన్యమృగాలూ, అగణ్యమైన ఖనిజసంపదలూ, ఫలవంతమైన సేద్యపుభూములూ, అతి విచిత్రమైన మానవజాతులూ, కలిగిన భూభాగంఅది. శీతోష్ణాది భేదాలనుబట్టి, దీనిని నాలుగైదు భాగాలుగా విభజించవచ్చు. ఉత్తరాన్ని సమశీతంగలిగి, యూరపు ఖండంతోనూ, ఆఖండపు సభ్యతతోనూ సన్నిహిత సంబంధంపొందిన మధ్యధరా తీరస్థమైన దేశం. ఇది, కొద్దో గొప్పో నాగరకులైన అరబ్బులూ, బెర్బరులూ మొదలైన జాతులకు నివాసస్థానం. దీనికి దక్షిణంలో, ఖండానికి ఈపక్కనుంచి ఆపక్కకు విస్తరించి, నిర్మానుష్యమై, దుర్భరతాప భూయిష్టమైన ఎడారిప్రదేశం. దీనికి దక్షిణంగా పచ్చికబయళ్ళూ, అడవులూ, నదులూ, సేద్యపుభూములూ కలిగి ఒకవిధంగా వ్యవసాయాది వృత్తులనునేర్చిన నీగ్రోప్రజలకు నివాసమైన దేశం. దీనికి దిగువగా, భూమధ్యరేఖ కిరుపార్శ్వాలా విస్తరించి, దట్టమైన అడవులతోనూ, క్రూరమైన జంతురాసులతోనూ, అనాగరకులైన నీగ్రోజాతులతోనూ నిండి, నాగరకజాతులకు దుర్గమమైన మధ్యప్రదేశం. ఇదిదాటి దక్షిణానికి పోయినకొద్దీ, సమశీతమై, ఫలవంతమై, ఆరోగ్యవంతమై, పాశ్చాత్యప్రజలకు వాసయోగ్యమైన దక్షిణ ఆఫ్రికా.

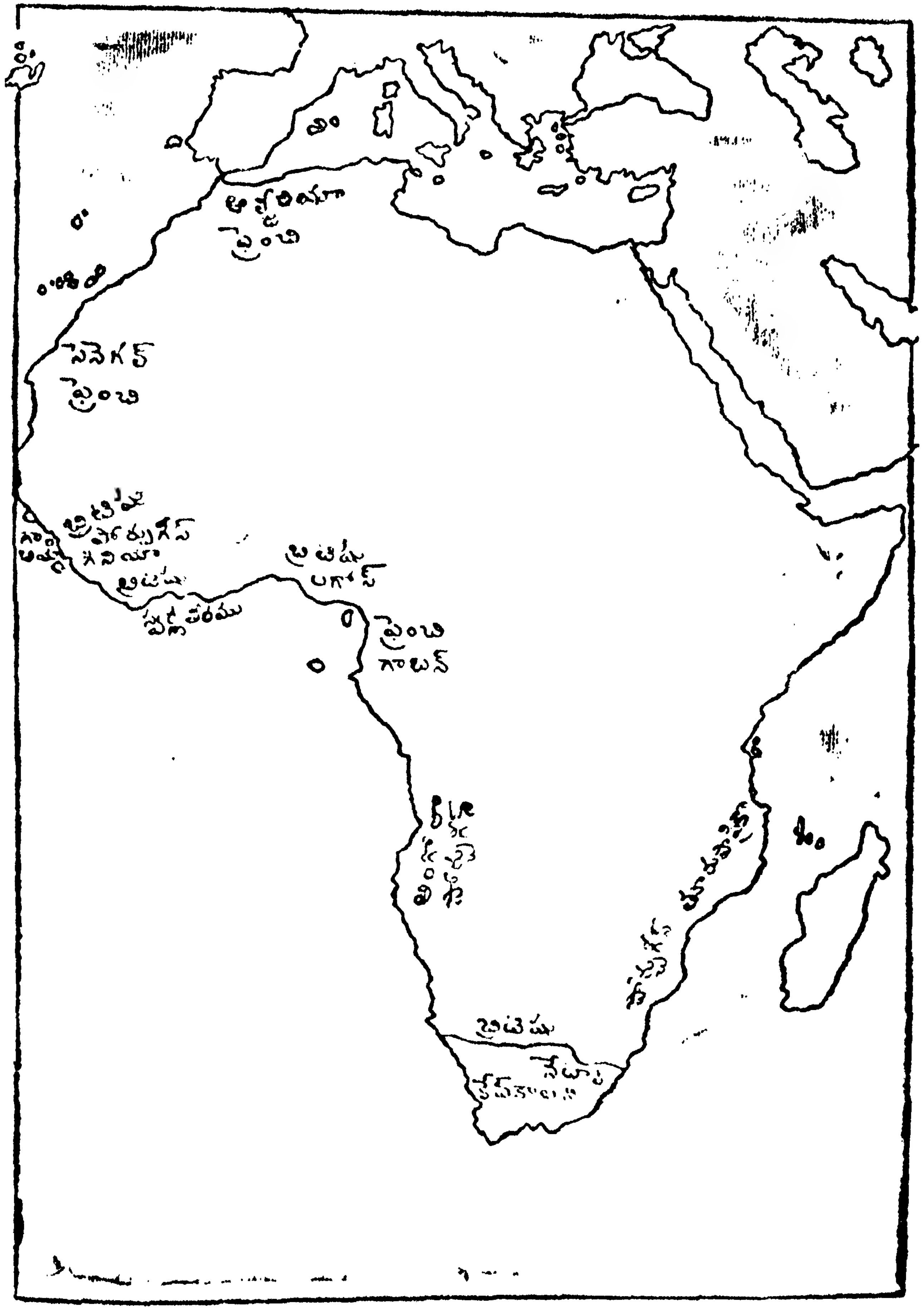

1. ఆఫ్రికా పంపకం—1880

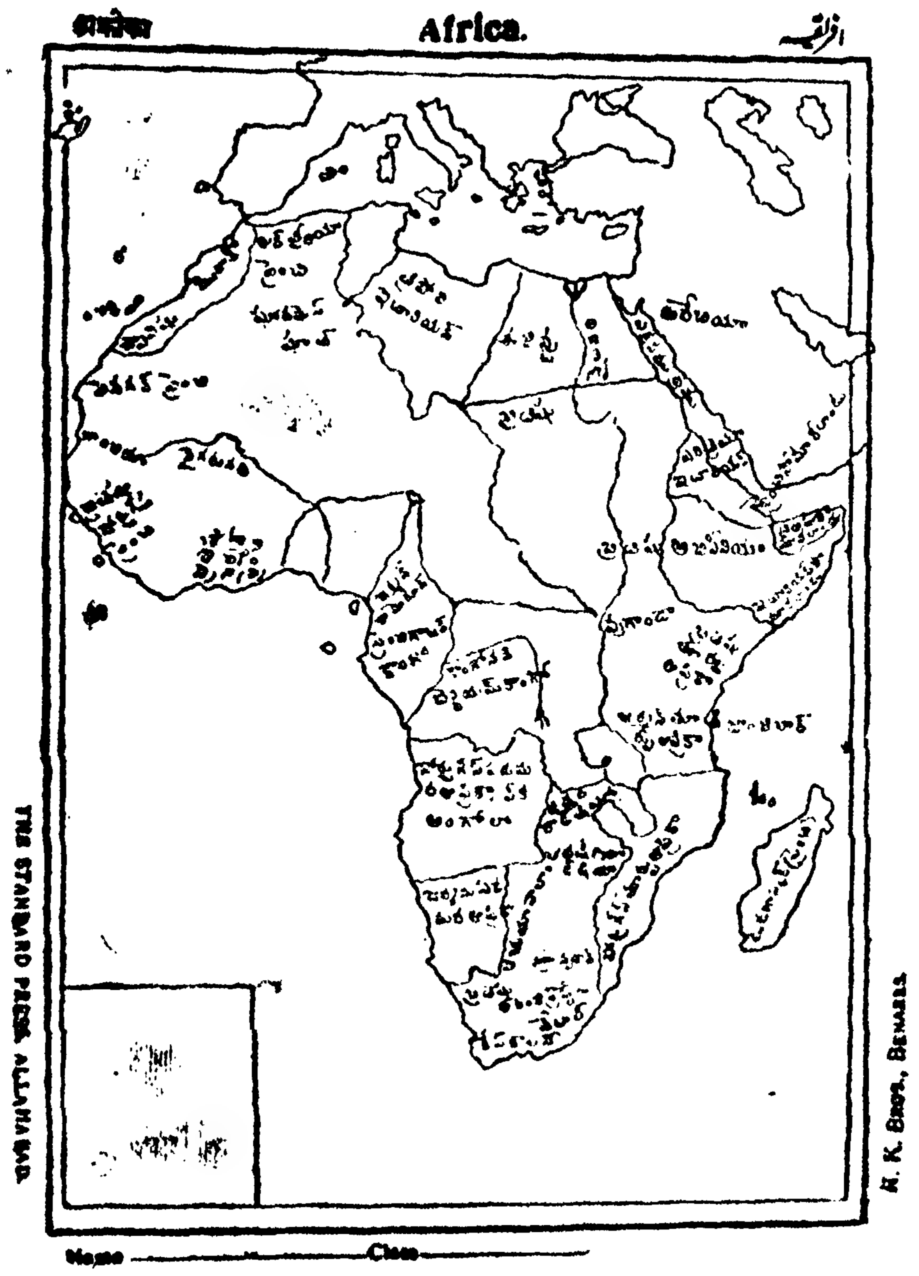

2. ఆఫ్రికా పంపకం—1914

1875 సంవత్సరానికి పూర్వం, అతివిస్తారమైన ఈ మహా భూఖండంలో పదవవంతైనా పాశ్చాత్యుల పరంకాలేదు. ఆతరువాత 50, 60 సంవత్సరాలు గడిచేసరికి ఖండమంతా పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యపాలకుల పాలయింది. ఈ 50, 60 సంవత్సరాలకథా, వరుసగా, వివరంగా, వర్ణించడం మా ఉద్దేశంకాదు. వ్యక్తుల స్వలాభాపేక్షలమీద ఆధారపడిన ఈనాటి ఆర్ధికవ్యవస్థకు ఫలితమైన సామ్రాజ్యతృష్ణ, సంతృప్తి కావడానికి ఏయేరీతులు అనుసరిస్తుందో, సూచించడమే మా ప్రధానోద్దేశం. ప్రస్తుతవిషయాని కనుకూలంగా ఆఫ్రికా ఆక్రమణచరిత్ర నాలుగుఅధ్యాయాలుగా విభజించవచ్చు.

I మధ్యధరా సముద్రతీర మండలం.

II తూర్పుతీరం.

III దక్షిణ ఆఫ్రికా.

IV పశ్చిమతీరం.

మధ్యధరా సముద్రతీర మండలం

1

అటు అట్లాంటిక్ సముద్రం మొదలు, ఇటు సూయజు కాలువవరకూ మధ్యధరా సముద్రాన్ని చేరి వ్యాపించిఉన్న ఉత్తరఆఫ్రికా పూర్వం అయిదారు విడివిడి రాజ్యాలుగా నామకః తుర్కీసుల్తానులకు సామంతంగా ఉండేది. సామ్రాజ్య వాదం విజృంభించిన తరువాత క్రమంగా ఈ రాజ్యాలన్నీ పాశ్చాత్యప్రభువుల పాలనలో జేరిపోయాయి. ఆల్జీరియా, ట్యూనిస్, మొరాకో రాజ్యాలు మూడూ పరాసువారి పాలయాయి. పూర్వం ట్రిపోలీ రాజ్యాన్నీ, ఇటీవల అబిసీనియా రాజ్యాన్నీ ఇటలీవారు స్వాధీనంచేసుకున్నారు. ఈజిప్టు, ఇంగ్లీషువారిచేత జిక్కింది.

ఉత్తర ఆఫ్రికాలో మొట్టమొదట పాశ్చాత్యుల స్వాధీనమైన రాజ్యాలు ఆల్జీరియా, ట్యూనిసులు. 1830 సం॥రం మేనెల 30 వ తేదీని పరాసు నావికదళంఒకటి, డే అనే ఆల్జీరియా పాలకునికి బుద్ధిచెప్పడంనిమిత్తం, యుద్ధసన్నాహమై బయలుదేరింది. పూర్వాచారపరుడైన—ఆ డే చేసిన అపరాధమేమిటంటే, అంతకుముందు మూడేళ్ళక్రితం, తన ఆస్థానంలోని ఫ్రెంచిరాయబారిని చేయిచేసుకొని, పరాసురాజ్యానికి చేసిన పరాభవం. అదిజరిగి అప్పటికి మూడేళ్ళయింది. అయితేమాత్రం! ప్రతీకారంలేని పరాభవం కాలం గడిచినంత మాత్రాన్ని మాసిపోదుగా! ఆల్జీరియాను కలుపుకోవాలన్న

ఆశ ఫలించేసూచన అంతవరకూ అగపడలేదు. ఆ అదను కుదిరేసరికి పూర్వం పరాసు రాజ్యమునకు కలిగిన పరాభవం ఛటుక్కున జ్ఞప్తికివచ్చింది. ఆ అనాగరక మహమ్మదీయుడే ఆవిధంగా తొందరపడడానికి తగినంతకారణం లేకపోలేదనవచ్చు లోకులు. అతనుపడ్డ తొందరంతా తాను పరాసువారికిపెట్టిన అప్పు రాబట్టుకోదలచి, 19 వ శతాబ్ది ప్రారంభములో బక్రీ అనేపేరుతో ఒక ఆల్జీరియను సాహుకారుల సంఘం ఆరాజ్యంలో వ్యాపారంచేస్తూ ఉండేది. ఈ సాహుకారులు అప్పట్లో పాశ్చాత్య రాజ్యాలవారికి పెట్టుబడులు పెట్టేవారు. నెపోలియనుచక్రవర్తి కాలంలో యుద్ధపు ఖర్చుల కోసం, ఫ్రెంచి గవర్నమెంటు వీరి దగ్గర బదులు చేశారు. మామూలుగా అన్ని అప్పులకు వలెనే ఇదికూడా పెరిగి పెద్దదయింది. 1800 సం॥రంలో 7000,000 ఫ్రాంకుల నుంచి, 1815 నాటికి 13000,000 ఫ్రాంకులయింది. ఆతరువాత, అప్పుపత్రం డే ట్రాన్స్ఫరు పొంది వసూలివ్వవలశిందని పరాసువారి నడిగాడు. అనడం అనాగరక సాహుకారుల కివ్వవలశిన అప్పే అయినప్పటికీ, పరువు ప్రతిష్ఠలుగల ఆ పాశ్చాత్య రాజ్యానికి, అప్పుఅంతా ఒక్కసారిగా ఎగబెట్టే అభిప్రాయం కలుగలేదు. కాని న్యాయంగా ఇవ్వవలశిన బాకీ ఎంత ఉంటుందో లెక్కకట్టడానికని 1827 లో సంఘంఒకటి నియమించారు. నాగరకుడు కాని ఋణదాతల సంఘంతో సంబంధమేమీ పెట్టలేదు.

అప్పుతీర్చవలసిన బాధ్యతను ఆసంఘం అంగీకరించింది. కాని ఎన్నాళ్లయినా తనకు కానీ ముట్టకపోవడం చూచివిసుగెత్తి 1827 లో ఒకనాడు డే ఫ్రెంచి రాయబారితో నిక్కచ్చిగా చెప్పడంలో తొందరపడి చేయిచేసుకొన్నాడు. ఆచేతి విసురుతో అతనికి రావలసిన అప్పూ ఎగిరింది, రాజ్యమూ పోయింది. ఆసంవత్సరం మేనెలాఖరుకు ఫ్రెంచిసైన్యం ఆల్జీరియాలో ప్రవేశించడం, డే ను దేశాంతరం ఎగుమతి చేయడం, ఫలవంతమైన ఆరాజ్యంలో ఫరాసువారు స్థిరనివాసమేర్పరచుకోవడమూతో, ఫరాసురాజ్యానికి కలిగిన పరాభవం మాసిపోయింది. రాజ్యమంతా పూర్తిగా స్వాధీనం చేసుకోవడానికి చాలాకాలమే పట్టింది వారికి. అయితేనూ శ్రమేమి! ఫ్రాన్సు దేశంకంటె పెద్దదైన ఆల్జీరియాను వలస రాజ్యంగా చేసుకోవడంకంటె ప్రతిష్ఠ మరేముంది? అనాగరకుడైన డే కు బుద్ధిగరపడం ఎంతఅవసరమైన కార్యమైనప్పటికీ, ఆకార్యఫలితంగా ఆల్జీరియా ఫ్రెంచివారివశం కావడం ఇతర పాశ్చాత్య రాజ్యాలవారికి, ముఖ్యంగా ఇంగ్లండుకు, రుచించలేదు. కాని అప్పటికప్పుడే విస్తారసామ్రాజ్య పాలకులైన బ్రిటిషుసామ్రాజ్య వాదులదృష్టి అనాగరకమైన ఆఫ్రికా మీద ప్రసరించలేదు. సామ్రాజ్యవాదం పూర్తిగా విజృంభించని ఆకాలంలో, ఫ్రెంచివారి ఆల్జీరియా ఆక్రమణ ఇతర రాజ్యాలవారినంతగా కలవరపెట్టలేదు. దీనితో ఉత్తరాఫ్రికాలో ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యసంపాదనకు అంకురార్పణయింది.

2

ఆల్జీరియాను ఆక్రమించుకొన్న పిదప కొద్దికాలంలోనే ఫ్రెంచి ధనస్వాములదృష్టి, దాని సరిహద్దులో ఉన్న ట్యూనిసుమీద పడింది. ఆల్జీరియాను వలెనే, ట్యూనిసు కూడా నామకః తుర్కీసుల్తానుకు సామంతుడైన ఒక ముసల్మాను 'బే' యొక్క పరిపాలనలో ఉండేది. పూర్వం రోమును సామ్రాజ్యకాలంలో ట్యూనిసు, కార్తజీనియా అన్న పేరుతో పరిఢవిల్లింది. కొంతకాలం రోము సామ్రాజ్యాంతర్గతమైన ఆ భూభాగం ఎప్పటికైనా తమకు చెందడం న్యాయమని, ఇటలీవారు మొదటినుంచీ దానిమీద కన్నువేశారు. కాని ఆల్జీరియాలో అడుగుపెట్టిన ఫ్రెంచివారు, ట్యూనిసును కలుపుకోవడానికి కృతనిశ్చయులై బ్రహ్మయత్నం మొదలుపెట్టారు. సామ్రాజ్యం సంపాదించ నిశ్చయించిన ధనస్వాములకు, కారణాలకు కరువుండదు. 1860 సం॥రం ప్రాంతంలో రకరకాల పాశ్చాత్య సాహుకారులు ట్యూనిసురాజ్యంలో ప్రవేశించడం ప్రారంభించారు. పాలకుడైన బే, స్నేహపాత్రులుగా కనపడ్డ పాశ్చాత్య సాహుకారులవద్ద అప్పులు ప్రారంభించాడు. ఆచేసిన అప్పులైనా దేశప్రజలకోసమైతే ఒక విధంగా ఉండేది. అదేమీ జరుగలేదు. దేశంలో రోడ్లు వేస్తామనీ వంతెనలు కడతామనీ, ఖనిజసంపద వృద్ధిచేసి దేశమంతా బంగారంతో నింపుతామనీ, బే ను బలవంతపెట్టి

కంట్రాక్టులు సంపాదించిన అనేక పాశ్చాత్య సాహుకారులకు ముట్టజెప్పవలసివచ్చిన నష్టపరిహారాలుగా ఖర్చయేవి ఆ అప్పులన్నీని. కంట్రాక్టులు సంపాదించిన సాహుకారులు, ప్యారిసులోనో, లండనులోనో, స్వస్థతగా కూర్చుని, తమ కంట్రాక్టులు సవ్యంగా సాగలేదనీ, అందుచేత అన్యాయంగా నష్టం కలిగిందనీ, దానికంతకీ కారణం ట్యూనిసు రాజ్యపరిపాలన సరిగా లేకపోవడమేననీ, కలిగిన నష్టానికి క్రమమైన పరిహారం తమకు ముట్టజెప్పవలసి ఉంటుందనీ, అమాయకుడైన బే ను వేధించేవారు. కొరివిపెట్టి తలగోక్కున్నట్టై ఆనవాలు అంతులేని ఆ నష్టపరిహారాలకు, అంగుడులేని అప్పులుచేయక తప్పిందికాదు. చేసినఅప్పులు పెరగడమేకాని తరగడం ఎప్పుడూలేదు. నూటికి 13, 15 చొప్పున వడ్డీతో తీర్చవలసిన చిల్లరమల్లర అప్పులన్నీకలసి 28,000,000 ఫ్రాంకులయాయి. ఆ చిల్లరవన్నీ కలిపి ఒక్కటే పెద్దఅప్పు చేసుకోవడం మంచిదన్న సలహాకు సంతోషించి, ప్యారిసు బ్యాంకర్లదగ్గర తక్కువ వడ్డీతో 35,000,000 ఫ్రాంకుల అప్పు అపేక్షించాడు. పాశ్చాత్య బ్యాంకింగు పద్ధతులు బాగా తెలియని ఆవెర్రి బే, 3½ కోట్ల ఫ్రాంకుల నగదూ ఘల్లుమని తనచేతులలో పడుతుందనీ, చిల్లరమల్లర ఋణాలన్నీ ఫీదాగా తీర్చివేసి శాంతంగా కాలం గడుపవచ్చుననీ, ఉవ్విళ్ళూరాడు. కాని ప్యారిసుబ్యాంకర్ల దృష్టిలో, ఋణపత్రాలమీద నూటికినూరూ ముట్టచెప్పదగినంత పరపతిగలవాడుకాడు ట్యూనిసు బే. అందుచేత అప్పు

ఇప్పించినవారికీ, ఇచ్చినవారికీ, డిస్కౌంటులన్నీపోను, చిట్టచివరకు బే చేతికివచ్చిన రొఖం 6,000,000 ఫ్రాంకులకు మించలేదు! అప్పులుతీర్చుకొని బయటపడాలని ఆశపడిన ఆ ప్రభువుకు అదివరలోని 280 లక్షలకూతోడు, కొత్తగా ఈ 350 లక్షలూ సిద్ధమయాయి. పాతఅప్పుకీ కొత్తఅప్పుకీ కూడా ఇచ్చుకోవలసివచ్చిన వడ్డీనిమిత్తం, ప్రజలమీద పన్నులెక్కువ చేయవలసివచ్చింది. అదివరకే పన్నులబాధ పడలేని ప్రజలు దానితో తిరుగుబాటు చేశారు. తిరుగుబాటును అణచడానికి మళ్ళీఅప్పు. అప్పుతీర్చడానికి కొత్త పన్నులు. పన్నులమూలంగా మళ్ళీ ప్రజలతిరుగుబాటు. ఈవిధంగా తయారైంది, పాపం ఆ ప్రభువు స్థితి.

పెట్టుబడిపెట్టిన అప్పులకు సకాలంలో సక్రమంగా వడ్డీ వసూలుకావడం వెనకబడేసరికి, సాహుకార్లకు ఖంగారుపుట్టింది. బే యొక్క పరిపాలన బాగులేదనీ, అతని దుబారాఖర్చు మూలంగా న్యాయమైన తమ అప్పులు వసూలుకావడంలేదనీ, ఈవిషయం యావత్తూ నిష్పాక్షికంగా యోచించి తగిన కట్టుదిట్టం చేయడంనిమిత్తం ఫ్రెంచిగవర్నమెంటు విచారణ సంఘం ఒకటి ఏర్పాటు చేయవలసిందనీ, ప్యారిసుబ్యాంకర్లు గగ్గోలుపెట్టారు. ప్రత్యేకంగా ఫ్రెంచిగవర్నమెంటు ఒక్కటే విచారణసంఘం ఏర్పరచడమేమిటని ఇంగ్లీషు, ఇటాలియను సాహుకార్లు ఆటంకం చెప్పడంవల్ల, వారుకూడా చేరిన విచారణసంఘం ఒకటి తయారైంది. సంఘంవారు న్యాయమంతా

యోచించి, అప్పటికి 160,000,000 వరకూ పెరిగినఅప్పు, తంటాలుపడి 125,000,000 ఫ్రాంకులకు తగ్గించి దానిమీద యివ్వవలసిన 6000,000 ఫ్రాంకుల వడ్డీనిమిత్తమూ, నమ్మకంగావచ్చే ముఖ్యాదాయమంతా తనఖాపెట్టారు. రాజ్యపరిపాలనకయే ఖర్చులు, బే కు చేతనైనవిధంగా సంపాదించుకోమన్నారు. పరిపాలన బాగా లేకపోతేమట్టుకు ఏ పాశ్చాత్య ప్రభుత్వమో ట్యూనిసును స్వాధీనం చేసుకోవడం తప్పనిసరి అవుతుంది!

పాశ్చాత్య సాహుకారుల ఋణపాశాలలో కట్టుబడిన ట్యూనిసురాజ్యానికి రోజులు దగ్గరపడ్డాయని విశదంకాగానే, ఎవరిమట్టుకు వారికి హడావిడి ఎక్కువైంది. నయాన్నీ, భయాన్నీ బే యొక్క మెడలువిరిచి ఎవరికిచేతనైనన్ని కంట్రాక్టులు, హామీలు, వారు సంపాదించుకోవడం సాగించారు. అదేసమయంలో, ట్యూనిసు ఆక్రమణ విషయంలో అంతవరకూ ఇటలీవారికి అండగా నిలబడ్డట్టు కనబడిన ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచిప్రభుత్వానికి ప్రోత్సాహంచేశారు. దీనికి కారణం లేకపోలేదు. తుర్కీసుల్తాను స్వాధీనంలోనిదే అయిన సైప్రసుద్వీపం (మధ్యధరా సముద్రములోనిది), తమ స్వాధీనంలో ఉంటే బాగుంటుందని తోచింది ఇంగ్లీషుప్రభుత్వానికి. సైప్రసు మాస్వాధీనమవుతోందని మీరు కించపడనక్కర లేదు; అందుకు ప్రత్యామ్నాగా సుల్తాను రాజ్యంలో మీకవసరమైన మరేభాగం విషయంలోనైనా, మీ చిత్తంవచ్చినట్లు

మీరు చేసుకోవడానికి మాకేమీ అభ్యంతరంలేదని ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వ ప్రతినిధి ఫ్రెంచిప్రభుత్వ ప్రతినిధిచెవిలో ఊదాడు. ఈరహస్యం ఇటలీవారికి వినబడలేదు. ఇదిజరిగిన కొద్దికాలంలో సరిగా సమయంకనిపెట్టి, ఒక ఇంగ్లీషుకంపెనీ, ట్యూనిసులో తమహక్కుభుక్తంలోనున్న ఒక రైలుమార్గాన్ని అమ్మజూపారు. ట్యూనిసును కబళించడానికి కనిపెట్టుకొనిఉన్న ఫ్రెంచి, ఇటాలియను సాహుకార్ల పోటీలమూలంగా, ఆ ఆంగ్లేయ సాహుకారుల రొట్టె నేతిలోపడింది. పదిలక్షల ఫ్రాంకులకంటె ఎక్కువ విలువచేయని ఆ రైలుమార్గానికి ఇటలీవారు పాతికలక్షలు ఇవ్వడానికి ఇష్టపడేసరికి, ఇంకొక లక్ష అదనంగాయిచ్చి ఫ్రెంచి సాహుకార్లు క్రయంపొందారు. ఇంకా ఎక్కువ యిస్తామంటూండగా తక్కువధరకు విడుదల చేయడం సక్రమంకాదని ఇటలీవారు దావావేశారు లండనులో. వారివాదం అంగీకరించి, న్యాయాధికారులు క్రయం రద్దుచేశారు. తీర్పుచెప్పిన కొద్దికాలంలోనే, అదృష్టవంతులైన ఆంగ్లసాహుకారులు 41 లక్షల ఫ్రాంకులకు తమ రైలుమార్గాన్ని, ఇటాలియను సాహుకార్లకు అమ్ముకొన్నారు.

ఈ వ్యవహారంలో ఇటలీవారిది పైచెయ్యిగా కనపడడంతోనే ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులకు వెర్రెత్తి ఎత్తులు మార్చారు. ఆలస్యంచేస్తే అదనుకాస్తా దాటిపోతుందని గ్రహించిన ఆ ఫ్రెంచివారికి, హఠాత్తుగా ట్యూనిసు సరిహద్దులలోని అల్లరిమూకలవల్ల న్యాయార్జితమైన తమ అల్జీరియా

రాజ్యానికి అపాయం పొడగట్టింది. ఇంగ్లీషు కంపెనీ తాలూకు ఆ రైలుమార్గం ఇటలీవారికి స్వాధీనమైన ఇగ్గవెగ్రోజులలోనే, ట్యూనిసు సరిహద్దులలోని అల్లరిమూకలు, అల్జీరియా మీద దండెత్తడం ఆరంభించారు! అల్జీరియాలోని ఫ్రెంచిగవర్నరు తన సైన్యాన్నంతనీ సరిహద్దులో సన్నాహంచేశాడు. ఆ తరువాత కొద్దిరోజులలోనే అల్లరిమూకలు అల్జీరియాలో ప్రవేశించినట్టు ప్రకటించడం, ఫ్రెంచివారు ప్రాణాలు సంరక్షించుకోవలసి రావడం, జరిగింది!. హఠాత్తుగా కలిగిన ఆ అపాయంనుంచి తప్పించుకొనే నిమిత్తం, ఫ్రెంచిసైన్యం ట్యూనిసులో ప్రవేశించి అల్లరిమూకలను అణచివేసి ఆ రాజ్యంలో శాంతి సుస్థిరంగా ఉండడానికి వారికవసరమని తోచిన ప్రదేశాలన్నీ ఫ్రెంచిసైనికదళాలు ఆక్రమించుకోడానికి సమ్మతించినట్టు, ట్యూనిసు బే చేత ఒప్పందం చేయించుకోవలసివచ్చింది! (మే 12, 1881). ఆతరువాత ఫ్రెంచి పార్లమెంటులో పై వ్యవహారానికి కారకుడైన ప్రధానమంత్రి జ్యూల్స్ ఫెర్రీగారిని, సాహుకారుల ధనతృష్ణకు దోహదంచేశాడని, తీవ్రంగా విమర్శించి ఆయన ప్రభుత్వాన్ని కూలదోశారు. అయితేమాత్రమేమి? చేతజిక్కిన ట్యూనిసు మంచి వాసయోగ్యమైనదీ, ఫలవంతమైనదీని. అదివరకే తమ అగుపాజ్ఞలలో ఉన్న అల్జీరియాకు చక్కగా తీర్చినట్టు కలిసింది. ఇందుకు బ్రిటిషువారు ఒక అడ్డుమాట వేయకుండా ఉండలేదు. కాని దానితత్వం ఎరిగిన ఫ్రెంచివారికి అదేమీ ప్రతిబంధకం

కాలేదు. వ్యవహారం అంతా సాఫీ అయినతరువాత తిరిగి మంత్రిపీఠం అధిష్ఠించిన ఫెర్రీగారు, ట్యూనిసును పూర్తిగా ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యంలో కలుపుకోవడంకంటె, రక్షణపాందే సామంతరాజ్యంగా ఉంచుకోవడం లాభసాటిఅని గ్రహించి అందుకు అనుకూలమైన రాజ్యాంగవిధానం, ఒకటి ఏర్పరిచారు. ఇదేవిధమైన కార్యమే ఈజిప్టు విషయంలో తలపెట్టిన బ్రిటిషువారు అలజడి పడలేదు. కాని, ఇటలీవారు మాత్రం కుదుటబడలేకపోయారు. అన్యాయమైన ఆ ఆక్రమణకు తగినప్రతీకారం ఎప్పటికైనా చేయవలసి ఉంటుందన్న షరతుతోకూడిన ఒడంబడిక ఒకటి, ఫ్రెంచివారిపొడ గిట్టని జర్మనీవారితో రహస్యంగా చేసుకొని, ఎప్పటికైనా సమయం దొరక్కపోదని ఆశ పెట్టుకొన్నారు.

ఆల్జీరియాలో అడుగుపెట్టిన ఫ్రెంచివారు తూర్పున ట్యూనిసును కలుపుకోవలసి వచ్చినప్పటినుంచీ పశ్చిమ సరిహద్దులోఉన్న మొరాకోనుకూడా కలుపుకోవడం ప్రధాన సమస్య అయింది. కాని చిన్నరాజ్యమైన ట్యూనిసును కలుపుకోవడమంత సులభకార్యం కాలేదు, ఫ్రాన్సుకంటె పెద్దదైన మొరాకోను స్వాధీనంచేసుకోవడం. ట్యూనిసును కలుపుకొన్నందుకే ఇటలీవారు మూతిబిగించి జర్మనీప్రాపుచేరారు. ఫ్రెంచివారు ఆఫ్రికాలో ఇంకా రాజ్యం విస్తరించుకోడానికి ప్రయత్నంచేసే సందర్భంలో అన్నివిధాలా అడ్డుపడవలసి ఉంటుందన్నది ఒకషరతు, 1887 లో జరిగిన ఇటాలియను

జర్మను రహస్యపు ఒడంబడికలో. కాని, మిగిలి ఆఫ్రికా ఖండవాసులంటే ఇటలీవారికిగల ప్రేమవల్లగాదు! న్యాయంగా తమకు దక్కవలసిన ట్యూనిసును ఫ్రెంచివారు హస్తగతం చేసుకొన్నందుకు ప్రతీకారం. అయితే, తగువిధమైన లాభం తమకుకూడా ముట్టజెప్పే సందర్భంలో, ఫ్రెంచివారి ఎత్తుగడలను సాక్షిగా జరగనివ్వడాని కిష్టంలేకపోలేదు వారికి. ఈతత్వం గ్రహించిన ఫ్రెంచి రాజనీతికోవిదులు, తదనుగుణంగా ఎత్తులువేయడం ఆరంభించారు. ఫ్రాన్సుకంటే పెద్దదైన ఆ తురుష్క రాజ్యమంతా బహిరంగంగా పట్టపగలు కబళిస్తే, పరస్పర సహాయ మేమీలేని పాశ్చాత్యరాజ్యాలవారు ఊరుకోరన్నవిషయం, రాజనీతికోవిదులకు తెలియనివిషయం కాదు. అందులో బ్రిటిషు నావికా స్థావరమైన జిబ్రాల్టరుకు ఎదురుగాఉన్న ఆ భూభాగంలో బలవంతులైన యితరపాశ్చాత్యులెవరూ పాదంపెట్టడం బ్రిటిషువారికి కిట్టదు. ఒకప్పుడు, 1859-60 సంవత్సరంలో స్పెయినురాజ్యంవారు మొరాకోను ఆక్రమించుకోబోతే ఇంగ్లీషువారు కన్నెర్రజేశారు. ఆ తరువాత 1880-90 లలో జర్మనీ, యునైటెడ్‌స్టేట్సు మొదలైన పదిపదిహేను రాజ్యాలవారంతాకలిసి, మొరాకోయొక్క స్వాతంత్ర్యాన్ని నిలబెట్టాలని, అంటే ఎవరో ఒక్కరే కబళించకూడదని, రాజీనామా చేసుకొన్నారు.

ఈలాంటి సందర్భాలలో ఆరాజ్యాన్ని కలుపుకోవాలన్న ఆశ సులభంగా ఫలించడం కష్టమేఅయింది. మొరా

కో మూలంగా యూరపుఖండంలో యుద్ధంపొసిగే పరిస్థితులు అనేకపర్యాయాలు ఏర్పడ్డాయి. కాని, ఆ అవాంతారాలన్నీ దాటి, చిట్టచివరకు 1912-14 లలో ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు మొరాకోను స్వాధీనం చేసుకోగలిగారు. అతి నిపుణమైన యీ సామ్రాజ్యస్థాపన కృషిలో ప్రాముఖ్యత వహించినది, 1898-1905 వరకూ ఫ్రెంచి విదేశాంగమంత్రిగా పనిచేసిన థియోఫైల్ డెల్ కేస్ అనేఆయన. తనకార్యం సఫలం కావాలంటే ప్రాముఖ్య పాశ్చాత్య ప్రభుత్వాల ప్రాపకం సంపాదించాలని గ్రహించిన ఆమంత్రి, రహస్యంగా ఒకరొకరితోనే సంప్రతింపులు ప్రారంభించాడు. 1899 లో, ఆఫ్రికా ఖండంలోని సూడాను పంచుకోవడం సందర్భంలో ఇంగ్లీషు వారికీ ఫ్రెంచివారికీ ఒక ఒడంబడిక జరిగింది. మొరాకో విషయంలో సంప్రతింపు ముందుగా ఎవరితో ఉపక్రమిద్దామా అనుకుంటూన్న డెల్ కేస్‌కు అదృష్టవశాత్తూ ఈ ఆంగ్లో ఫ్రెంచిఒడంబడిక దారిచూపింది. ట్యూనిసు పోతే పోయినప్పటికీ దాని తూర్పుపక్కను, ఇటలీకి ఎదురుగాఉన్న ట్రిపోలీ, సైరినెయికాలను ఏవిధంగానైనా కలుపుకోడానికి కనిపెట్టుకొని ఉన్న ఇటలీవారికి, పై ఆంగ్లో ఫ్రెంచి ఒడంబడికయొక్క అర్థం పూర్తిగా అవగాహనకాలేదు. ఆ ఒడంబడికలోని పంపుళ్ళ పద్ధతి తుర్కీవారి రాష్ట్రాలైన ట్రిపోలీ, సైరినెయికాలకు కూడా వర్తిస్తుందేమో తెలియజేయవలసిందని ఇటాలియను ప్రభుత్వం ఫ్రెంచి విదేశాంగమంత్రిని ప్రశ్నించారు. బుద్ధి

మంతుడైన డెల్ కేసు ఆ సందర్భంలో తమకేవిధమైనఆశా లేదని తక్షణమే నిస్సంశయంగా అభయహస్తమిచ్చి, చూచాయగా మొరాకోమాట తలపెట్టాడు. ట్రిపోలీవిషయంలో డెల్ కేసుచూపిన ఔదార్యానికి కృతజ్ఞతగా, 1900 డిశంబరులో

"తమకు సరిహద్దులలో ఉన్న కారణంచేత మొరాకో రాజ్యంలో ఫ్రెంచివారికి సంక్రమించిన హక్కులను వారు సంరక్షించుకొనే సందర్భంలో, ఇటలీ వారు ఎంతమాత్రమూ అడ్డంరారనీ, అందుమూలంగా మొరాకోయొక్క రాజ్యాంగంలో ఏవిధంగానైనా మార్పు కలిగేటట్లయితేమాత్రం, ట్రిపోలీ సైరినెయికాలలో ఇటలీవారు తమ ప్రాబల్యం స్థిరపరచుకొనే హక్కు కలిగిఉంటారనీ"

ఫ్రెంచిప్రభుత్వానికి తెలియజేశారు. ఈ ఇచ్చిపుచ్చుకోవడంతో అదివరలో ఆ రెండురాజ్యాల వారికీగల వైమనస్యంపోయి కొత్తగా పొందుకుదిరింది.

తరువాత డెల్ కేసు స్పెయినుప్రభుత్వంతో సంప్రతించాడు. మొరాకోలో స్పెయినువారికి అంగుబాటుగా ఉండే ఉత్తరభాగం కొంత ఆశబెట్టి, మిగిలిన రాజ్యమంతా ఫ్రెంచివారికి భుక్తమయే ఏర్పాటుచేశాడు. అయితే అదివరలో మొరాకోనుగురించి ఇంగ్లీషువారి కోపానికి గురియైన స్పెయినువారు వారికి తెలియకుండా ఫ్రెంచివారితో ఒడంబడిక చేసుకోడానికి సాహసించలేకపోయారు. డెల్ కేసు, సమయం కనిపెట్టి ఇంగ్లీషువారిని మంచిమాట చేసుకోవడం మొదలు

పెట్టాడు. అప్పట్లో ఇంగ్లీషువారుకూడా బలవంతులైన స్నేహితులకోసం వెతుక్కొనే స్థితిలోఉన్నారు. అన్నివిషయాలలోనూ తమతో పోటిగా బయలుదేరుతోన్న జర్మనీమూలంగా కలుగబోయే ఉపద్రవం, నివారించుకోడానికి ఫ్రాన్సుతో పొందు అవసరంగా కనపడింది. ఇంతకీ, అదైనా ఒట్టిమాటలతో పొందుమాత్రమేగాక యిచ్చి పుచ్చుకోవడంతో కూడినది కూడాగా!. మొరాకో ఫ్రెంచివారు భుక్తంచేసుకోడానికి సమ్మతిస్తే, ప్రతిఫలంగా తమకు చాలా అవసరంగాఉన్న ఈజిప్టు తాము భుక్తం చేసుకోవచ్చుగా!. ముఖ్యమైన యీ షరతుతోనూ, ఇంకా చిల్లరమల్లరలు సరిచూచుకొనే మరికొన్ని షరతులతోనూ, కూడిన ఒక ఆంగ్లో ఫ్రెంచి రహస్యపు టొడంబడిక 1904 లో జరిగింది. బహిరంగంగా ప్రకటించిన ఒడంబడికలోమాత్రం, న్యాయం, ధర్మం, ప్రజాక్షేమం మొదలైన శ్రీరంగనీతులు వెల్లడించి ఎరగనివాళ్ళకళ్ళుగప్పారు. రహస్యపు ఒడంబడికలోని పంపుళ్ళవిషయం ఆతరువాత ఏడేళ్ళకుగాని బయటపడలేదు.

ఈజిప్టు దానమూలంగా ఇంగ్లీషువారి యిబ్బంది తీరడంతోనే, ధైర్యంగా స్పెయినుకూడా, రహస్యపు ఒడంబడికలో తనవాటాను నిర్ణయించుకొంది. బహిరంగంగా మాత్రం స్పెయిను ఫ్రాన్సులు కలిసి

"సుల్తాను పరిపాలనలోని మొరాకో రాజ్యంయొక్క స్వాతంత్ర్య సంరక్షణకు సర్వదా సిద్ధపడిఉన్నామ"ని

ప్రపంచానికి తెలియబరిచారు. డెల్‌కేసు ఎత్తుగడలు ఫలించేటట్టే కనపడ్డాయి, ఈ రహస్య ఒడంబడికల సంపాదనతో. అవన్నీ వదిలపరచుకొని, మొరాకో విషయంలో తామింక జోక్యంకలుగజేసుకోవలసిన సమయం వచ్చిందని ఫ్రెంచి పార్లమెంటులో ఉపన్యసించాడు. (10, డిశంబరు 1904).

“మన శాంతికోసం మొరాకో రాజ్యంలో శాంతిస్థాపనకు సహాయపడాలి. మనభాగ్యం నిమిత్తం మొరాకో యొక్క సంపద వృద్ధిచేయడానికి ధనసహాయం చేయాలి. తన జీవితం తాను చేస్తూ తన ఆచారాలూ, అధికారాలూ నిర్వహించుకొంటూ, సుల్తాను పరిపాలనలో, మన స్నేహంవల్లకలిగే అనేక సౌకర్యాలు మొరాకో పొందుతుంది.”

అంటే ట్యూనిసుకు కలిగిన సౌకర్యాలే మొరాకోకూ సంప్రాప్త మవుతున్నాయన్నమాట.

మొరాకోకు తాము సహాయపడక తప్పనిస్థితి వచ్చిందని ఉపన్యసించిన డెల్‌కేసు అందుకు అదును కనిపెట్టకపోలేదు. అప్పట్లో అమెరికా దేశీయుడొకడు మొరాకోలో అరాజకులచేత చెరపెట్టబడ్డాడు. దేశంలో అరాజకత్వం ప్రబలిఉందనడానికది ప్రబల తార్కాణం!. మొరాకో రాజ్యం పాలిస్తూన్న సుల్తాను అబ్దుల్ అజీజు, పహలాపచీసుగా కాలక్షేపంచేసే యువకుడు. నవాబుగారి దర్జాకీ, దర్పానికీ, రాజ్యంతాలూకు ఆదాయం ఆటిరాలేదు. కొద్దిలోనే పాశ్చాత్య

సాహుకారుల చేతులలో చిక్కాడు. దిగుమతి సుంకాలవల్ల నమ్మకంగావచ్చే ఆదాయంలో మూడుపాళ్ళు తనఖాపెట్టి నూటికి 5 వడ్డీతో, 62,500,000 ఫ్రాంకులు ప్యారిసు సాహుకారుల దగ్గర అప్పుచేశాడు (1904). ఆసమయం కనిపెట్టి డెల్‌కేసు మొరాకోలో పరిపాలన బాగుచేయాలన్న ఉద్దేశంతో సుల్తానుకు కొన్ని సంస్కరణాలు సూచించాడు!. సంస్కరణాల సారాంశమేమిటంటే, ఆరాజ్యం పరాసువారి పరిపాలనలో స్థిరపడడం. ఆపద గడవనెంచి ఫ్రెంచివారి దగ్గర అప్పుచేసిన సుల్తానుకు ఫ్రెంచి విదేశాంగమంత్రి సూచించిన ఆజ్ఞాపూర్వకమైన ఆ సంస్కరణాలు శిరసావహించక తప్పేటట్టు కనబడలేదు. కాని అదృష్టవశాత్తూ, డెల్‌కేసు చేసిన ఒక గొప్ప పొరపాటువల్ల అప్పట్లో ఆపద తప్పింది. బుద్ధిమంతుడైన పరాసుమంత్రి మొరాకో కబళం గొంతుపడకుండా ఉండడానికి, ఆశలుబెట్టి అందరినీ అండకు చేర్చుకొన్నాడు, కాని ఒక్కజర్మనీ విషయంలో మాత్రం, మతిమాలిన వాడయాడు. ప్రతిస్పర్థి అయిన జర్మనీని కూడ గట్టుకోకపోతే మొరాకో కబళంసవ్యంగా గొంతుకదిగడమే లాగు?. పరాసుమంత్రి పన్నుగడంతా జాగ్రతగాపరికిస్తూన్న జర్మను రాజనీతిజ్ఞులు సమయంకనిపెట్టి అ[illegible]మొరాకో స్వతంత్రంగా లేకపోతే, అమెరికావారి వాణిజ్యం అవ్యాహతంగా జరగదనీ, ఆరాజ్యంవిషయంలో [illegible] ఆనపెట్టడం అవసరమనీ, అమెరికా ప్రెసిడెంటు రూజువెల్టుగారి

Library A. c. No. 2

చెవిలో ఊది చూచాడు, జర్మను చక్రవర్తి, కాని, ఆవలిస్తే పేగులు లెక్కపెట్టగల ఆ ప్రెసిడెంటు కేయిజరు (జర్మనుచక్రవర్తి) ఉద్దేశం కనిపెట్టి, ఊకొట్టి ఊరుకొనేసరికి, గత్యంతరం లేక, ఆచక్రవర్తి స్వయంగా పనికట్టుకొని మొరాకోలో దిగి ఆరాజ్యం స్వతంత్రంగా వర్ధిల్లడం అత్యవసరమనీ, సంస్కరణాలనే పేరుతో ఇతరులు తగిలించదలచిన పారతంత్ర్యపాశాలలో చిక్కుపడవద్దనీ, సుల్తానును హెచ్చరిస్తూ బహిరంగంగా రెండుపన్యాసాలు చెప్పాడు. పరాసువారి ప్రయత్నమంతా భగ్నమైంది. పూర్వం 1880 లో మాడ్రిడ్డు నగరంలో సమావేశమై, మొరాకోరాజ్యం స్వతంత్రంగా ఉండాలని నిర్ణయించిన, రాజ్యాలవారందరూ ఆమోదిస్తేనేకాని, తానేమీచేయనని సుల్తాను బిగిశాడు. అంతర్జాతీయ సమావేశం అత్యవసరమని జర్మను ప్రభుత్వం తాఖీదు పంపించారు. అందుకంగీకరిస్తే ఫ్రెంచివారి ఆశలు అంతమయినట్టే. జర్మనీవారి అభ్యంతరం లెక్కపెట్టకుండా తమకార్య క్రమం సాగించడమంటే యుద్ధం, ఆవిషయమావస్థలో పరాసు ప్రభుత్వం తటపటాయించింది. అంతవరకూ తెచ్చిన తరువాత అంతర్జాతీయ సమావేశాని కంగీకరించడం, తమరాజ్యగౌరవానికి భంగమని డెల్ కేసు వాదించాడు. జర్మనీ యుద్ధానికి కాలు దువ్వినంతమాత్రాన్ని గౌరవభంగంగా వర్తించవలసిన అవసరం లేదన్నాడు. ఇంగ్లిషువారూ, ఇంకా యితరులూ

తమకు మద్దతుగా ఉంటారని నచ్చజెప్పాడు. కాని, యితర మంత్రులెవరూ అతను సూచించిన సాహసచర్యకు సంసిద్ధంకాలేకపోయారు. డెల్ కేసు రాజీనామా యిచ్చాడు. మొరాకోవిషయం యోచించడానికి ఆల్జిసిరాసు పట్నంలో అంతర్జాతీయ సంఘం సమావేశమయింది. 1906 జనవరి 16 మొదలు ఏప్రిలు 7 వరకూ జరిగిన ఆ సమావేశానికి అమెరికా వారితో సహా 14 రాజ్యాలవారు హాజరయారు. కార్యసాధనయే ప్రధానంగా పెట్టుకొన్న పరాసువారు, శుష్కప్రతిష్ఠ కోసం పాకులాడక ముఖ్యులను నలుగురినీ కూడగట్టుకొనే రీతిని వర్తించారు. మొరాకో నామకః స్వతంత్రరాజ్యంగా ఉండక తీరదని అందరూ అంగీకరించారు. ఆతరువాత, కీలకం ఎవరిచేతులలో ఉండాలన్న విషయం గురించి, తల్లకిందులయ్యారు. చివరకు, తునితగవుగా సమాధానపడి, 1907 ఏప్రిలు 7 వ తేదీని అమెరికావారు, మరి పదకొండు యూరోపియను రాజ్యాలవారు, మొరాకోరాజ్యమూ కలసి, 'ఆల్జిసిరాసు ఆక్టు' అన్న పేరుతో ఒకచట్టం తయారుచేశారు. ఈ ఆక్టుప్రకారం మొరాకో నామకః స్వతంత్ర రాజ్యంగా మిగిలినప్పటికీ, క్రియలో పరాధీనమైంది. డెల్ కేసు తలబెట్టినరీతిగా పూర్తిగా పరాసువారిపరం కాకపోయినా, ముఖ్యవిషయాలన్నింటిలోనూ వారిప్రాబల్యం స్థిరపడింది. జర్మనీకి కొంత బాధ్యత కల్పించి, కళ్లనీళ్ళు తుడిచాను. సమావేశ సంప్ర

తింపులలో అతివినయంగా ప్రవర్తించి మిగిలినవారి సంపదనీ కూడగట్టుకోగలిగిన ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు, ఆల్జిసిరాసు ఆక్టును అక్షరాలా పాటించక మొరాక్కోరాజ్యం తమకు తాబేదారీగా తయారయేపద్ధతి అవలంబించారు.

ఆల్జిసిరాసు ఆక్టు పేరుమీదుగా మొరాక్కోరాజ్యం పాశ్చాత్యుల పరమవుతోందని గ్రహించిన దేశవాసులు కొందరు, సుల్తాను సోదరుడైన ములేహాఫీదు నాయకత్వంకింద విప్లవం లేవదీశారు. దేశానికి ఉత్తరప్రాంతంలో రసూలీ అనే బందిపోటునాయకుడు పాశ్చాత్య రాయబారి నొకనిని చెరబెట్టి 20,000 పౌనులు నజరానా తెమ్మన్నాడు. అట్లాంటిక్ సముద్రతీరంలోని ప్రజలు కొందరు, కెసాబ్లాంకా పట్టణంలోని తమ మసీదు ఆవరణలోంచి పాశ్చాత్య సాహుకారులు రైలుమార్గం వేయనున్నారని తెలుసుకొని తిరగబడి పట్నంమీద దండెత్తి, అయిదుగురు ఫ్రెంచివారినీ, మరి ముగ్గురు యితర పాశ్చాత్యులనీ హత్యచేశారు. ఇందుకు ప్రతీకారంగా ఫ్రెంచివారు ఆ పట్నంమీద అగ్నివర్షం కురిపించి, అనేకమందిని చంపి, పట్నాన్నీ ప్రాంతంలోని కొంతరాజ్యాన్నీ ఆక్రమించుకొన్నారు. ములేహాఫీదు ముఖ్యపట్నం ముట్టడించి సుల్తానును చెరబెట్టి తానే సుల్తానయాడు. అప్పుపెట్టుబడి అనే ఆయుధం ప్రయోగించడానికి అవకాశం ఉన్నంతసేపు, సుల్తాను ఎవరైనా పరాసువారికి పట్టింపులేదు. ములేహాఫీదు సుల్తానుపదవి పరాసువారి ఆమోదం పొందింది.

కాని, పాశ్చాత్యుల పక్షం ప్రజల విరోధానికి కారణమైంది. కొద్దిలోనే, కొత్తసుల్తానుకూడా, యిష్టంలేకపోయినా పరాసు సాహుకారులవద్ద పదికోట్ల ఫ్రాంకులు అప్పుచేయక తప్పిందికాదు. ఈడబ్బు బొక్కసంలో కూడబెట్టడానికీ కాదు, ప్రజలకోసం వినియోగించడానికీ కాదు. వెనుకటి సుల్తానుచేసిన అప్పు తీర్చడానికి కొంతా, కెసాబ్లాంకా పట్నంమీద ఫ్రెంచివారు కురిపించిన అగ్నివర్షంవల్ల ఫ్రెంచివారి తాలూకు ఆస్తిపాస్తులకు కలిగిన నష్టానికి పరిహారంగా కొంతా, ఆపట్నం ఆక్రమించుకోవలసివచ్చిన అవస్థకు అదనపు నష్టపరిహారంగా మరికొంతా, ఆడబ్బంతా క్షణంలో ఆఖరైంది. సుల్తానుకు నమ్మకంగావచ్చే ఆదాయం ఒక్క దిగుమతిసుంకాల మూలంగాను. అది యావత్తూ ఆవరకే పాశ్చాత్యఋణదాతల పాలయింది. ఇంక సుల్తాను చేయవలసినదేముంది? కొత్తగా పన్నులు విధించడం, ప్రజల తిరుగుబాటూను. మామూలుపంథాయే అయినప్పుడు కొత్తసుల్తాను అన్న విశేషమేమిటి? మూడు సంవత్సరాలలో ములేహాఫీదుకు కూడా పూర్వపుసుల్తానుగతే పట్టింది. ప్రజలు తిరుగబడి ముఖ్యపట్నం ముట్టడించి తనను చెరబెట్టడానికి సిద్ధమయేసరికి సైనిక సహాయంనిమిత్తం ఫ్రెంచివారిని ప్రాధేయపడ్డాడు. ఆర్తుడు అడగడమే అభ్యంతరంకాని, ఆర్తత్రాణ పరాయణు

లైన సామ్రాజ్యవాదులు అందుకెప్పుడూ సంశయించరు! విప్లవకారులను చెదరగొట్టి రాజధానిఅయిన ఫెజ్‌నగరాన్ని స్వాధీనం చేసుకోనేనిమిత్తం పదివేలమంది పరాసుయోధులను మరుక్షణంలోనే మొరాకోకు పంపించారు. ఆ రాజ్యంలో సైన్యం ప్రవేశించడం ఆల్జిసిరాసు ఆక్టుకు విరుద్ధమే. అయితేనేం విషమావస్థ తటస్థించినప్పుడు! ఫెజ్ పట్నంలో నివాసంగాఉన్న పాశ్చాత్యుల ప్రాణాలు సంరక్షించడానికే ఫ్రెంచిసైన్యం మొరాకోలో ప్రవేశించవలసివచ్చింది కాని మరెందుకూ కాదని ఫ్రెంచివారు ప్రకటించారు. ఈ ప్రకటనల తత్వం తెలిసిన యితర పాశ్చాత్య రాజ్యాలవారికి మొరాకో యొక్క భావిదశ యిక ఏవిధంగా పరిణమిస్తుందో వెంటనే గోచరించింది. ఏదోవిధంగా ప్రతిఫలంపొందిన, స్పెయిను మొదలైన రాజ్యాలవారు ఆస్థితికి అభ్యంతరం చెప్పకపోయినా, జర్మనీ ఎట్లా ఊరుకోగలదు? ఆశలుబెట్టి మిగిలిన అందరి ఆమోదం పొందినప్పటికీ, తమమాట తలబెట్టకుండా వర్తించారని మొదటనుంచీ మూతిబిగించిన జర్మనీవారు, పరాసువారి చర్యను తీవ్రంగా ఖండించారు. ఆల్జిసిరాసు ఆక్టు అనులులోకివచ్చిన కొత్తల్లో, దానితాలూకు షరతులు అక్షరాలా జరగాలనీ, మొరాకో ఒక్క ఫ్రెంచివారికే దక్కకుండా ఉండాలనీ, జర్మనీ ప్రయత్నించింది. కాని, మిగిలిన ప్రాముఖ్య రాజ్యాలవారు పరాసువారికి అనుకూలంగా ఉండడంవల్లా, అప్పట్లో టర్కీ, పర్షియా మొదలైన ప్రాచ్యదేశా

లలో ప్రాబల్యం సంపాదించదలచి జర్మనీ తలబెట్టిన పన్నాగడలకు పరాసువారి ప్రాతికూల్యం లేకుండా చేసుకోవాలన్న ఉద్దేశంతోనూ, మొరాకోవిషయంలో తగవు చంపుకొని ఏదోవిధంగా సమాధానపడ్డారు (1909 ఫిబ్రవరి). ఆ సమాధానం ప్రకారం మొరాకో రాజకీయాలలో ఫ్రెంచివారు ఏవిధమైన జోక్యం కల్పించుకొన్నా జర్మనీవారు అభ్యంతరం పెట్టకుండా ఉండడానికీ, ఆర్థిక విషయాలలో మాత్రం ఫ్రెంచివారు జర్మనీకికూడా తగువిధమైన ప్రతిఫలం చూపడానికీ, ఏర్పాటు. ఈ ఏర్పాటు కొంతకాలం సవ్యంగానే జరిగింది. మొరాకోలో గనులూ, రైళ్ళూ, మొదలయిన పరిశ్రమలలో ఫ్రెంచి, జర్మను సాహుకార్లు సఖ్యపడి ఉమ్మడిగా డబ్బు పెట్టుబడిపెట్టారు. 1910 లో మొరాకోకు పెట్టుబడిపెట్టిన అప్పువిషయంలో కూడా, నూటికి 40 వంతులు ఫ్రెంచిసాహుకారులూ, 20 వంతులు జర్మనీవారూ, స్పెయిను బ్రిటను సాహుకారులు చెరి 15 వంతులూ పెట్టుబడిపెట్టారు. ఆవిధంగా సవ్యంగా వడ్డీవ్యాపారం జరగడానికి సావకాశముంటే, జర్మను ధనస్వాములకు రాజ్యపరిపాలనలో జోక్యం లేకపోయిందన్న దుఃఖం ఇంకెందుకు? అయితే ఆపద్ధతి ఆట్టేకాలం సాగలేదు. పరస్పర సహకారపద్ధతి ఒక్క మొరాకోలో మాత్రమే కాకుండా, ఆఫ్రికాలో ఫ్రెంచివారి యితరసామంత రాజ్యాలలోకూడా అవలంబిస్తే బాగుంటుందన్నారు,

జర్మను షావుకారులు. ఫ్రెంచివారి కదేంతమాత్రమూ రుచించలేదు. మొరాకో పెట్టుబడులు ఫ్రెంచి, జర్మను సాహుకార్లు మాత్రమే పంచుకోవడం పనికిరాదని బ్రిటిషు ధనస్వాములు ఆటంకబెట్టారు.

పరిస్థితులు యీ విధంగా పరిణమిస్తున్నప్పుడు కోరాడు ముశేహాఫీదు, ఫ్రెంచివారి సైనికసహాయం. ఫ్రెంచివారు ఫెజ్‌పట్ట మాక్రమించుకోవడం ఆల్జిసిరాసుఆక్టుకు విరుద్ధమనీ, తామెంతమాత్రమూ సమ్మతించమనీ, తక్షణమే తెలియజేసింది జర్మను ప్రభుత్వం. కాని ఫ్రెంచిసామ్రాజ్యవాదులు ఆమాట పెడచెవిని పెట్టారు. 1911 సం॥రం మేనెలలో ఫ్రెంచిసైన్యం ఫెజ్‌పట్నం స్వాధీనంచేసుకొంది. స్పెయినువారు వెంటనే మేలుకొని పూర్వం 1904 లో తమకు రహస్యంగా వాగ్దానంచేయబడిన భాగం ఆక్రమించుకొన్నారు. జర్మను విదేశాంగమంత్రి, ఒట్టిమాటలతో ప్రయోజనం లేదని యెంచి జూలై 1 వ తేదీని జర్మను యుద్ధనౌక నొకదానిని పంపి మొరాకోలోని ప్రాముఖ్య రేవుపట్టణమైన అగాడిల్‌ను పట్టుకొని, జర్మనులతాలూకు ఆస్థిపాస్థులను సంరక్షించుకోవడం నిమిత్తం ఆపని చేయవలసివచ్చిందని ప్రకటించాడు. యుద్ధసమమైన ఆచర్య అందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగించింది. అయితే అప్పట్లో నిజంగా యుద్ధానికి కాలుదువ్వే ఉద్దేశంలేదు జర్మనుమంత్రికి. మొరాకో ఫ్రెంచివారి పరంకావడం తప్ప

దని జర్మనువారికి తెలియకనూ పోలేదు. తమకేదీ ప్రతిఫలం ముట్టలేదన్న కించకొద్దీ చేసిన కార్యంకాని మరొకటికాదది. ప్రతిఫలం ముట్టితే మొరాకోతో ఫ్రెంచివారేమిచేసుకొంటే వారికేమిబ్బంది? మొరాకో మీరు తీసుకొంటే మాకేమి ముట్టజెప్తారని అడగడానికి సూచన, అగాడిల్ రేవులో లంగరువేయడం. ఫ్రెంచివారు వెంటనే రాజీకి వస్తారని ఆశించాడు జర్మనుమంత్రి. కాని వారేమీ తొందరపడక పోవడంచూచి తానే స్వయంగా బేరం కదిపాడు. మొరాకోకు ప్రత్యామ్నాగా అదివరలో ఫ్రెంచివారి స్వాధీనంలో ఉన్న కాంగోరాజ్యం తమకు ముట్టజెప్పవలసిందని సూచించాడు. అది అసాధ్యమని ఫ్రెంచివారు తక్షణం తెలియజేశారు. మొరాకో మీ స్వాధీనమయేనిమిత్తం యితర రాజ్యాలవారందరికీ ఈనాములిచ్చారు కాని మమ్మల్ని మాత్రం మరచిపోయారన్నాడు, జర్మనుమంత్రి. తమమాట తలబెట్టకుండా ఫ్రెంచివారూ, బ్రిటిషువారూ, ప్రపంచమంతా పంచుకొన్నారన్న పరితాపం వెలిబుచ్చాడు.

ఈలోగా అగాడిల్ ఆక్రమణ బ్రిటిషువారిని బెదరగొట్టింది. అక్కడ జర్మనీ నౌకాశ్రయం నిర్మించుకొంటే తమకు పక్కలో బల్లెమవుతుందని వారిభయం. అంతర్జాతీయ విషయాలలో తమ ప్రాముఖ్యత తలబెట్టకుండా, జర్మనీ తన చిత్తంవచ్చినట్టు ప్రవర్తిస్తే, అందుకు సహించి చేతులు ము

డుచుకొని కూర్చోడానికి ఆంగ్లజాతి ఎప్పుడూ అంగీకరించదని, అప్పట్లో బ్రిటిషు మంత్రిగాఉన్న లాయిడు జార్జిగారు ఉపన్యసించాడు. కేవలం యిచ్చిపుచ్చుకోవడం ఉద్దేశంతో అవలంబించిన తమ చర్య, నాలుగువైపులా యుద్ధసన్నాహానికి కారణమవడం చూచి జర్మను మంత్రులు ఖంగారుపడ్డారు. అగాడిల్ మీద తమకేవిధమైన ఆశా లేదని తెలియజేసి బ్రిటిషువారిని శాంతపరిచారు. ఫ్రెంచివారితో బేరం కొంత సరళంగా సాగించారు. చివరకు మొరాకోఅంతా ఫ్రాన్సువారి పరంకావడానికి సమ్మతించి, అందుకు ప్రతిఫలంగా ఒకలక్ష చదరపుమైళ్ళ కాంగోఅడవి కంపెన్సేషనుగా సంపాదించి సంతృప్తిపడ్డారు. (4 నవంబరు 1911). మొరాకో వ్యాపార విషయాలలో మాత్రం అందరికీ సమాన సౌకర్యాలుంటాయని వాగ్దానం పొందారు. ఆ పరిష్కారంతో, అప్పటికి యూరపులో యుద్ధమేఘాలు విరిసిపోయాయి.

చిరకాలంనుంచి మొరాకో తమ గొంతుక దిగకుండా అడ్డుపడిన జర్మనీయొక్క ప్రతిబంధం తీరడంతోనే, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు చాటుమాటులు చాలించి సాఫీగా కార్యం సాగించారు. 200 మైళ్ళపొడవూ 60 మైళ్ళ వెడల్పూ గల సముద్రతీరభాగం ఉత్తరంలోనూ, ఇంకోరెండు ఖండాలు దక్షిణంలోనూ మొత్తం 18000 చదరపుమైళ్ళభూమి స్పెయినువారికి ముట్టజెప్పి ఒడంబడికలు వ్రాయించుకొన్నారు.

(27 నవంబరు 1911). బ్రిటిషు నౌకాశ్రయమైన జిబ్రాల్టరుకు ఎదురుగాఉన్న టేంజియర్ అన్న ఒకటోరకపు రేవుపట్నాన్ని అంతర్జాతీయ పరిపాలనలో (అంటే బ్రిటను ఫ్రాన్సు స్పెయిను రాజ్యాలపాలనలో) పెట్టామన్నారు. మిగిలిన మొరాకోరాజ్యమంతా ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యంలో జమకట్టుకొన్నారు (30 మార్చి 1912). అయితే అందులో కొంత రాజనీతి ఉపయోగించారు. సుల్తానూ పరిపాలనా అంతా పూర్తిగా రూపుమాపి ఫ్రెంచివారే పరిపాలించడానికి పూనుకొంటే అనవసరమైన అవస్థ పడవలసివస్తుందని గ్రహించి, పరిపాలన తంతు అంతాపూర్వంలోవలెనే అట్టేపెట్టి కీలకమంతామాత్రం తమ చేతులలో పెట్టుకొన్నారు. అపరిమితంగా ధనం, రక్తం వ్యయంచేసి పూర్తిగా సామ్రాజ్యంలో కలుపుకోవడంకంటె ఈపద్ధతి వెయ్యిరెట్లు మంచిదన్నవిషయం, స్వానుభవంవల్ల గ్రహించారు ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు.

అయినప్పటికీ స్వాతంత్ర్యప్రియులైన ప్రజలలో సంచలనం కలుగకపోలేదు. సామంతరాజ్యంగా స్థిరపడిన కొద్దిలోనే దేశంలో తిరుగుబాటు కలిగింది. ఫెజ్ పట్నంలో ఫ్రెంచివారిని కొందరినిచంపి సుల్తానును తరుమగొట్టారు. తనకు సుల్తానుగా కాలం సవ్యంగా గడవదని గ్రహించి ములే హాఫీదు, ఫ్రెంచివారిచ్చిన పెన్షను స్వీకరించి సుల్తానుపదవి సోదరుడైన ములే యూసెఫ్కు అప్పజెప్పి తాను బయట

బడ్డాడు. యూసెఫ్‌కు కూడా ఆగతే పట్టబోతే, పరాసువారు స్వయంగా పెద్దసైన్యంపంపి బలవంతంచేత తిరుగుబాటు నణచి క్రమంగా మొరాక్కోనంతనీ స్వాధీనం చేసుకొన్నారు. ఆతరువాత పరాసు సాహుకారుల పెట్టుబడులమీద వడ్డీ బాగా కట్టుబాటుకావడం మొదలుపెట్టింది. మొరాక్కోలో రైళ్ళూ వంతెనలూ రోడ్లూ గనులూ మొదలైనవా టన్నింటిలోనూ పరాసుబ్యాంకర్ల పెట్టుబడులు పుష్కలంగా ఫలప్రదమయాయి. 1914-18 యూరపు యుద్ధకాలంలో విప్లవం లేవదీయడానికి జర్మనీ ప్రయత్నంచేసింది కాని లాభం లేకపోయింది. యుద్ధానంతరం వర్సైయిల్సు సంధిలో, అనవరలో జర్మనీకి మిగిలిన నామమాత్రపు హక్కులూ సౌకర్యాలూ అన్నీ ఆఖరయాయి. ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదుల ఆశలు ఫలించాయి.

స్పెయినువారుమాత్రం తమ భాగంలో అష్టకష్టాలూ పడవలసివచ్చింది. వారి భాగంలోని రిఫ్ పర్వత ప్రాంతంలో అబ్దుల్‌కరీమ్ అనే వీరుని నాయకత్వంకింద విప్లవం ప్రారంభమై క్రమంగా విజృంభించింది. స్పానిషువారిని సముద్రతీరానికి పారదోలి ఇంచుమించు స్పానిషు మొరాక్కో అంతా స్వాధీనంచేసుకొని, ఆపైని ఫ్రెంచి మొరాక్కోమీద కూడా దండెత్తాడు అబ్దుల్‌కరీము. ఆ యోధుని జయించి విప్లవం అణిచివేయడానికి, ఫ్రెంచివారూ స్పెయినువారూకూడా కలిసి రెండుమూడేళ్ళు ప్రబలప్రయత్నం చేయవలసి వచ్చింది.

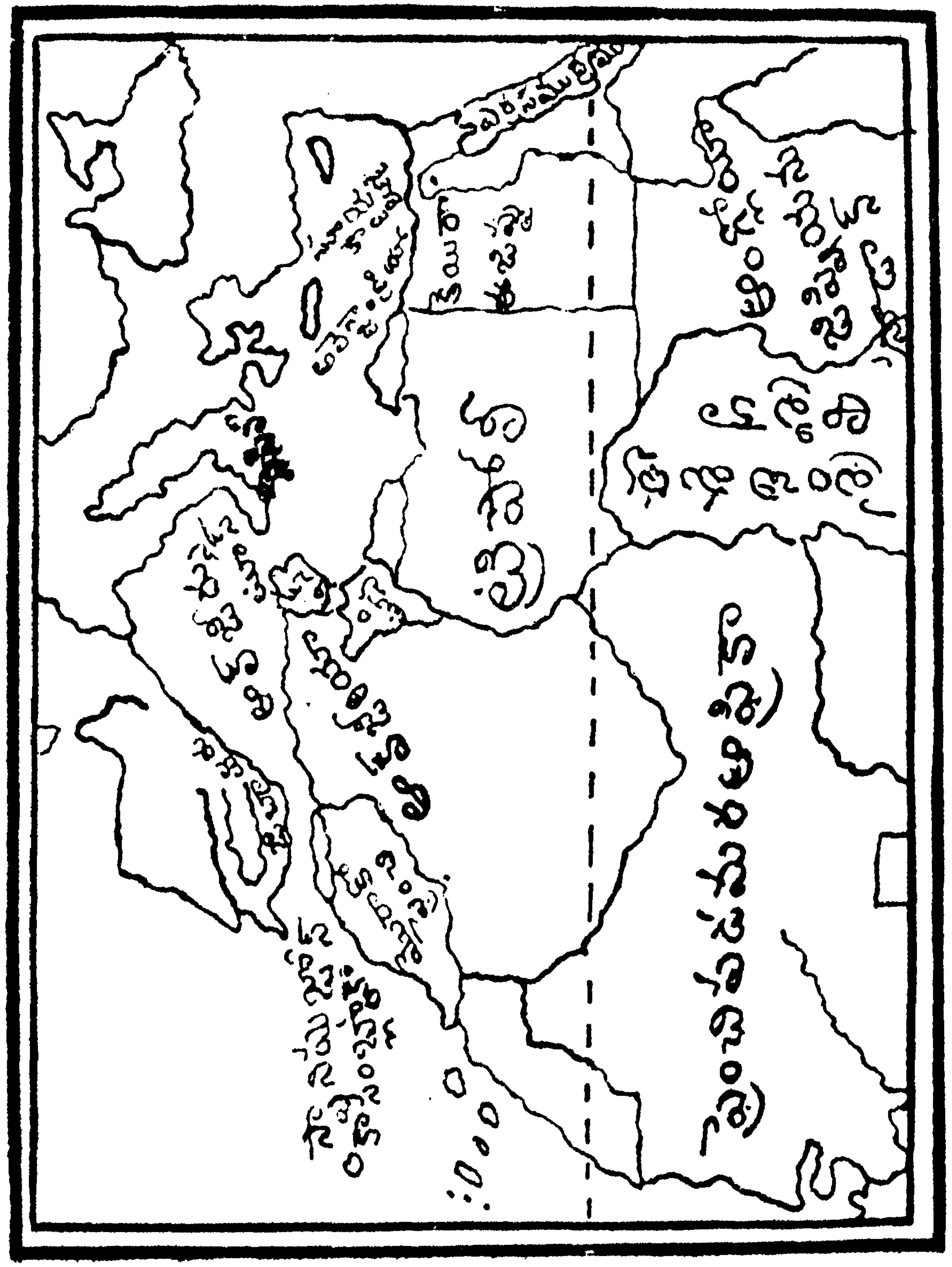

౩. ఆఫ్రికా.

3

న్యాయంగా తమకు దక్కవలసిన ట్యూనిసు ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు తన్నుకుపోయి నప్పటినుంచీ, ఇటాలియను రాజ తంత్రజ్ఞులదృష్టి తమదేశానికెదురుగాఉన్న ట్రిపోలీ, సైరినెయి కాలమీద పడింది. ట్యూనిసు తమ చేతులలోంచి జారిపోయిన కొత్తలో వారికి పరాసువారిపొడ కిట్టలేదు. ఏవిధంగానైనా వారిని సాధించాలన్న వాంఛ గాఢమైంది; కాని సాహసించి కత్తికట్టడానికి తయారు కాలేకపోయారు. అక్కడికీ జర్మనీతో చెలిమిచేసుకొనీ ఆస్ట్రియాతో అన్యోన్యం కలుపుకొనీ, బ్రిటిష్‌వారిని పురికొలప పూనుకొనీ అనేక విధాలుగా తంటాలుపడ్డారు, ఫ్రెంచివారిని బెదరగొట్టడానికి. అన్యాయంగా ట్యూనిసును ఆక్రమించుకొన్న ఫ్రెంచివారు అంతటితో సంతృప్తిపడి ఊరుకోరనీ, ప్రాంతంలోని ట్రిపోలీని క్రమక్రమంగా కాజేయడానికి పూనుకొన్నారనీ, ఆ ప్రాంతానికంతకీ సార్వభౌముడైన తుర్కీసుల్తానుకు అది సహించరాని అగౌరవమనీ, అందుకు తగిన ప్రతీకారం చేయడానికి సైన్యం సన్నాహం చేయవలసిందనీ తుర్కీవారిని తొందరపెట్టారు. ట్రిపోలీ రాష్ట్రం సుల్తానుగారి సార్వభౌమత్వంలోనిదన్నమాట మరచిపోకూడదని, తుర్కీవారు ఫ్రెంచి బ్రిటిషు ప్రభుత్వాలకు కబురుచేశారు. అయితే తమక్షేమం గురించి అంత ఆతురతగాఉన్న ఇటలీవారంటే కొంచెం సంశయం కలి

గింది వారికి. అదివరలో చాలాసార్లు, ప్రత్యక్షంగా శత్రుత్వం వహించిన వారికంటె తమ యోగక్షేమం యోచించే స్నేహితులవలె నటించినవారే తమ్ము గోతిలో గెంటిన అనుభవం వల్ల, ఇటలీవారి ఆత్రుత వారికి కొంతవరకు అర్థమయింది. అందుచేత 1890 లో

"సుల్తానుగారి సామ్రాజ్యంలోని ట్రిపోలీ సైరినెయికాలమీద ఇటలీవారు దండెత్తనున్నారని వినబడుతోన్న వదంతులలో యదార్థమేదైనా ఉందా"

అని ఇటాలియను ప్రభుత్వాన్ని ప్రశ్నించవలసి వచ్చింది. తుర్కీయొక్క సంశయం మరింత బలపరిచారు ఫ్రెంచివారు. అప్పట్లో ఒకసారి ఇటాలియను జర్మను మంత్రులు మిలాను పట్నంలో రహస్యంగా సంప్రతించుకొన్నారు. ఆ సంప్రతింపులలో ట్రిపోలీ ఆక్రమణ ముఖ్యాంశమని పరాసు పత్రికలు ప్రకటించాయి. తుర్కీకి అలజడి ఎక్కువైంది. ట్రిపోలీని గురించిన అబద్ధపు ప్రచారం ఎంతమాత్రమూ నమ్మవద్దని ఇటాలియను, జర్మను మంత్రులు నచ్చజెప్పారు. సొంతరాజ్యం కొల్లగొట్టినవారు అంతటితో ఊరుకోక తమ పంతం సాగకుండా అడుగడుగుకీ అడ్డంవస్తూన్న ఫ్రెంచివారంటే ఇటలీకి అసహ్యం ఎక్కువైంది.

కాని, ఫ్రాంసులో డెల్‌కేసు విదేశాంగ మంత్రిఅయిన తరువాత ఆస్థితి మారింది. బుద్ధిమంతుడైన ఆమంత్రి, ట్రిపోలీవంటి పరభూమికోసం పొరుగునున్న ఇటలీతో పోట్లాట పెట్టుకోవడం పనికిమాలిన పనిఅని గ్రహించాడు. మొరాకోవిషయంలో తన కార్యసాఫల్యం సిద్ధ్యర్థం, ఇటలీవారికి ఫలప్రదానంగా ముట్టచెప్పడానికి తుర్కీసుల్తానుయొక్క ఆ రాష్ట్రం ప్రశస్తమైందని నిశ్చయించాడు. ఇతరులసొమ్ము ధారపోయడంలో కనబరచిన ఆ పరాసుమంత్రియొక్క ఔదార్యంతో, ఆరెండు రాజ్యాలకీ పూర్వం విరోధంపోయి కొత్తగా పొందు కుదిరింది. (1900 సం॥రం)

ట్రిపోలీ ఆక్రమణకు ఫ్రెంచివారి ప్రతిబంధం తీరినప్పటికీ, ఇటలీయొక్క ఆశలు వెంటనే ఫలించలేదు. కొంచెం ఆలశ్యమయినప్పటికీ, చేయవలసిన కట్టుదిట్టాలన్నీ జాగ్రత్తగా చేసుకొంటేనేగాని కార్యసాఫల్యం కాదన్న భయంతో, తుర్కీసుల్తాను చెవినిమాత్రం పడకుండా, మిగిలిన ప్రాముఖ్య రాజ్యాలవారందరిదీవనలూ పొందేసరికి పదేళ్లకు తక్కువ పట్టలేదు. ఇటాలియను సాహుకారులు చల్లచల్లగా ట్రిపోలీ రాజ్యంలో చేరడం మొదలుపెట్టారు. ఆక్రమణ ముహూర్తం ఆసన్నమైనకొద్దీ, ఇటాలియను దేశభక్తుల ఆత్మగౌరవం అధికమైంది. ట్రిపోలీ ఎడారులలో ఏపక్క చూచినా, అమాయకులైన ఇటాలియను పౌరులకు కలిగే అవమానమే గోచరిం

చడం మొదలుపెట్టింది. ఆసంధి సమయంలో ఫ్రెంచి సైన్యం మొరాకోలో ప్రవేశించడం, ఇటాలియను శౌర్యాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసింది. ట్రిపోలీలో ఆనాటికానాటి కెక్కువవుతోన్న అల్లరులుయింకసహించలేక, చివరకు 1911 సం॥రం ఆగస్టులో

"ట్రిపోలీ రాజ్యంలో శాంతిస్థాపించ నిశ్చయించుకొన్నాం" మని

తెలియపరచి సైన్యం సన్నాహం చేశారు. తరువాత సెప్టెంబరు 28 వ తేదీని ఆశ్చర్యకరమైన సందేశమొకటి తుర్కీసుల్తాను కంగజేశారు. తుర్కీవారి అసమర్థతవల్ల ట్రిపోలీ సైరినెయికాలలో పెచ్చుపెరిగిపోయిన అరాజకస్థితి ఆఖరవాలన్నారు. ఇది ఇటలీరాజ్య క్షేమానికి (అంటే ఇటాలియను బ్యాంకర్ల క్షేమానికన్నమాట) ముఖ్యావసర మన్నారు. ఇటాలియను వ్యాపారవ్యాప్తికి నిరంతరం కలిగే నిరోధం ఇంక సహించడానికి వీలులేదన్నారు. ఇందువల్ల ఇటాలియను గవర్నమెంటు తమ ప్రతిష్ఠా, శ్రేయస్సూ రక్షించుకొనే నిమిత్తం, ట్రిపోలీ సైరినెయికాలను ఆక్రమించుకోడానికి నిశ్చయించిందనీ, ఇటాలియను ఆక్రమణకు ఆభ్యంతరమేమీ పెట్టకూడదనీ, ట్రిపోలీ పాలకునికి ఆవిధంగా తాఖీదు పంపవలసిందనీ, సుల్తానుకు కబురుచేశారు.

బందిపోటుకంటే బలాత్కారమైన ఆ చర్యకు నిర్ఘాంతపడి, హడావడిగా మరుసటినాడే సమాధానం పంపారు తుర్కీవారు. పూర్తిగా ఆక్రమణ ఒక్కటి మినహాగా మరేవిధంగానైనాసరే, వ్యవహారం పరిష్కారం చేసుకోవలసిందనీ అందుకు తాము సంసిద్ధంగా ఉన్నామనీ వినయపూర్వకంగా విన్నవించారు. కాని ఆసరికే ఇటాలియను ప్రభుత్వం యుద్ధం ప్రకటించడం, ట్రిపోలీపట్టణం పట్టుకోవడమూ జరిగింది. సముద్రతీర ప్రాంతమంతా సులువుగా స్వాధీనం చేసుకోగలిగారుకాని, ఆతరువాత వ్యవహారం సరళంగా సాగలేదు. దేశంలోని అరబ్బులను అణిచిపెట్టడంకాని, తుర్కీ సుల్తాను చేత తల ఊపింపజేయడంకాని, తలబెట్టినంత తొందరగా సాధ్యంకాలేదు. మరుసటి సంవత్సరం అక్టోబరునాటికిగాని యుద్ధం పూర్తికాలేదు. అప్పుడైనా, తుర్కీ, బాల్కను రాజ్యాలవారితో యుద్ధానికి దిగవలసి రావడం వల్లగాని, ట్రిపోలీ ఆక్రమణకు అనుమతించడంవల్లకాదు. ఆక్రమణకు అప్పట్లో తుర్కీ ఆమోదించకపోయినా, యుద్ధవిరామంతో ట్రిపోలీ సైరినెయికాలు ఇటలీవాగుచేతులలో మిగిలాయి. ఆ తరువాత పదేళ్లకు, యూరపు యుద్ధానంతరం, లాసన్ ఒడంబడిక సందర్భంలో (1923) తుర్కీ ఆమోదించక తప్పిందికాదు. అదివరకే ఆక్రమణ, అనుభవమూ వల్ల దఖలుపడిన ట్రిపోలీ సైరినెయికాలు అంతటితో అక్షరాలా కూడా ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదుల స్వంతసొత్తుగా స్థిరపడ్డాయి.

బలాత్కారంచేత సుల్తాను రాష్ట్రాలు స్వాధీనం చేసుకోగలిగిన వెంటనే ఇటలీవారు, వాటిపేరుమార్చి, పూర్వం ఆమ రోమను సామ్రాజ్యంనాటి 'లిబియా' అన్న పేరుపెట్టుకొన్నారు. అయితే ఆనాటికీ ఈనాటికీ చాలా మారిపోయింది ఆదేశం. విస్తీర్ణంలో ఇంచుమించు ఆరులక్షల చదరపుమైళ్ళున్నప్పటికీ అందులో చాలాభాగం ఇప్పుడు ఒట్టి ఇసుకపఱ్ఱ. సముద్రతీరంలో మాత్రం కొంత ఫలవంతమైన ప్రదేశముంది. జనసంఖ్య మొత్తమంతా పదిలక్షలకు మించిఉండదు. దేశంతాలూకు వాణిజ్య వ్యాపారాలైనా విరివిగాలేవు. ఇటాలియను దేశభక్తులు తరతరాలనుంచీ ఉవ్విళ్ళూరినంత సంపదా, సౌభాగ్యం సంప్రాప్తం కాకపోయినా, ఇటాలియను బ్యాంకర్లకు పుష్కలంగా వడ్డీ కిట్టుబాటయే పరిస్థితులుమాత్రం లేకపోలేదు. ఎటువచ్చీ తుర్కీలో యుద్ధం సాగించినందుకూ, తరుచుగాకలిగే అల్లరులు అణిచేటందుకూ' బ్యాంకర్ల వడ్డీవ్యాపారం ఎగుడుదిగుడులు లేకుండా సాఫీగా సాగేటట్టు చేసేందుకూ, ఇటాలియను పౌరులుమాత్రం మూడునాలుగువందల కోట్ల రూపాయిలకు పైగా ఖర్చుపెట్టవలసి వచ్చిందన్న మాటగాని, సాహసించి సామ్రాజ్యం సంపాదించగలిగిన సాహుకారులకు వడ్డీ కిట్టుబాటయే పరిస్థితులు లేకపోలేదు.

4

మొరాకో సందర్భములో ఫ్రెంచివారికీ ఇంగ్లీషువారికీజరిగిన ఇచ్చిపుచ్చుకోవడంలో, ఈజిప్టు ఇంగ్లీషువారికి ఇనాముగాలభించిందని ఇదివరలో వివరించాము. అయితే ఈజిప్టులో ఇంగ్లీసువారు జోక్యం కలుగజేసుకోవడం, ఆబేరం పరిష్కారం కావడానికి పూర్వమే కలిగింది. మొదటలో రెండురాజ్యాలవారూ కలిసి ఈజిప్టులో ఉమ్మడిగా వ్యవహారం జరిపారు. ఆవ్యవహారం ఇతరమైన అన్నిరాజ్యాలలో వలెనే ఈజిప్టులో కూడా అప్పుపెట్టుబడులతోనే ఆరంభమైంది. 1863-79 వరకూ నామకః తుర్కీసుల్తానుకు తాబేదారుగా ఈజిప్టును పరిపాలించిన ఇస్మాయిల్ పాషా షోకేళాపురుషుడు. ఆయన నవాబుదర్జాకి, రాజ్యంతాలూకు ఆదాయం చాలిందికాదు. పదేళ్ళలో పదివందల లక్షలుఅప్పుచేశాడు ప్రభువు. ఒకపాతికకోట్లు, అతనిపరిపాలనలోనే ఏర్పడిన సూయజు కాలవకంపెనీలో వాటాలకూ మరికొంత ప్రజోపయోగకరమైన కార్యాలకూ వినియోగపడినా, డాబుకీ దర్జాకీ అయిన ఖర్చుకు హద్దులేకపోయింది. పాతఅప్పుపెరిగినకొద్దీ కొత్తఅప్పు పుట్టడం కష్టమయింది. చివరకు గత్యంతరములేక సూయజు కంపెనీవాటాలన్నీ ఫ్రెంచివారికి అమ్మజూపాడు. ఆదిలో సూయజు కంపెనీ సందర్భమైన వ్యవహారమంతా ఇంగ్లీషువారికి లేకుండా ఫ్రెంచివారే కాజేశారు. కాలవ పూర్తికాగానే ఆంగ్లప్రభుత్వానికి అలజడి ఎక్కువైంది. తమ సామ్రాజ్యానికది ఆయువుపట్టుగా ఎంచి అందులో తమకు తగిన భాగం ఎట్లాదొరుకుతుందా అనికనిపెట్టుకొని ఉన్న ఆంగ్లప్రధాన మంత్రి (డిస్రాలీ) గారు, రెండవకంటివానికి తెలియకుండా తత్క్షణం ఇస్మా

యిల్ యొక్క వాటాలన్నీ కొనివేసి కుదుటబడ్డాడు. ఉన్న వాటాలన్నీ వదలినప్పటికీ ఇస్మాయిల్‌కు అప్పుబాధ వదలలేదుసరే గదా, ప్రాణాంతకమైన బ్రిటిషుసామ్రాజ్యవాదుల రాజతంత్రం సంప్రాప్తమయింది. బ్రిటిషు రాజతంత్రజ్ఞులకు సామ్రాజ్యమంటే జీవితసర్వస్వమూను. సామ్రాజ్యానికంతకీ ఆయుపట్టూ, సూయజు కాలువ. సూయజును సంరక్షించుకోవడం సబబుకాదనలేరు, సామ్రాజ్యత్వం గ్రహించినవారెవరూను? ఈజిప్టును గుప్పిట్లోపెట్టుకోకపోతే ఈసంరక్షణ సాధ్యంకాదనడం, నిస్సంశయం.

ఇదేకాక, అతిప్రాచీనమైన ఆ దేశాన్ని నాగరికమొనర్చేపవిత్ర భాధ్యత, విస్తార సామ్రాజ్యానికి పట్టంపొందిన తాముకాకపోతే మరెవరు వహింపగలరు! సూయజుకంపెనీ వాటాలసంపాదనతో ఈబాధ్యత ప్రత్యక్షరూపం దాల్చింది. యథాప్రకారం ఇస్మాయిలు కొత్తఅప్పు కోరేసరికి, అతని ఆస్తిపాస్తులన్నీ పరీక్షించడానికి పెట్టుబడిదారుల సంఘంఒకటి తయారయింది. ఆ సంఘంవారు అతి జాగ్రత్తగా విచారణ జరిపి, అప్పటికున్న అప్పంతా చిల్లరమల్లరలన్నీ వదల్చి మొత్తంగా 91,000,000 పౌనులకు తేల్చారు. నూటికి 7 వడ్డీ చొ॥ తీర్చవలసిన ఆ అప్పుకు సరిపడినంత రాజ్యాదాయం, ఇకమీద ఇస్మాయిల్ ఇష్టంతో సంబంధం లేకుండా, సంఘంవారే సరాసరిగా వసూలు చేసుకోడానికీ, సంఘంయొక్క సమ్మతితోనేతప్ప కొత్తగా అప్పు పుట్టకుండా ఉండడానికీ,

ఏర్పాటు చేశారు. ఈ ఏర్పాటు ఇస్మాయిలుకు రుచించలేదు. అతని పుణ్యమాఅంటూ, అడ్డంకులేమీ లేకుండా వడ్డీవ్యాపారం చేసుకొంటూఉన్న బ్రిటిషు ఫ్రెంచి షాహుకారులకు, అంతకుముందే గుచించలేదు. ఇస్మాయిలును ప్రేరేపించి, ఆర్థిక వ్యవహారాలు చూడడం నిమిత్తం ఒక ఇంగ్లీషు మంత్రిని, ఒక ఫ్రెంచిమంత్రినీ నియమించేటట్టుచేసి, వారి ద్వారా మళ్ళీ మామూలు ఆట ఆరంభించారు. అయితే ఈ ఆటసాగడం నమ్మకంగా వడ్డీ కిట్టుబాటవుతోన్నంతసేపేగా! ఆ మరుసంవత్సరం పంటలుపాడై పన్నులు వసూలుకాకపోయేసరికి, ఇస్మాయిలు వడ్డీవసూళ్ళు వెనకబెట్టి, ఇక ముందునుంచి రేటు తగ్గించక తప్పదన్నాడు. ధనస్వాముల గుండెలు దడదడలాడాయి. న్యాయమైన తమ హక్కులకు భంగం కలిగితే సహించజాలమన్నారు. వ్యవహారమంతా యోచించి ఇస్మాయిల్ కళాకళలతో ప్రమేయంలేకుండా అనుకొన్న ప్రకారం అప్పు తీరుమానమయ్యే కట్టుదిట్టం చేయడానికి, సంఘమొకటి సిద్ధమయింది. సంఘంలో ఆరుగురు విదేశీయులూ ఒక్క ఈజిప్టీయుడూను, సభ్యులు. ఇస్మాయిలుకున్న ఆస్తిపాస్తులన్నీ అంచనావేసి సంఘంవారు, రాజ్యపరిపాలనంతా సవరించవలసి ఉంటుందనీ, ఇస్మాయిలు తాలూకు స్వంతభూములన్నీ రాజ్యంపేరిట దఖలుపరచవలసి ఉంటుందనీ, ఆయవ్యయపు అంచనాలలోనూ, పన్ను వసూళ్ళలోనూ ఆధునిక పద్ధతులు అవలంబించవలసి ఉంటుందనీ సూచించారు. వారి వడ్డీగోలేగాని

తన రాజరికం మాట మరచిపోయారన్నాడు, ఇస్మాయిలు. తన రాజ్యంలో తన చిత్తంవచ్చినట్టు ప్రవర్తించ నిశ్చయించి 1879 ఏప్రియలులో యూరపియను మంత్రుల కిద్దరికీ స్వస్తి చెప్పి, చెప్పినట్టువినే మంత్రివర్గంఒకటి కొత్తగా నియమించుకొని పరిపాలన సాగించడానికి ప్రయత్నించాడు. అయితే విదేశ సాహుకారులు ఒట్టి సాహుకారులు మాత్రమే కాదుగా! విదేశప్రభుత్వాలే వారాయెను! పాశ్చాత్య రాజ్యాలలో, ప్రభుత్వమంటే ధనికతరగతుల ప్రభుత్వమే. ఆ ప్రభుత్వాల ప్రతిచర్యకీ కారణమూ లక్ష్యమూ, మాటలలో ఏదైనప్పటికీ, క్రియలో ధనికుల యోగక్షేమమేకాని మరొకటి కాదు. ఈవిషయం గమనిస్తేనేగాని, ఎక్కడో పేరూ ఊరూ లేని పరరాజ్యాలలో, తమ తాలూకు బ్యాంకర్ల క్షేమానికి భంగం కలగడం తరువాయిగా ఆ ప్రభుత్వాలు యుద్ధానికి సిద్ధమవుతూండడం, అర్థంకాదు. విదేశ సాహుకారులను ధిక్కరించడమంటే విదేశ ప్రభుత్వాలను ధిక్కరించడమే అన్నవిషయం, ఇస్మాయిలు గ్రహించక, తన చిత్తంవచ్చినట్టు రాజచక్రం తిప్పడానికి ప్రయత్నించాడు. బ్రిటిషు ఫ్రెంచి ప్రభుత్వాల ఆగ్రహానికి ఆహుతి అయాడు. సుల్తానుపదవికి తక్షణం రాజీనామా ఇవ్వవలసిందని తాఖీదు పంపారు ఆ ప్రభుత్వాలవారు. ఏకు మేకైనదన్న సామెతయింది అతని పని. నన్నాజ్ఞాపించడానికి మీరెవరని ఉగ్రుడయాడు ఇస్మాయిలు. తంతంతా యథావిధిగా నడిపించడంలో నిపుణులైన

ఆ ప్రభుత్వాలవారు, తుర్కీ సుల్తానును పురికొలిపారు, ఇస్మాయిలును బర్తరఫు చేయవలసిందని. ఈజిప్టుకు ఆవరకే నీళ్ళు ఒదులుకొని కూర్చున్న సుల్తాను, పాశ్చాత్యుల న్యాయదృష్టికి సంతోషించి, ఇస్మాయిలును డిస్మిసు చేయడమైందని తాఖీదు పంపాడు. గత్యంతరంలేక యిస్మాయిలు, దొరికినంతవరకూ గుల్లాగుట్రా పోగుచేసుకొని ఈజిప్టువదలి లేచిపోయాడు. కొత్త ఖెడీవు ట్యూఫిక్ పాషా, బ్రిటిషు ఫ్రెంచి ప్రభువులకు జోహారుచేసి న్యాయార్జితమైన వారి పూర్వహక్కులను పునరుద్ధరించాడు. బ్రిటిషు ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు సఖ్యంగా తంతు నడిపారు నాలుగైదేళ్ళపాటు. కీలకమంతా తమ చేతులలో పెట్టుకొని పరిపాలన పలువిధాలుగా సంస్కరించి, పెట్టుబడిదారులకు నమ్మకంగా వడ్డీ ముట్టేటట్టు చేయగలిగారు.

కాని ఆట్టేకాలం సాఫీగా సాగలేదు వ్యవహారం. విదేశీయుల స్వలాభాపేక్షా, అహంకారం, నిరంకుశత్వం, దేశంలో ప్రబలమైన జాతీయోద్వేగానికి దోహదమయాయి. ప్రజాప్రతినిధులు కొందరు స్వరాజ్యాందోళన లేవదీశారు. వీరిలో ప్రధానుడు అరాబీపాషా అనే యోధుడు. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేయాలనీ, ఈజిప్టు విదేశీయులపరం కాకూడదనీ తీవ్రంగా ప్రచారంచేయడం మొదలుపెట్టాడు. ఖెడీవు ప్రజాభిప్రాయం పూర్తిగా ధిక్కరించడానికిష్టపడక అరాబీపాషాను ఒకమంత్రిగా నియమించాడు. విదేశీ సాహుకారులకు వెర్రెత్తాయి. అరాబీపాషావంటి ఆందోళకులు

మంత్రిగా ఉండడం ఈజిప్టు శ్రేయస్సుకు హితంకాదనీ, అతన్ని తొలగించవలసిందనీ ఆజ్ఞాపించారు. జాతీయ క్రోధానలం మరింత ప్రజ్వరిల్లింది. అరాబీపాషా నాయకత్వంకింద పెద్ద సైన్యం సమకూడింది. అలెగ్జాండ్రిపట్నంలో యుద్ధసన్నాహం చేశాడు అరాబీ. అయితే యుద్ధం, బలవంతులైన విదేశప్రభుత్వాలతో. అంతకంతకు తీవ్రమవుతూన్న జాతీయోద్యమం, విదేశ సామ్రాజ్యవాదులకు కంటకమైంది. వెంటనే బ్రిటిషు నావికదళం ఒకటి అలెగ్జాండ్రిరేవులో ప్రత్యక్షమై, పట్ణంమీద అగ్నివర్షం కురిపించి అరాబీసైన్యాన్ని పారదోలి, పట్నాన్ని స్వాధీనంచేసుకున్నారు. ఆతరువాత కొంతకాలానికి బ్రిటిషుసైన్యం అరాబీపాషాను ఓడించి చెరబెట్టడం, బలవంతంచేత జాతీయోద్యమం అణచివేసి, చాటుమాటలు లేకుండా ఈజిప్టును ఆక్రమించుకోవడం జరిగింది. అదివరలో మొరాకోకు ప్రతిఫలంగా ఈజిప్టుకు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులకు దానంచేసిన ఫ్రెంచివారు, చల్లగా తప్పుకున్నారు. ఈజిప్టు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదుల హస్తగతం కావడంతో, విస్తారమైన వారి సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్నమై పోయేగండం గడిచింది!

శాంతీ, ధర్మం సంరక్షించే నిమిత్తం తుపాకులతోనూ బాంబులతోనూ ఇతరుల రాజ్యం, భుక్తంచేసుకొన్న బ్రిటిషు సామ్రాజ్య వాదులు, తమచేతలను సమర్థించుకుంటూ యధా

విధిగా ధర్మపన్నాలు చదవడంలో లోటుచేయలేదు. ఈనిపుణత బ్రిటిషు వారికున్నట్లు మరొకరికి లేదు. ఆసమయంలో సుప్రసిద్ధుడైన లిబరలునాయకుడు గ్లేడ్స్టనుగారు బ్రిటిషుప్రధానమంత్రి. ఆయన లిబరలు న్యాయసూత్రాలలో, బలవంతంగా ఇతరుల రాజ్యాలు కాజేయడమనే న్యాయం ఎక్కడా లేదుకాని, చేతజిక్కిన రాజ్యం చేతులారా వదలుకోవడంకంటె, విధికృతమైన తమచర్యకు ధర్మపన్నాలు సృష్టించడం హితమైనకార్యం. బ్రిటిషురాజనీతి పుంగవులు తమబుద్ధివిశేషమంతా వినియోగించారు. అందుక. దేశశాంతీ న్యాయసమ్మతమైన ఖడీవు పరిపాలనా, సుస్థిరమయ్యాయనితోచిన తరువాత ఒక్కఘడియైనా ఈజిప్టులో ఉండడం ఉద్దేశం తమకెంత మాత్రమూ లేదని, గంభీరమైన ఉపన్యాసాలూ, ప్రశంసనీయమైన ప్రకటనలూ చేశారు. అయితే ఆవిధంగా వారికి తోచడమూ, వారు ఈజిప్టును వదలి లేచిపోయే దుర్ముహూర్తం ఆసన్నం కావడం, ఎప్పటికీ జరగలేదు. తామెంతన్యాయబద్ధంగానూ పరహితార్థంగానూ ప్రవర్తించినా, కృతజ్ఞత ఎంతమాత్రమూలేని ఈజిప్టీయులు స్వరాజ్యం పేరిట ఆందోళన చేస్తూనే ఉన్నారు! దైవదత్తమైన తమ పవిత్రకర్తవ్యం, చూస్తూ చూస్తూ ఒట్టిఆందోళకులకు భయపడి ఎట్లావదలుకోవడం! అది తమవంటి ఘరానా మనుష్యుల గౌరవ ప్రతిపత్తులకు ఎంతభంగకరమైన విషయం! పవిత్రమైన తమకర్తవ్యం నెరవేర్చడం సందర్భంలో, కత్తులూ కఠారులూ తుపాకులూ

ఫిరంగులూ అవసరమవుతాయి మరి! దుండగాలూ దౌర్జన్యాలూ, శాంతిప్రియులైన వారికి మాత్రం ఇష్టమా? ధర్మసంరక్షణార్థమై, 1914-18 ల లో వారు జర్మనీతో ఘోరమైన యుద్ధంలో నిమగ్నులై ఉన్నపుడు, కృతఘ్నులైన ఈజిప్టీయులు తమకు ద్రోహం చేయదలచి, అల్లరి ఆరంభించారు. తమకు ద్రోహంచేయదలచి, అల్లరి ఆరంభించారు. తమపూర్వస్నేహం గుర్తించకుండా తుర్కీ, విరోధ పక్షంలో చేరింది ఇంక గత్యంతరంలేక, బ్రిటిషువారు ఈజిప్టును ప్రత్యక్షంగా తమ సామ్రాజ్యాంతర్భాగంగా ప్రకటించక తప్పిందికాదు. (డిశంబరు 1914) తుర్కీ వారి పక్షానికి అనుకూలంగా కనపడిన పాతఖెడీవును పదభ్రష్టుని జేసి, తమచెప్పుచేతలలో మెలిగే మరో వ్యక్తిని రాజచిహ్నాలతో అలంకరించి, పూర్వపుఖెడీవు పేరు తీసివేసి, సుల్తాను అని నూతన నామకరణంచేశారు. ఆవిధంగా ఆందోళకులకు ఆటపట్టైన ఈజిప్టుయొక్క పరిపాలనాభారం తుర్కీసుల్తానుకు తప్పించి, కష్టమో నిష్ఠురమో, తామే వహించడానికి పూనుకోవడం, నిర్భాగ్యుడైన ఆసుల్తాను పట్ల తమకుగల పూర్వస్నేహంవల్ల కాదని ఎవరనగలరు! యూరపుయుద్ధం జరిగినంత కాలమూ ఆతరువాతా కూడా, తమకిష్టం లేకపోయినా, ఈజిప్టును సైనికశాసనంతో నిరంకుశంగా పరిపాలించడం తప్పిందికాదు. అయితేఅదిమాత్రం, మంచీమర్యాదా తెలియని ఈజిప్టుజాతీయ వాదులదోషంకాని, శాంతిప్రియులైన బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదుల తప్పని ఎవరనగలరు!

అయితే ఈజిప్టు జాతీయవాదులు బ్రిటిషువారిచర్యలకు కృతజ్ఞత జూపలేదుసరికదా వారిపరిపాలనంటే అధమాధమమైన బానిసత్వమనీ, అదిసమూలంగా నాశనంచేయడమే ఈజిప్టీయుల పరమధర్మమనీ తీవ్రమైన ఆందోళన సాగించారు. అంతకంతకు ప్రబలమైన ఈజిప్టు జాతీయోద్యమాన్ని అణిచిపెట్టడానికి బ్రిటిషువారు చేసిన యత్నం, అదొకపెద్దగాథ. జాతీయోద్యమ మనేది రవంత జీవమున్న జాతయితే చాలు అణచినకొద్దీ చెలరేగుతుంది. స్వీయసంరక్షణకోసం సామ్రాజ్యవాదులు అవలంబించే రాక్షస చర్యలన్నీ, జాతీయోద్యమాలను పెంపొందింప జేస్తాయిగాని రూపుమాపవు. ఈ విషయం, ప్రపంచంలో యెన్నిమార్లు ప్రకటితమైనా, స్వార్థపర్వతంచేతా ధనమదాంధతచేతా కళ్ళుగానని సామ్రాజ్యవాదులు మాత్రం గ్రహించలేరు. ఈజిప్టుజాతీయోద్యమ కథ ఇక్కడ వర్ణించడం అనవసరం. ఉద్యమం అంతకంతకు ప్రబలం కావడం, అనేకపరిస్థితులవల్ల ఆంగ్లరాజ్య తాంత్రికులు ఈజిప్టుకు స్వాతంత్ర్యం ప్రసాదించామంటూ ఒక సంధి చేసుకోవడం, ఆ రాజ్యం ఇటీవల లీగుఆఫ్ నేషన్సులో చేరడం యీమొదలయిన కథఅంతా వేరుగా వర్ణించాము.

తూర్పు తీరం

1

పటంలో చూపించిన ఆఫ్రికా ఖండంయొక్క చెవి వంటి ఈశాన్యభాగంలో, సామ్రాజ్యవాద నాటకంలోని ముఖ్యాంకాలు కొన్ని ప్రదర్శితమయాయి. ఈ ప్రదర్శనం గత శతాబ్దిలోనే ప్రారంభమైనప్పటికీ, పూర్తి కావడం మట్టుకు ఈమధ్యనే మన కళ్ళఎదుట జరిగింది. ఇటీవలి ఇటలీ అబిసీనియాయుద్ధం ప్రపంచదృష్టినంతనీ ఆకర్షించింది. తోడేలూ గొర్రెపిల్లా కథవలే జరిగిన ఈ సామ్రాజ్యసంపాదన కార్యం చూచి, పలువిధాలుగా ఇటలీవారిని దూషించనివారులేరు. అయితే అందులో చిత్రమేమిటంటే, సామ్రాజ్యవాదానికి గురుపీఠం వహించిన రాజ్యాలవారు, ఆ సాహసచర్యను అన్యాయమని ఖండించడంలో అందరికంటే ముందడుగు వేయడం! గతించిన యేభై అరవై ఏళ్ళనుంచీ ఆఫ్రికాఖండంలో జరుగుతూన్న విచిత్రనాటకంలోని వివిధాంకాలను గమనించనివారికి, ఇటలీయొక్క చర్య, కనివిని యెరుగని దురాగతంగా పొడగట్టి ఆశ్చర్యం కలుగజేయవచ్చు. అట్టివారు ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులను తీవ్రంగా విమర్శించవచ్చు. కాని ఆనాటకంలో స్వయంగా ప్రధానపాత్రలను ధరించిన రాజ్యాలవారు ఇటలీవారిచర్యను ఖండించడం, నవ్వులాటగా ఉంటుంది. ఆచర్యలో కొత్త ఏమీలేదు సరిగదా, వారది ఇంగ్లీషు ఫ్రెంచి

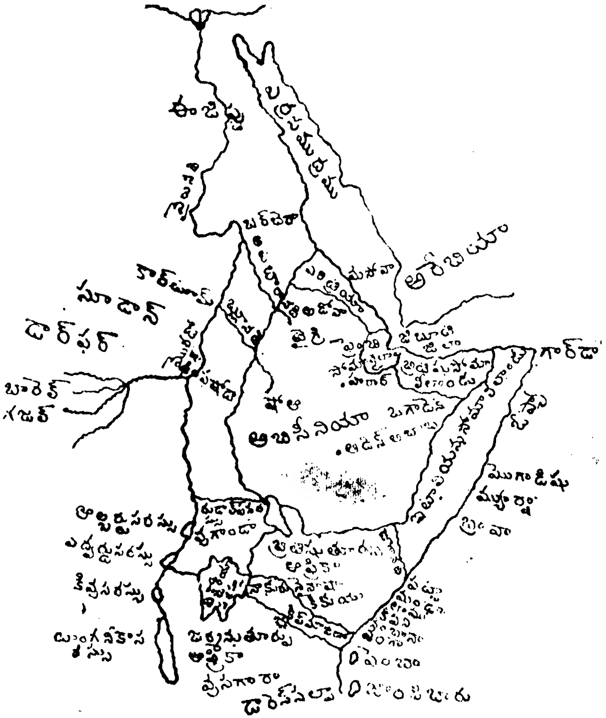

4. ఆఫ్రికా ఈశాన్యభాగం.

సామ్రాజ్య వాదులదగ్గర నేర్చిన పాఠమే. అందుకనే, వారి విమర్శనలూ ప్రతిఘటనలూ, గురువరేణ్యుల ఆశీర్వాద పాఠాలుగా పరిగణించి కార్యం కొనసాగించారు, ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులు.

1869, నవంబరు 17 వ తేదీని సూయజుకాలవ తెరిచినతరువాత, ఆఫ్రికాఖండంలోని ఈశాన్యభాగం అంతర్జాతీయ ప్రాముఖ్యత వహించింది. సూయజుకాలవ బ్రిటిషు సామ్రాజ్యానికి జీవనాళం. అందుచేత సూయజు కంపెనీలోని, ఖెడీవుయొక్క వాటాలు 1875 లో 4,000,000 పౌనులకు డిస్రేలీమంత్రి బ్రిటిషు రాజ్యంపేరిట కొన్నాడు. సూయజును సంరక్షించుకొనేందుకు 1876 లో ప్రారంభమైంది, ఈజిప్టులో బ్రిటిషు ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదుల పరిపాలన. 1879 లో ఇస్మాయిలు ఖెడీవును పదభ్రష్టుణ్ణి జేశారు, పాశ్చాత్యపాలకులు. అరాబీపాషా లేవదీసిన విప్లవం 1881 లో ఆరంభమైంది. ఆ మరుసంవత్సరంలో బ్రిటిషుసైన్యం ఈజిప్టును ఆక్రమించుకోవడంతో, సూయజుకు సరియైన సంరక్షణ సమకూరింది. అయితే ఈజిప్టుకు జీవం నైలునది. ఈనది ఈజిప్టులోనే పుట్టి పెరిగి ఉంటే బ్రిటిషువారికి అవస్థ ఉండేదికాదు పాపం! కాని దానిపుట్టుకా, పెరగడం, ఈజిప్టుకు దక్షిణంగా ఉన్న ఉగాండా, సూడాను, అబిసీనియా, మొదలయిన రాజ్యాలలో. ఆ రాజ్యాలవారి కెవరికైనా రవంత వెర్రిపుట్టి

నైలునదికి అడ్డంపడ్డారంటే, ఈజిప్టూ, అందులో శాంతి సంరక్షణకు జేరిన బ్రిటిషువారూ, మలమల మాడిపోవలసి వస్తుంది. ఈ దురవస్థ కలగకుండా ఉండాలంటే, నైలునదీప్రవాహం యావత్తూ ఇరుపార్శ్వాలా జాగ్రత్తగా సంరక్షించుకోక తప్పదు. ఈజిప్టులో స్థిరనివాస మేర్పరుచుకొన్న పాశ్చాత్య రాజపుంగవులు, సామదానభేద దండోపాయా లన్నింటితోనూ ఈకృషి సాగించారు.

నైలునది అబిసీనియాలో పుట్టక పోయినా, దాని ఉపనదులలో ముఖ్యమైనదొకటి ఆ ప్రాచీనరాజ్యంలో ప్రారంభం కావడంవల్ల, ఈజిప్టు పంచప్రాణాలలో ఒకటి, అబిసీనియా గుప్పిట్లో ఉండడం స్పష్టమైంది, పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యవాదులకు. అంతేకాక ఆ రాజ్యం, ఇంగ్లండు, ఇండియా రహదారిమార్గాన్ని అడ్డంకొట్టడానికి వీలుగా ఏడెనుకు ఎదురుగా ఎర్రసముద్ర తీరమంతా ఆక్రమించుకొని ఉండడం, మరొక గొప్పయిబ్బంది. చడీచప్పుడూ లేకుండా అబిసీనియాను ఆక్రమించుకోగలిగి ఉంటే, బ్రిటిషుసామ్రాజ్యవాదులకు ఈఇబ్బందులన్నీ తీరిపోయేవి. అయితే చల్లగా గొంతుక దిగడానికి వీలయిన కబళం కాదు ఆ రాజ్యం. విస్తీర్ణంలో చాలా పెద్దది. చారిత్రకంగా చాలా ప్రాచీనమైనది. పరపరిపాలనకు సంతృప్తిపడి శాంతంగా కాలంగడుపుకొనే స్వభావంగల ప్రజకాదు అబిసీనియన్లు.

ఆఫ్రికా ఖండంలో కల్లా అబిసీనియా స్థితి కొంతవరకు ప్రత్యేకమైనది. కొద్దోగొప్పో నాగరికతగలిగి ప్రాచీన కాలంనుంచీ ఒకరాజుపాలనలో ఉంటూఉన్న రాజ్యమది. రాజ్యమంతా నామకః నెగుస్ అనబడే రాజు పాలనలో దైనప్పటికీ దేశమంతా పెద్దపెద్ద రాష్ట్రాలుగా విభజింపబడి రాస్‌లు అనే గవర్నర్ల అధీనంలో ఉండేవి. 1850 సం॥రం ప్రాంతంలో జోహాన్సు అనే నెగుస్ రాజ్యం చేస్తుండగా అతన్ని ధిక్కరించి లిజ్ కాసా అనే ఒకయోధుడు బాహుబలంచేత దేశమంతా జయించి థియోడోర్ చక్రవర్తి అన్న పేరుతో పట్టాభిషిక్తుడయాడు. (1855). థియోడోర్ పరిపాలనలో పాశ్చాత్యరాజ్యాలనుంచి రకరకాల మనుష్యులు అబిసీనియాలో ప్రవేశించడం ప్రారంభించారు. వారిలో చాలామంది ముఖ్యంగా పాశ్చాత్యుల వాణిజ్యం వ్యాపింపచేసేందుకు వచ్చినవారు. అయితేవారు పాశ్చాత్యరాజ్యాల పేరిట ప్రతినిధులుగా రావడం, వర్తకులులా వ్యవహరించడం, ఆచక్రవర్తికి అర్థంకాలేదు. నిత్యకాయకష్టంచేత ఎవరిబతుకువారు అవసరమైనవస్తువులు వారుత్పత్తి చేసుకుంటూ చిరకాలంనుంచి ఒకే మాదిరి బతుకు బతుకుతున్న ఆప్రజలకు కాని, చెమటూడ్చ్పనిజేసే పాటుజనానికి [illegible]మైన వస్తూత్పత్తితోనూ, పదిడబ్బులు పోగుచేసుకొని పాటపొసుకొనే ధూర్తమైన వర్తకంతోనూ సం[illegible]ధం పెట్టుకోడం [illegible]కా దనిభావించే ఆచక్రవర్తికి కాని, పాశ్చాత్య ప్రపంచంలో

కొత్తగా బయలుదేరిన పారిశ్రామిక నాగరికత, అర్థంకాకపోవడమేకాదు, వికటంగాకూడా కనపడింది.

రాజ్యమనేదీ, రాజ్యాంగమనేదీ, నిష్పాక్షికంగా, నిరహంకారంగా వ్యవహరించే నోరులేని సంస్థకాదు. సంఘంలో వస్తువుల ఉత్పత్తికి మూలమైన ప్రధానసాధనాలు స్వంతసొత్తుగాసంపాదించగలిగిన తరగతుల ప్రజలు, తమలాభ క్షేమాలకుభంగంలేకుండా కాపాడుకొనేందుకుపయోగించుకొనే ప్రబలమైన సాధనంఅది. వస్తూత్పత్తి వృద్ధికానిసంఘాలలో ఈవిషయం మరుగుపడిఉండినా, యంత్రయుగంతో వస్తువుల ఉత్పత్తిలో కలిగినవిప్లవం తరువాత స్పష్టంగాకనబడుతుంది. ఉత్పత్తి సాధనాలు స్వంతసొత్తుగాసంపాదించిన తరగతులవారే, రాజ్యచక్రం తిప్పేవారూను. అందుచేతనే ఈయుగంలో రాజ్యపాలనకీ వస్తువుల ఉత్పత్తికీ సన్నిహిత సంబంధం. నేటివస్తూత్పత్తికి ప్రాణమైన వ్యాపారం అభివృద్ధిజెందడమే రాజ్యాభివృద్ధి. వ్యాపారం వ్యాప్తికావడానికే, సామ్రాజ్య వ్యాప్తి. పూర్వయుగానికి చెందిన థియోడోర్ చక్రవర్తికిదంతా అవగాహన కాకపోయినా, దానితత్వం మాత్రం స్ఫురించకపోలేదు. ఒకప్పుడు ఫ్రెంచిగవర్నమెంటు తమరాజ్యంతాలూకు మిషనరీలకు కొందరికి ప్రచారం చేసుకొనే సౌకర్యం కలుగజేయవలసినదని థియోడోరును కోరినప్పుడు, అతడీవిధంగా సమాధానంచెప్పి తిరస్కరించాడు.

“పాశ్చాత్య ప్రభుత్వాలు, తూర్పున ఏరాజ్యమైనా కాజేయదలచినప్పు డవలంబించేరాజనీతి నాకు తె

లుసును. మొట్టమొదట, మర్యాదగా మిషనరీలను పంపుతారు. వారివెనుక, వ్యాపార వ్యాప్తికీ రాచకార్యాలకీ రాయబారులను పంపుతారు. చివరకు వాళ్ళనుసమర్థించడానికి సైన్యాలు పంపుతారు. ఈటోపీలో పడడానికి నేనేమీ హిందూరాజునుకాదు. చివరవరకూ కూర్చోకుండా, మొదటలోనే సైన్యంతో వ్యవహారం ఫయిసలు చేసుకోవడం నాపద్ధతి.”

ఆతరువాత కొద్దికాలానికే ఏదోకారణం పెట్టుకొని అతనిమీద దండెత్తిన బ్రిటిషుయిండియను సైన్యంతో, తన మాటప్రకారం వ్యవహారం ఫయిసలు చేసుకోవలసివచ్చింది. (1867). బ్రిటిషుసామ్రాజ్య సంరక్షణకు ఇండియానుంచి వెళ్ళిన ఆసైన్యానికీ, అబిసీనియా రాజుకీ మగ్దాలాఅనేచోట యుద్ధం జరిగింది. రాజూ, అతనిసైనికులు చాలమందీ యుద్ధంలో మరణించారు. అయితేఅప్పట్లో, ఇతర పాశ్చాత్యరాజులతోడిస్పర్ధలమూలంగా బ్రిటిషువారు, ఆరాజ్యాన్ని తమసామ్రాజ్యంలో జమకట్టుకోలేదు. అలాజమకట్టుకోవడమే, అమాయకులైన అబిసీనియనులపట్ల తాము నిర్వర్తించవలసిన పవిత్రబాధ్యత, అని కొందరు బ్రిటిషురాజతంత్రజ్ఞులకు తట్టకపోలేదు. కాని విషమమైన అంతర్జాతీయ రాజకీయపరిస్థితులమూలంగా అపనిజరగలేదు.

థియోడోర్ చక్రవర్తి మరణించిన తరువాత అబిసీనియా కొంతకాలం అరాజకమైంది. అమ్హారా, షో, టైగ్రే

అనేమూడు రాష్ట్రాల అధిపతులు రాజరికం కోసం పెనుగులాడడం ప్రారంభించారు. ఆ అదను కనిపెట్టి సరిహద్దులో ఉన్న ఈజిప్టు, చేతికిదొరికినంత రాజ్యం కాజేయడానికి తయారైంది. 1868 మొదలు 1872 వరకూ ఆముగ్గురు రాష్ట్రాధిపతుల పోరాటంతో సరిపోయింది. చివరకు 1872 లో టైగ్రే రాష్ట్రాధిపతి గెలుపొంది, జోహాన్సు అనేపేరుతో చక్రవర్తిగా ప్రకటించుకున్నాడు. అప్పటి కప్పుడే ఈజిప్టీయులు దేశంలో కొంతభాగం ఆక్రమించుకోగలిగారు. 1875 నాటికి హారార్ జిల్లాఅంతా వారు వశం చేసుకొని ఇంకా విజృంభించసాగారు. కాని రాజపీఠంమీద కొంతవరకు స్థిరపడిన జోహాన్సు 1876 లో గురా అనేచోటవారిని పూర్తిగా ఓడించి పారదోలగలిగాడు. కాని సముద్రతీరప్రాంతం, హారార్‌తో కలిసి మరినాలుగు జిల్లాలూ ఈజిప్టీయుల చేతులలోనే మిగిలాయి.

2

ఆసరికి పాశ్చాత్య ప్రపంచంలో సామ్రాజ్యవాదం మంచి ఉచ్ఛదశలోకి వస్తోంది. ఈజిప్టు, సామ్రాజ్యవాదుల పాలబడింది. వారిదృష్టి అక్కడనుంచి అబిసీనియామీద పడింది. ట్యూనిసును సంపాదించగోరి నిష్ఫలులై బిక్కమొగం వేసిన ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులకు ఆప్రాంతంలోనే రవంత ఆశ కనపడింది. మొరాకోవిషయంలో ఇంగ్లీషువారితో బేరం ఫైసలు చేసుకొన్నతరువాత ఫరాసువారు, ఈజిప్టును

వారికి వదలి లేచిపోయారు. అయితే అబిసీనియాలేదు ఆబేరంలో. ఈజిప్టులో స్థిరపడిన ఇంగ్లీషువారికి అబిసీనియా అయిదుప్రాణాలలో ఒకటి. ఈవిధంగా ఆంగ్ల ఫ్రెంచి ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులందరి రాజతంత్రానికీ గురిఅయింది అబిసీనియా. ఆస్థితిలో ఒక్క ఈజిప్టీయులను ఓడించడంవల్ల ఒలికేదేముంటుంది! పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యతంత్రం పన్నిన పాశాలలో పడకుండా ఉండడం ఆ ఆటవికచక్రవర్తికేవిధంగా సాధ్యమవుతుంది? అయితే అతసిరాజ్యం పెద్దదికావడం, మంచిదని ప్రతీతిపొందడం, అతన్ని కొంతవరకు రక్షించింది. అంటే ఆమూలంగా అతనికి కలిగిన సామర్థ్యంవల్లకాదు; పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యవాదుల అసహనం మూలంగా వారిలో వారికి బేరం కుదరకపోవడంవల్ల. ఒకరిని కనుగప్పి ఒకరు, ఆరాజ్యాన్ని కబళించాలని ప్రయత్నించారుకాని అంతరాజ్యం నమలకుండా గుటుక్కున మింగడం సులువుకాదు. ఆరాజ్యం చుట్టుపట్లమాత్రం ఎవరిచేతికిచిక్కినది వారు హడావడిగా కాజేశారు.

అదివరకెప్పుడో ఇరవైఏళ్ళక్రిందట జూరాసింధు శాఖ దగ్గర ఓబక్ అన్నస్థలం తాము కొనుక్కొన్నామన్న సంగతి 1881 సం॥రంలో హఠాత్తుగా జ్ఞాపకంవచ్చింది ఫ్రెంచివారికి. ఆ ఇరవైఏళ్ళనుంచీ వారి స్మృతిపథంలోంచి పూర్తిగా తప్పిపోయిన ఆస్థలం, హఠాత్తుగా వారికి ప్రాణావసరమైంది.

ఆస్థలం ఇండియాకీ ఇతర తూర్పు దేశాలకీ రహదారీ మార్గంలో ఉన్నదన్న విషయం అప్పట్లో ఛటుక్కున స్ఫురించింది. అంతకంటే విశేషం, ఇతర రాజ్యాలవారి వ్యాపారమేమీ వ్యాపించని అబిసీనియాతో తమ వ్యాపారం పెంచుకోనడానికి మంచి అనువైన స్థలమన్న రహస్యం, ఇరవైఏళ్ళ పాటు మసుగు పడినా, అప్పట్లో గోచరించింది వారికి. తత్క్షణమే ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు ఆస్థలం ఆక్రమించుకొని స్వస్థత చెందారు. అయితే ఫ్రెంచివారిచర్య ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులను రెచ్చకొట్టకుండా ఎట్లావుంటుంది? అదివరలో ట్యూసిస్ విషయంలోనే దెబ్బతిని ఉన్నవారు, ఈ ప్రాంతంలోకూడా, అవమానం పొందడానికి ఎట్లాసహిస్తారు? వారి సామ్రాజ్యనిర్మాణపు ఆశలన్నీ అబిసీనియా ప్రాంతంలోనే ఉన్నప్పుడు, అక్కడ ఫ్రెంచివారి ఎత్తులకు ప్రతియెత్తులు వేయకుండా కూర్చుండడం ఏమినీతి? అదృష్టవశాత్తూ ఫ్రెంచివారు ఆక్రమించుకున్న ఓబక్ కు ఉత్తరంగా మరొక శింధుశాఖలో మరొక రేవుపట్టం మరొకసుల్తాను పదిపదకొండేండ్లక్రితం 1869 లో, తమకు అమ్ముకొని ఉన్నాడన్నసంగతి ఛటుక్కున ఇటలీవారికి జ్ఞాపకంవచ్చింది. జ్ఞాపకంరావడం తరవాయిగా ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులు అసాబ్ అనే ఆస్థలం ఆక్రమించుకొన్నారు.

హఠాత్తుగా ఎర్రసముద్రతీరంలో ఏడెనుకు ఎదురుగా ఇటాలియను, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు ఆసీనులవడంచూచి ఇంగ్లీషువారు ఖంగారుపడ్డారు. ఎర్రసముద్రం బ్రిటిషు సామ్రాజ్యానికి కుత్తుక బంటివంటిది. అది గట్టిగా నొక్కితే వారికి ఊపిరిఆడదు. ఏడెనుకు ఎదురుగావున్న ఆ సముద్రతీర ప్రాంతం, అవడం అబిసీనియాదైనప్పటికీ ఈజిప్టుస్వాధీనంలో ఉండేది. కాని ఇటాలియను ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు ఆ ప్రాంతం ఆక్రమించుకోడానికి, ఈజిప్టువారిహక్కు అడ్డంరాలేదు. ఫ్రెంచివారికి మొరాకో దానంచేసి ఈజిప్టును సంపాదించుకున్న ఇంగ్లీషువారికి, ఆసముద్రతీరం మీదకూడా హక్కుకలగడం సక్రమమే. అయితే ఇతరులు, సక్రమమైన ఆ హక్కును గమనించకుండా ఎవరికిచేతనైనంత వారు చేబట్టుకొంటున్నప్పుడు, తాము ధర్మకర్తృత్వం సంపాదించిన ఈజిప్టువారి దేగదాలని ముట్టుకోకుండా తాము కూర్చుంటే ఎట్లాకుదురుతుంది? ఈజిప్టు విషయంలో తమకు కొత్తగా కలిగిన భాధ్యతమూలంగా, ఎర్రసముద్రంతో పాటు, అబిసీనియాకూడా వారికి ప్రాముఖ్యమైంది. తమ సామ్రాజ్య సంరక్షణనిమిత్తం ఎర్రసముద్రం ఎవరికీ భుక్తం కాకూడదు. ఈజిప్టు విషయంలో తాము తలమీద పెట్టుకొన్న బాధ్యత నిర్వహించడం నిమిత్తం అబిసీనియాప్రాంతం ఇతరులెవరూ, ముఖ్యంగా ఫరాసువారు, ఆక్రమించుకోకూడదు. అయితే

ఒట్టి ఎర్రభూములకోసం బలవంతులతో కలహం పెంచుకోవడం అప్పట్లో కూడనిపని. ఫ్రెంచి ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులు ఎర్రసముద్రతీరంలో ఒకరినొకరు ఆనుకొని కూర్చుండడంతోనే గత్యంతరంలేక, ఇంగ్లీషువారుకూడా ఫ్రెంచివారికి దక్షిణంగాఉన్న భాగం (బ్రిటిషు సోమాలిలాండు) ఆక్రమించుకోవలసి వచ్చింది. (1884) ఈవిధంగా ఆ సముద్రతీరంలో విడిసిన ఆ మూడురాజ్యాలవారు ఒకరికొకరు హద్దుగా ఏర్పడి ఒకరిని కనుగప్పి మరొకరు రాజ్యం పెంచుకోకుండా కట్టుదిట్టం చేసుకున్నారు.

అయితే, ఊరికే ఒకరినొకరు కనిపెట్టుకొని ఉండడానికి కాదుగా, అష్టకష్టాలుపడి ఆప్రాంతం ఆక్రమించుకొన్నది! ఇతరుల రాజ్యాలు బలవంతంగా ఆక్రమించుకోవడం ఒట్టిశుష్కప్రతిష్టకోసంకాదు, ఈ సామ్రాజ్యవాద యుగంలో. రాజ్యచక్రాలుతిప్పే ధనపతులూ, ఉత్పత్తిదారులూ, అటువంటి శుష్కప్రతిష్టకోసం దేవులాడే రకంకాదు. ఇతరుల రాజ్యాలలో తమరక్తం (పరులరక్తం) చిందించి అభూములన్నీ రక్తవర్ణంచెందడం పవిత్రకార్యమని పాటలుపాడే పాటకపుజనం, తాము చచ్చినప్పుడు పాతిపెట్టడానికైనా పదిమూరలభూమి పెట్టిపుట్టక పోయినప్పటికీ ప్రపంచమంతా విస్తరించిన అపార సామ్రాజ్యానికి తాము పట్టభద్రులమని విఱ్ఱవీగే వెర్రిజనం, ఆవిధమైన పసువు ప్రతిష్టలకోసం పాకులాడవచ్చు. అందు

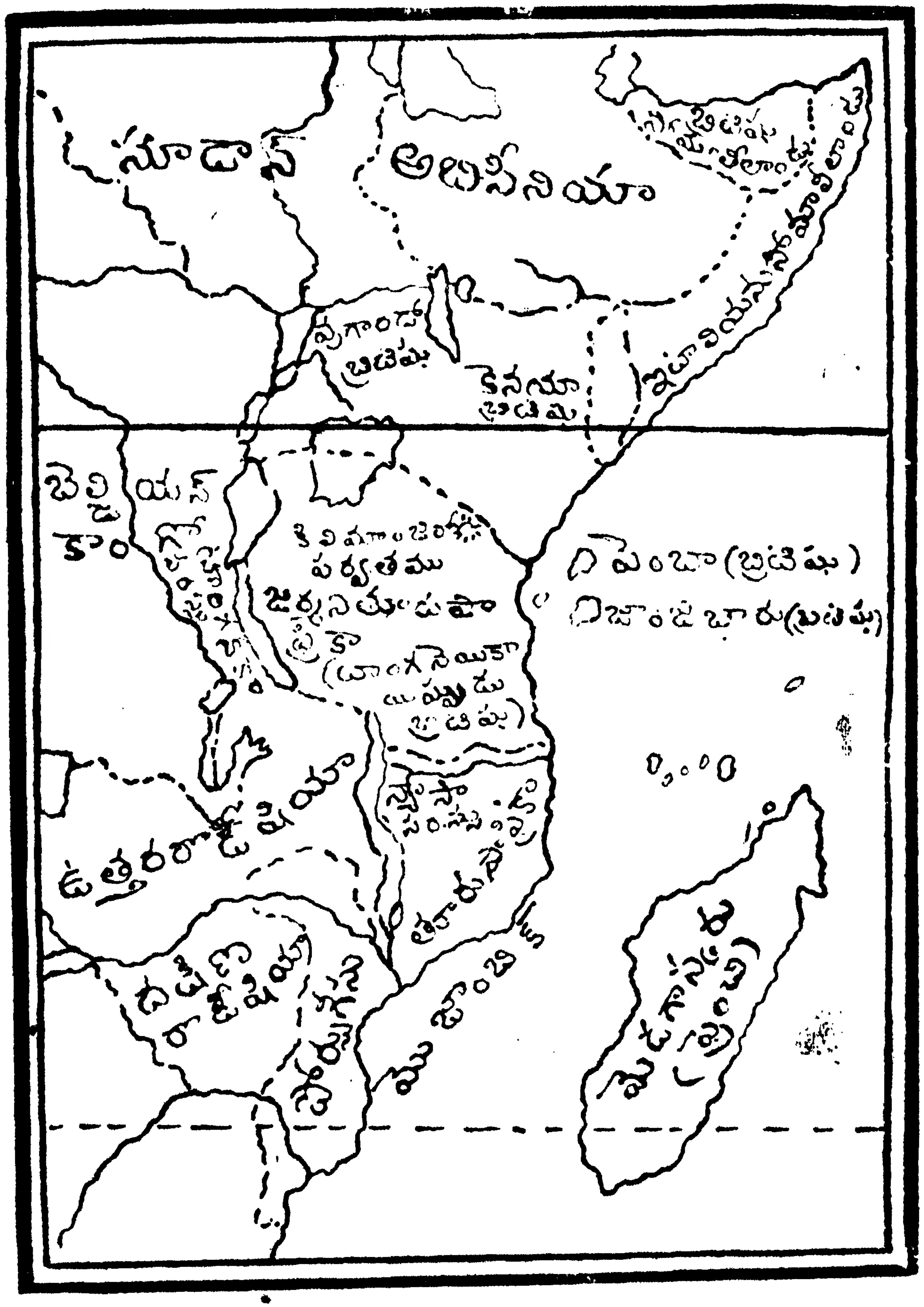

5. తూర్పు ఆఫ్రికా.

నిమిత్తం, తమ రాజ్యపాలకుల ప్రేరణచేత, దేశభక్తిపేరిటా, ఆత్మగౌరవంపేరిటా, తామెన్నడూ కనివిని ఎరుగని, తమకెన్నడూ ఏవిధమైన అపకారమూ చేయని ఇతరప్రజలను, తోడిమానవులను కరుకుకత్తులతో కుళ్ళబొడిచి శూరలక్షణమనీ, స్వార్థరాహిత్యమనీ సంతృప్తి చెందవచ్చు. కాని, కరుకు రూకలు కూడబెట్టెదమనే ఘనకార్యం నిమిత్తం, ఈ కార్యకలాపమంతా కొనసాగించడానికి కంకణం కట్టుకొని, తామే దేశమనీ, తమగౌరవమే దేశగౌరవమనీ తమలాభమే దేశలాభమనీ ఎంచి, తదనుసారంగా రాజతంత్రం నడపడానికి నేర్పరులైన సామ్రాజ్యవాదులు, ఆవిధంగా సంతృప్తిపడడం ఎట్లాగు ? రాజ్యవ్యవస్థ, వారి రక్షణకోసం, రాజ్యపాలన, వారి హక్కుల పాలనకోసం; రాజనీతి వారిక్షేమం పెంపొందడం నిమిత్తం; రాజ్యవిస్తరణం వారి వ్యాపార విస్తరణనిమిత్తం; సామ్రాజ్య సంరక్షణ వారి వాణిజ్య సంరక్షణకోసం. అటువంటప్పుడు, అబిసీనియాతో అభివృద్ధికావలసి ఉన్న తమ వ్యాపారంమాట మరిచిపోయి ఆ సముద్రప్రాంతంలో ఎందుకు మాడుతూ ఒకరి నొకరు కనిపెట్టుకొని కూర్చుంటారా, మూడు రాజ్యాల తాలూకు సామ్రాజ్యవాదులు ?

పక్క పేజీలోని పటం పరీక్షిస్తే అబిసీనియా తాలూకు వ్యాపారమంతా, హరారురాష్ట్రంగుండా తూర్పువైపునఉన్న సముద్రంమీదుగా ముఖ్యంగా టజూరా సింధుశాఖద్వారా, జరగవలసి ఉండడం విశదమవుతుంది. అబిసీనియాలో వ్యాపా

రం ఎవరు సంపాదించుకోదలచినా, టజూరా సింధుశాఖ ప్రాంతం, హరారు రాష్ట్రం స్వాధీనంలో ఉంచుకోవడం అవసరం. ఆ సింధుశాఖకు ఉత్తరంగాఉన్న ఓబక్ ఫ్రెంచివారూ, దక్షిణంగాఉన్న జెయిలా ఇంగ్లీషువారూ ఆక్రమించుకోవడంతోనే, అబిసీనియా వ్యాపారంకోసం, అటువారూ, ఇటువీరూ గింజుకోవడం మొదలుపెట్టారు. కొంతకాలంపాటు ఆ పెనుగులాట జరిగి కొంతమంది చనిపోయి యుద్ధం పర్యంతం రానున్నప్పుడు, బ్రిటిషు ఫ్రెంచి ప్రభుత్వాలు కొంచెం తమాయించి, ఆ విషయం కత్తులు దూసుకోవలసినంత ప్రాముఖ్యమైనదికాదని గ్రహించి రాజీపడ్డారు.

సరిగా అదే సమయంలో అబిసీనియాకు పడమటగా ఉన్న సూడానులో 'మహ్దీ' అనే రాజ్యపాలకుడు విజృంభించి తన రాజ్యం ఆక్రమించుకున్న ఈజిప్టీయులనూ బ్రిటిషువారినీ చెండాడడం మొదలుపెట్టాడు. మూడు నాలుగేళ్ళలో ఆ రాజు బ్రిటిషువారి ఆధీనంలోని 'ఖార్ట్మ్' ను జయించి సూడాను రాజ్యమంతా తనవశంచేసుకొని, అబిసీనియాకు ఉత్తరంగా ఉన్న కసాలారాష్ట్రం, టోకార్, సోకిమ్, అన్న రేవు పట్నాలుకూడా స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. సూడానులోంచి లేచిపోవలసివచ్చిన ఇంగ్లీషువారూ, అంతవరకు ఈజిప్టు స్వాధీనంలో ఉన్న హరారురాష్ట్రంకూడా వదలివేయవలసివచ్చింది. (1886) అప్పట్లో, ఇతర సామ్రాజ్యవాదులతో పేచీలు పెట్టుకోవడం కంటె, అంతకంతకు పెచ్చుపెరుగుతున్న ఆ మహ్దీ ఉపద్రవంనుంచి తప్పించుకోవడం ముఖ్యమైన సమస్యఅయింది వారికి. చిరకాలానుభవంవల్ల గణించిన తమ రాజతంత్రనైపుణి ఉపయోగించి ఆ సమస్య పరిష్కారం చేసుకోగలిగారు, ఇతరులు వారి చర్యలగురించి ఏమనుకొన్నప్పటికీని.

అబిసీనియా చక్రవర్తి అయిన జోహాన్సుయొక్క సహాయం అపేక్షిస్తూ ఇంగ్లీషువారు అతనితో ఒక ఒడంబడిక చేసుకొన్నారు. (1884) ఆ ఒడంబడికలో అబిసీనియాకు అవసరమయే యుద్ధసామాగ్రి దిగుమతి కావడం, దేశం తాలూకు వ్యాపారం నిరాటంకంగా సాగడం మసోవా అనే ముఖ్య రేవు పట్నం మీదుగా జరిగే ఏర్పాటు చేయగలందులకు, ఇంగ్లీషువారు పూచీపడ్డారు. అదివరలో ఈజిప్టు ఆక్రమించుకొన్న బొగాస్ ప్రాంతం అబిసీనియాకు వదలివేయగలందులకూ, కసాలా అమిదేబ్ మొదలైన ప్రదేశాలలో మహ్దీ సైన్యాలవల్ల ముట్టడింపబడిఉన్న ఈజిప్టువారిని విడిపించే ప్రయత్నం జోహాన్సుచేయగలందులకూ, ఖరారు. ఒడంబడిక షరతుల ప్రకారం తన పని తాను నిర్వర్తించాడు, అబిసీనియన్ చక్రవర్తి. మహ్దీ సైన్యాలను ఓడించి వారి స్వాధీనంలోని ప్రాముఖ్యస్థలాలను కొన్నింటిని విడిపించాడు. నాగరకులైన బ్రిటిష్‌వారితో సఖ్యం కుదిరినందుకు సంతోషించి శీఘ్రంలోనే వారి షరతులు వారూ నెరవేర్చగలరని నమ్ముకున్నాడు. కాని పాశ్చాత్య సామ్రాజ్య

వాదుల రాజతంత్రం అతనికి అవగాహన కాలేదు. ఒడంబడిక జరిగిన కొద్దిలోనే, దాని ప్రకారం తానుచేయవలసిన సహాయం తానుచేసిన తరువాతనే, చిరకాలంనుంచీ తనరాజ్యంలోనిదని తానువాదిస్తూ ఉన్నమసోవా రేవుపట్నం, బ్రిటిషువారి ప్రోత్సాహంమీద హఠాత్తుగా ఇటలీవారు ఆక్రమించుకోవడం చూచి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. అది, అక్రమచర్యఅని అభ్యంతరం చెప్పాడు. క్రమాక్రమాలవల్ల కట్టుబాటుకాని ఆధునిక సామ్రాజ్యతంత్రం, ఆటవికనీతి ఎందుకు పాటిస్తుంది? ఇంగ్లీషువారి ప్రోత్సాహంవల్ల తమకేవిధంగానూ హక్కులేని మసోవాను ఆక్రమించుకొనడంతో ఆగలేదు, ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులు. ఆపట్నం ఆక్రమించుకోడానికి ప్రోత్సహించినవాగు, అబిసీనియాఅంతా ఆక్రమించుకొంటేమాత్రం ఎందుకు అభ్యంతరపెడతారు? అబిసీనియాలో ఇటాలియనుసామ్రాజ్యం స్థాపించుకొనేవారి అభిలాష ఇంగ్లీషువారికి తెలియనిదికాదు. అందుకు ఉపక్రమణ రూపంగానే, వారు మసోవాను దానంచేసినది. గొప్పఔదార్యంతో ఇగ్లీషువారు చేసిన వాగ్దానం అక్షరాలా అమలు జరుపుకొనే బాధ్యత తమది! అబిసీనియా ఆక్రమణకు అనుమతంటే ఇచ్చారుకాని, దానిని తమకోసం జయించిపెట్టరుగా! అలాకోరడం న్యాయమూకాదు, పౌరుషలక్షణమూ కాదు. ఇంగ్లీషువారుచాటుగా తమచెవిలో ఏమిచెప్పినా, బహిరంగంగా మాత్రం అబిసీని

యాకు మిత్రులాయెను! సామ్రాజ్య సంపాదనకుతమబాహుబలంతో తాము సంసిద్ధంగానే ఉన్నారాయెను!

ఇటలీవారు మసోవా ఆక్రమించుకొన్న కొద్దిలోనే ఆంగ్లోఅబిసీనియను ఒడంబడికలో మొదటిషరతు భగ్నమైంది. ఆరేవుపట్నంమీదుగా దిగుమతిఅయే ఆయుధసామగ్రి జోహాన్నుకు చేరడానికి బదులు, అతనితో కత్తికట్టి రాజరికం సంపాదించప్రయత్నిస్తు ఉన్న షోవా రాష్ట్రపు అధిపతిమెనెలిక్ కు చేరుతున్నది. జోహాన్ను ఏమిచేయగలడు పాపం! సఖ్యంఅన్న పదానికి, తమఆటవిక భాషలో ఉన్నఅర్థమే పాశ్చాత్యభాషలోకూడా ఉంటుందనుకున్నాడు. తనమిత్రులకు మిత్రులు, తనకూ మిత్రులుగానే ఉండం న్యాయమనుకొన్నాడు.

1886 లో ఇటలీవారు అబిసీనియారాజ్యంలో మరికొన్ని స్థలాలు స్వాధీనంచేసుకొని తమప్రయత్నం ప్రారంభించారు. కారణంలేనిదే తనరాజ్యంలో ప్రవేశించడం సక్రమచర్య కాదనీ, వెంటనే తమసరిహద్దులోంచి లేచిపోవలసిందనీ అబిసీనియనుచక్రవర్తి తెలియజేశాడు. ఆమాట తెలియకనా వారాపని మొదలుపెట్టినది! ఆంగ్లేయుల అండచూచుకొని ఆచర్యకు పూనుకొన్న ఇటలీవారు, అందుకు తిరస్కరించారు. అంతటితో బ్రిటిషువారికి మిత్రులయిన ఆ రెండు రాజ్యాల వారికీ బహిరంగంగా యుద్ధంపొసిగింది. అయితే ఇటాలియనుల సుడిబాగుండలేదు. 1886 సం॥రం, జనవరి 26 వ తేదీని డొగాలీ అనేచోట ఇటాలియను సైన్యాన్ని తునుమాడారు

అబిసీనియనులు. ఇటలీవారు మసోవాకు మరలిపోయి కొత్త సైన్యంకోసం కనిపెట్టుకోవలసివచ్చింది.

ఇటలీవారిని పారదోల గలిగినప్పటికీ అదిజోహాన్స చక్రవర్తికి సంకటసమయం. పడమటవైపునకత్తి కట్టితయారుగావున్న మహ్దీసైన్యాలు, దక్షిణాన్ని ఇటలీతో ఒడంబడిక చేసుకొని ఆద్వారా యుద్ధసామగ్రి తెప్పించుకుంటూయుద్ధసన్నద్ధుడై ఉన్న మెనెలిక్, తూర్పువైపున ఇటలీవారి ప్రోత్సాహంవల్ల తిరుగుబాటుచేయనున్న అడవితెగలు, ఉత్తరాన్నిమసోవాలో అబిసీనియను సామ్రాజ్య సంస్థాపనాభిలాషులై, యుద్ధానికి ఆయత్తమవుతున్న ఇటాలియనులు. ఆవిషమసంధిలో జోహాన్సుకు ఒక్కరే మిత్రులు- బ్రిటిషువారు. కానివారితోడిమైత్రి! అప్పట్లో ఎర్రసముద్రప్రాంతంలో బ్రిటిషుప్రభుత్వ ప్రతినిధిగా పనిచేసిన శ్రీ. ఎ. బి. వెల్డ్ అన్న ఆంగ్లేయుడు తానువ్రాసిన "ఆధునికఅబిసీనియా" అన్నపుస్తంలో యీవిధంగా వ్రాశాడు:-

"మనం (బ్రిటిషువారు) జోహాన్సుతో చేసుకొన్న ఒడంబడికకు అర్థమేమైనాఉంటే ఉత్తరం వైపునుంచి అతనికేవిధమైన అపాయమూ కలగకుండా ఉండవలసింది. జోహాన్సురాజుపట్ల మనప్రవర్తనలో లవలేశమైనా మంచీమర్యాదా లేదు. ఆఫ్రికాఖండంలో మనమొనర్చిన అనేకదోషాలలో ఇదిఅతి గర్హ్యమైన దని నాఅభిప్రాయం. మన అవసరం తీరేవరకూ

జోహాన్సురాజుతో మంచిగావుండి, ఆతరువాత ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులకు ఎరడా పారవేశాము. మనమిత్రుని రాజ్యంకాజేయ నిశ్చయించుకొన్న ఇటలీకి 'మసోవా' ముట్టచెప్పాము. ఒడంబడిక ప్రకారంతాను నిర్వహించవలసినదంతా జోహాన్సు నెరవేర్చిన తర్వాత, మనం అతనికి వాగ్దానంచేసిన ప్రతివిషయానికీ భిన్నంగా ఇటలీవారిని ప్రవర్తింపనిచ్చాము. ఈవిషయమేమీ బ్రిటిషుప్రజలకు తెలియదు. మనగౌరవానికి తీరని కళంకమైన ఈవిషయం జరగకుండా ఉంటే ఎంతబాగుండును! శుష్కవాంఛ. ఈ నీచకృత్యం, 18 వ శతాబ్దిలో ఇండియాలోకాని ఆఫ్రికాలోకాని మనమొనర్చిన ద్రోహాలలోనికల్లా అతినీచమైనది."

సామ్రాజ్యవాదుల రాజతంత్రం పూర్తిగా చవిచూడకుండానే జోహాన్సు చక్రవర్తి మరణించాడు. ఇటాలియనులను పారదోలినతరువాత అతను, మహ్దీసైన్యాలతో తలపడడానికి నిశ్చయించుకొన్నాడు. 1887 లో అతని విరోధిఅయిన మెనెలిక్, హరారురాష్ట్రం ఆక్రమించుకున్నారు. 1888 లో అతనికీ ఇటలీవారికీ ఒడంబడిక జరిగింది. జోహాన్సును ఓడించడానికి మెనెలిక్ ఇటలీకి సహాయపడడం, అబిసీనియాకు మెనెలిక్ రాజుగా ఇటలీ పరిగణించడం, ఒడంబడికలో షరతులు.

ఆలాంటిస్థితిలో జోహాన్సు మహ్దీ సైన్యాలను గల్లాబట్ అనే చోట తలపడి తునుమాడాడు. కాని యుద్ధరంగంలో గాయపడి మరణించాడు, ఆ రాజు. ఆలోగా ఇటలీకి మెనలికుకూ, ప్రాముఖ్యమైన ఉక్సియాల్ సంధిజరిగింది (1889 మే).

3

జోహాన్సు మరణానంతరం మెనెలిక్ రాజయాడు. ఉక్సియాలీ సంధిషరతుల ప్రకారం, అందుకు సహాయపడిన ఇటలీవారికి అబిసీనియాలో కొంతభాగం ఇనాముగా లభించింది. కాని వారంతటితో సంతృప్తిపడకుండా మరికొంత రాజ్యంకూడా కలుపుకొని, మెనెలిక్‌తోడి మైత్రియొక్క నిజస్వభావం వెలిబుచ్చారు. కొత్తగా రాజ్యానికివచ్చిన ఆరాజు ముందుగా తనరాజ్యం చక్కబెట్టుకోనిదే వారితో పేచీపెట్టుకోదలచలేదు.

ఈ నాటకమంతా గమనిస్తూఉన్న ఫ్రెంచివారికి అలజడి పుట్టకపోలేదు. అదివరలో హరారు రాష్ట్రం స్వతంత్రంగానే ఉండాలికాని ఇతరులెవరూ కాజేయకూడదన్న ఖరారునామా కంగీకరించిన ఇంగ్లీషువారు ఇప్పుడు ఇటలీవారికి దానిని కట్టబెట్టడంయొక్క ఉద్దేశం వారికి తెలియకపోలేదు. ఇటలీవారికి అబిసీనియా ధారపోసి తాము సూడానులో సురక్షితంగా స్థిరపడడానికీ, ఎర్రసముద్ర తీరంలోచేరిన ఫ్రెంచివారికి ఏవిధంగానూ ఆప్రాంతం అందుబాటు కాకుండాఉండే

ఏర్పాటుకోసమనీ వారు వెంటనే గ్రహించారు. తాము మహ్దీ ఉపద్రవం తుంచి తప్పించుకొనేందుకు ఇటలీవారికి ఆశపెట్టి ముందుకు నెట్టారు. లోకువగాఉండే ఇటలీవారు వారి సరిహద్దులోఉన్నా అంతబాధలేదు ఆంగ్లేయులకు.

హరారునుగురించి పూర్వం తామనుకొన్న ప్రకారం కట్టుబడి ఉండడానికి అభ్యంతరమేమైనా ఉందాఅని, ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వాన్ని ప్రశ్నించారు ఫ్రెంచివారు. అందుకేమీ అభ్యంతరం లేదన్నారు వారు. అయితే ఇటలీవారుకూడా దానిజోలికి పోకూడదని ప్రకటించడానికి సమ్మతించవలసిందన్నప్పుడుమట్టుకు బ్రిటిషువారు వెనకాడారు. ఇటలీవారి అభిలాషకు అడ్డురాలా ఆవిధంగా ఆనపెట్టడం మాకిష్టంలేదుకాని ఈ కిందిషరతుకు మా అభ్యంతరం లేదని చివరకు అట్లా ఖరారుచేసుకొన్నారు.

> “ఈ రెండు ప్రభుత్వాలవారూ (బ్రిటిషు ఫ్రెంచి) హరారును కలుపుకోకుండా ఉండడానికీ దానితో జోక్యం కల్పించుకోకుండా ఉండడానికీ ఖరారు. అయితే ఇందువల్ల మరెవరైనా ఆప్రాంతం ఏవిధంగానైనా కలుపుకోవాలని చేసేప్రయత్నం నిరోధించే హక్కు మాత్రం వదలుకోవడంలేదు (ఫిబ్రవరి 1888).”

ఈ కుంటిమాటలవల్ల తేలపడిన దేమీలేదు. పైగా మరింత సందేహానికి హేతువైంది. ఇటలీవిషయంలో ఇంగ్లీషు

వారి మనస్సులో ఏదో ఉండకపోతే, పైఅంశంలో మొదటి వాక్యంలో చేసుకొన్న ఖరారువల్ల, ఇతరుల ఆక్రమణ ప్రయత్నం అమోదించడ మవుతుందన్న అర్థంకాని ఆప్రయత్నం నిరోధించేహక్కు వదులుకోలేదని చెప్పవలసిన అగత్యంకాని ఏముంది? పైగా యీ సంధిషరతు ఇతరులకెవరికీ తెలియకుండా రహస్యంగా ఉంచాలన్నారు ఇంగ్లీషువారు. ఫ్రెంచివారి కన్నీళ్లు తుడవడానికే అయినప్పటికీ, హరారునుగురించి తాము ఇటలీవారికిచేసిన వాగ్దానానికి భిన్నంగా వర్తిస్తున్నారన్న అపోహ వారికి కలుగుతుందేమో అన్న భయంవల్ల కాకపోతే ఆ రహస్యమెందుకు? ఎంతరహస్యంగా వర్తించినా కొద్దిలోనే నిజం బయటబడకుండా ఉండలేదు.

2 వ మే. 1889 లో ఇటలీకి మెనెలికుకూ జరిగిన ఉక్సియాలీ సంధివృత్తాంతం చిత్రమైనది. అది 20 అంశాలతో కూడిన పత్రం-ఒక్క 17 వ అంశంతప్ప మిగిలినవన్నీ చిల్లరమల్లర విషయాలకు సంబంధించినవి. అదిమట్టుకు అబిసీనియా స్వాతంత్ర్యంతో సంబంధించిన ప్రధానమైన అంశం. సంధిపత్రం అబిసీనియనుభాష అమ్హారిక్‌లోనూ, ఇటాలియన భాషలోనూ రెండునకళ్ళుగా తయారుచేశారు. అబిసీనియారాజు చేవ్రాలుచేసినది అమ్హారిక పత్రంమీద. అందులో 17 వ అంశం ఉన్నవిధం ఇది:—

“ఇతరరాజ్యాల ప్రభుత్వాలతో కలిగే వ్యవహారాల సందర్భంలో ఎథియో ఎథియోపియా (అబిసీనియా) చక్రవర్తి ఇటాలియన్ ప్రభుత్వంయొక్క సహాయం అపేక్షించే అధికారం కలిగిఉంటాడు.”

ఇందుకు చేవ్రాలుపెట్టి, పుట్టిమునిగినదేమీ లేదనుకొన్నాడు మెనెలిక్ రాజు. అయితే ఇటలీవారు చేతబెట్టుకొన్న ఇటాలియను నకలులో, “సహాయం అపేక్షించే అధికారం కలిగిఉంటారు” అన్నమాటలకు బదులు “సహాయం అపేక్షించవలసి ఉంటాడు” అని వ్రాయబడింది. మెనెలికు అభిప్రాయం, ఇటలీవారితో మైత్రిఅని. ఇటాలియనుల నిర్ణయం, అబిసీనియా తమకు దఖలుపడిందని.

ఉక్సియాలీసంధి జరిగినతరువాత, అక్టోబరులో, అప్పుపెట్టుబడులు మొదలగు మరికొన్ని షరతులు వివరించుకొంటూ, మరొక ఒడంబడిక వ్రాసుకొన్నారు. ఆతరువాత పదకొండురోజులకు ఇటాలియను ప్రభుత్వం “ఉక్సియాలీ సంధిలోని 17 వ అంశం ప్రకారం ఎథియోపియను చక్రవర్తి, ఇతర విదేశ ప్రభుత్వాలతోడి సకల వ్యవహారాలలోనూ, ఇటలీవారి సహాయం పొందవలసి ఉండడానికి ఒప్పందమయాడ”ని ప్రాముఖ్య ప్రభుత్వాలవారందరికీ తాఖీదులు పంపారు. వెంటనే ఫ్రెంచివారు ఉక్సియాలీ సంధిరూపకంగా నీరాజ్యం ఇటలీవారికి ధారాగతం చేశావాలని మెనెలిక్‌ను అడిగేసరికి

అతను ఉలిక్కిపడి, జరిగినమోసం గ్రహించి, ఒడంబడిక ఆమోదించడం తిరస్కరించాడు. ఆవిధమైన షరతుకు దేనికీ తాను సమ్మతించలేదని అన్ని రాజ్యాలవారికీ తెలియజేశాడు.

అయితే సామ్రాజ్యం సంపాదించ నిశ్చయించుకొన్న ఇటాలియనులకు ఆరాజు సమ్మతితో సంబంధమేమిటి? అబిసీనియాను కలుపుకోడానికి ఆరాజు అనుమతికాదు వారుకోరి ఉన్నది, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదుల సమ్మతికికాని. బ్రిటిషు వారు తలఊపితే, మెనెలికు ఎంతకాదన్నా, ఇటాలియనుభాషలో వ్రాసిన సంధిపత్రమే సిసలైనదన్న నిర్ణయం. యుద్ధరంగంలో చేసుకొనేందుకు, వారు సంసిద్ధమయ్యే ఉన్నారు. ఆవిధమైన చర్య, సామ్రాజ్యతంత్రంలో ప్రథమపాఠం.

అబిసీనియాను గురించిన ఆంగ్లో ఇటాలియను సంప్రతింపులు కొద్దిలోనే ఒడంబడికరూపం దాల్చాయి. ముందు 1891 సం॥రంలోనూ పిమ్మట 1894 లోనూ అబిసీనియాప్రాంతం ఆంగ్ల ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులు పంచుకొనేవిధం వివరిస్తూ మూడు ఒడంబడికలు జరిగాయి. కిందపటంవల్ల ఈ పంపకంపద్ధతి విశదమవుతుంది. అబిసీనియాఅంతా ఇటలీ వారికి అంటగట్టి నైలునది ప్రవహించే సూడాను వగైరా ప్రాంతమంతా ఇంగ్లీషువారు ఇనాముగా స్వీకరించడానికి ఏర్పాటు. లండనులోనూ, రోమునగరంలోనూ కూర్చుని కాగితంమీద చేసుకొన్న ఆ ఏర్పాటు అమలుజరుపుకోవడం

బాధ్యతమాత్రం ఎవరిమట్టుకు వారిదే. ఆ ఏర్పాటును బలపరచడానికి వారు చేయగలిగినదల్లా ఆఫ్రికాఖండపు పటం దానిననుసరించి కొత్తగా ముద్రించుకోవడం. అందులో వారిలోటేమీ లేకుండా బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఆవిధమైన కొత్త ఆఫ్రికా 'మాఫ్' ఒకటి ముద్రింపించి అబిసీనియాకు ఇటాలియను అబిసీనియా అను నూతన నామకరణంచేసి అది స్థిరపరుచుకొనే బాధ్యత ఇటలీవారికి వదలిపెట్టారు. ఫ్రెంచిప్రభుత్వం ఈ ఏర్పాటునంతనీ తీవ్రంగా ఖండించి పూర్వం తమతో చేసుకొన్న ఖరారుకు భిన్నంగా వర్తించినందుకు ఇంగ్లీషువారిమీద కళ్ళెర్రజేశారు. జరిగిపోయినదేదో జరిగిపోయింది, దానికి చింతించడం రాజనీతికాదు; కాని ఈ ఏర్పాటువల్ల హరారును గురించిన మన పూర్వపుఖరారు రద్దుకానక్కరలేదని చిత్రమైన జవాబిచ్చారు. ఆ సమాధానం అర్థమయినా కాకపోయినా అప్పట్లో చేయగలిగినదేమీలేక ఫ్రెంచివారు మెనెలికుకు ధైర్యంచెప్పడం మొదలుపెట్టారు.

ఆంగ్లో ఇటాలియను ఒడంబడికకు వచ్చిన ఇబ్బంది ఏమిటంటే, ఆ సామ్రాజ్యవాదుల ఏర్పాటుకు అబిసీనియను రాజు సంతసించి కృతజ్ఞుడు కాకపోవడమే కాకుండా పైగా కత్తి కట్టడం. ఆ వ్యవహారంలో తమకేమీ కిట్టుబాటుకాని ఫలాసువారు, మెనెలికుకు కావలసిన మారణసామగ్రి యావత్తు సప్లయిచేసి, అందువల్ల పొందవలసిన ప్రతిఫలం పొందా

రు. ఉదారబుద్ధితో ఇంగ్లీషువారు తమకు ఇనాముగా దయ చేసిన అబిసీనియా రాజ్యం భుక్తపరచుకొనే నిమిత్తం, ఇటలీ వారు యుద్ధం ప్రకటించి రోమను సామ్రాజ్యంనాటి తమ పూర్వౌన్నత్యం పొందడానికి ఉత్సుకులయారు. కాని వారి ఆశలన్నీ 1896 మార్చి 1 న తేదీని అడోవాదగ్గర రణరంగంలో పూర్తిగా భగ్నమైపోయాయి. ఆ యుద్ధభూమిలో అబిసీనియను సైన్యాలు ఇటాలియనులను చెండాడి, వారి స్వాతంత్ర్యం వారు సంరక్షించుకున్నారు. ఆంగ్లో ఇటాలియను ఒడంబడికలు ఆనవాలులేకుండా ఎగిరిపోయాయి. ఆంగ్ల రాజ్యతంత్రజ్ఞులకు తంత్రం కూలిపోయింది. ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదం, ఆఫ్రికా నాటకరంగంనుంచి అప్పటికి నిష్క్రమించింది. ఉక్సియాలీసంధి అంతటితో అంతరించింది. అదివరలో ఎర్రసముద్ర తీరంలో సంపాదించుకొన్న ఎరిట్రియా అన్న భూభాగం, అబిసీనియాకు తూర్పున 1889-92 సం॥రంలో బ్రిటిషు వారితోడి సఖ్యం ఫలితంగా సంపాదించుకొన్న ఇటాలియను సొమాలి లాండు అన్న భూభాగం, మాత్రం మిగిలాయి ఇటలీకి.

అడోవా యుద్ధంమూలంగా అప్పటికి అబిసీనియా స్వాతంత్ర్యం అంతరించకుండా తప్పినప్పటికీ, సామ్రాజ్యవాదుల కుటిలతంత్రంమాత్రం ఆఖరుకాలేదు. అబిసీనియా ఆక్రమణ యత్నంలో ఇటలీవారు విజయులై సూడాను తమకు ఇనా

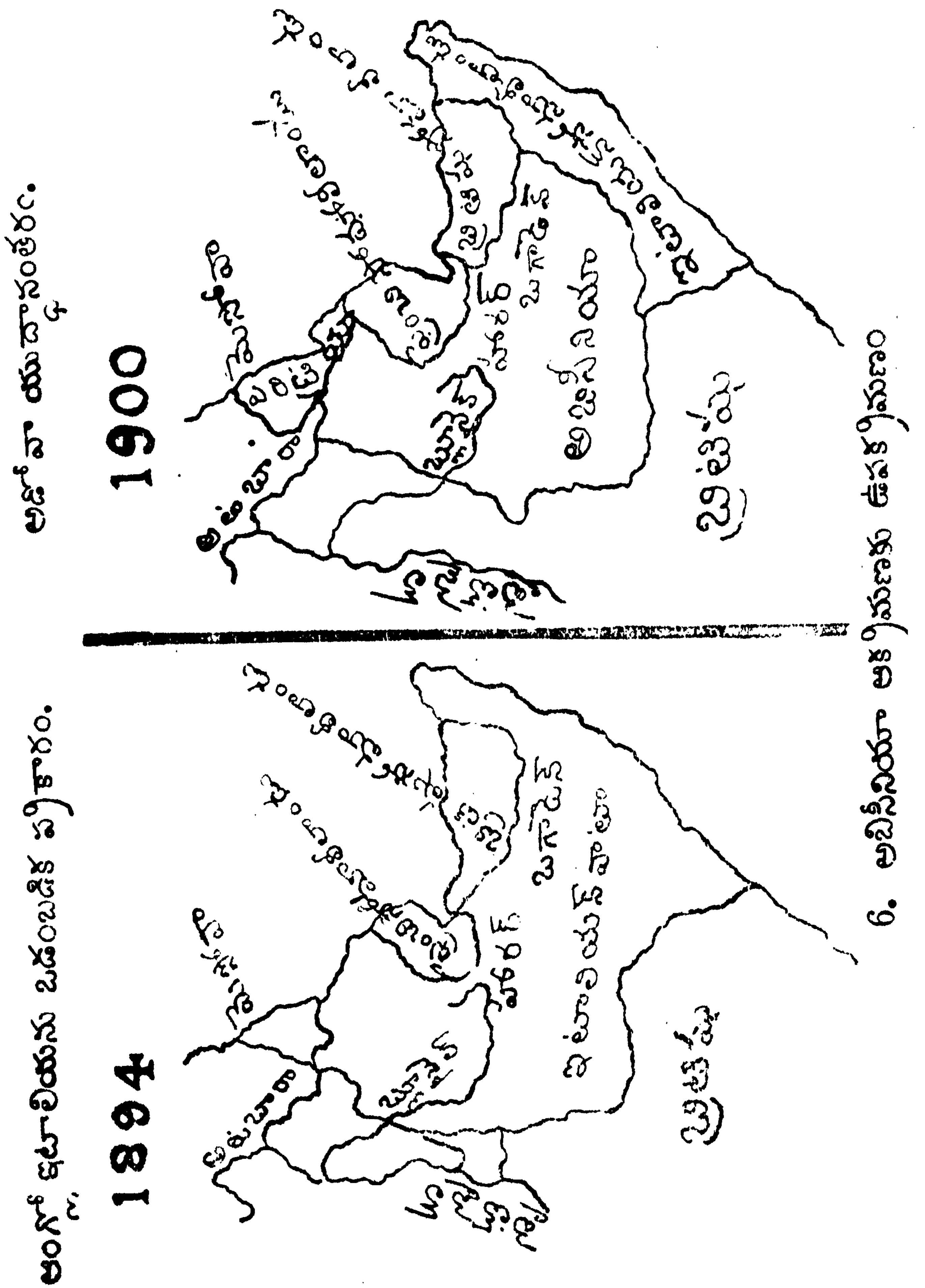

ముగా వదలిపెట్టగలరని ఆశించిన ఆంగ్లరాజ్య తంత్రజ్ఞులు, అడోవా యుద్ధంమూలంగా కొత్తమార్గం తొక్కవలసివచ్చింది. ఆ యుద్ధఫలితం తెలియడంతోనే, అప్పటికింకా మహ్దీహయాములో ఉన్న సూడాను ఎంత ప్రయాస అయినాసరే బలవంతంగా జయించడానికి నిశ్చయించుకొని, ఈజిప్టునుంచి తమ సైన్యం నడిపించారు ఇంగ్లీషువారు. ఈజిప్టుబతుకంతా సూడానుమీద ఆధారపడి ఉందనీ, అందుచేత దానిని తమ స్వాధీనంలో ఉంచుకోవడం పవిత్ర కర్తవ్యమనీ, ఆంగ్ల సామ్రాజ్యవాదులు ధర్మోపన్యాసాలు చేసినప్పటికీ, దానిమీద వారికంత మమకారం కలగడానికి నిజమైన కారణాలు వేరు. కాస్తా కూస్తా రాజ్యంకాదు సూడాను. పదిలక్షల చదరపుమైళ్ళు, ఫలవంతమైన భూమి, పత్తిపంటకు మంచి ప్రశస్తమయినది. అది చేతులోపెట్టుకొంటే, ఇంగ్లీషు ఉత్పత్తిదారులకు, పెరటిలో పత్తి పండించుకున్నట్లే. ఇంగ్లీషు సామ్రాజ్యవాదులలో సాహసులయినవారి ముఖ్యాశయం, దక్షిణసముద్రతీరంలోని కేప్‌టవున్‌నుంచి ఉత్తరాన్ని కెయిరోపట్నంవరకూ బ్రహ్మాండమైన ఏకాండపు సామ్రాజ్యం స్థాపించాలని. సాధ్యమయినంత త్వరలో ఈ ఉన్నతాశయం సఫలంచేయడానికి పూనుకొన్నవారిలో ప్రధానుడు, ప్రముఖుడైన ఆంగ్ల సామ్రాజ్య సంపాదకుడు సెసిల్ రోడ్సుగారు. మామూలు పరిస్థితులలో జీవితం ఆరంభించి, కొద్దిలో ఖండాలుఖండాలు బ్రిటిషువారి చిరాకు జమకట్టగలిగిన ఆపురుషుడు, మంత్రి

వర్గంలో మెంబరు కాకపోయినా బ్రిటిషు రాజచక్రం తన ఇచ్ఛవచ్చినట్లు తిప్పుకోగలిగాడు. పెట్టుబడులకూ లాభాలకూ తావులేని ఒట్టి శుష్కసామ్రాజ్యం వాంఛించే రకం కాదు రోడ్సు. కేప్‌టవున్ కెయిరో రైలుమార్గం నిర్మించాలని కృతనిశ్చయుడైన ఆయన దాని అంతరార్థం ఈలా చెప్పాడు.

"కెయిరోపట్నంలో రైలుఎక్కితే తిన్నగా కేప్‌టవునులో కిందకుదిగే ప్రయాణసౌకర్యం కలుగజేయడం నిమిత్తమే ఈ రైలువేయడమని ప్రతివారూ అనుకొంటారు. అది ఒట్టి తెలివితక్కువ. ఆఫ్రికాఖండం ఖండమంతా మధ్యగా చీల్చుకొని, రైలుమార్గానికి ఇటూఅటూ కలిగే విస్తార వ్యాపారమంతా చేబట్టుకోవడమే దానికి ముఖ్యోద్దేశం. ముందుముందు ఆమధ్య మార్గాన్నుంచి ఇటు తూర్పుతీరానికీ అటు పడమటితీరానికీ వేయబోయే రైళ్ళు వ్యాపారాభివృద్ధికి మరింత సహాయమవుతాయి. ఇప్పటికి బులవాయోవరకూ వేసిన రైలుమార్గం కిట్టుబాటుగానే వుంది. మనం ముందుముందుకు చొచ్చుకుపోయిన కొద్దీ అదికూడా తప్పకుండా కిడుతుందనే నానమ్మకం. జాంబెసీదాటి విక్టోరియా జలపాతంవరకూ వెళ్ళదలచుకొన్నాం ఇప్పట్లో. ఆ జలపాతం తుంపరలు రైలుపెట్టెలమీద పడాలని నాకోరిక."

బ్రహ్మాండమైన ఒకఖండం ఖండమంతా బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో చేర్చుకోదలచిన తనకోరిక ఫలించేటందుకు ఆయన అహర్నిశాలు పనిచేశాడు. అదివరకే ఆంగ్లేయుల స్వాధీనమైన దక్షిణ ఆఫ్రికాలో బయలుదేరి దానికి ఉత్తరంగా ఉన్న భూములు క్రమక్రమంగా కాజేసి కొద్దిలోనే ఇంచుమించు అయిదులక్షల చదరపుమైళ్ళ వైశాల్యంగల విస్తార రాజ్యం (ప్రస్తుతపు రోడీసియా) సులువుగా సంగ్రహించగలిగాడు. బ్రిటనూ, ఫ్రాన్సూ సగం జర్మనీకలిస్తే ఉన్నంత విస్తారమైనదైనప్పటికీ ఆరాజ్యం రాబట్టుకోవడం అంత కష్టమైనకార్యం కాలేదు. ఆ ప్రాంతీయులంతా ఆటవికులైన ఆఫ్రికనుప్రజలు. మాయమార్మం ఎరుగనివారిని మోసగించడంలో ప్రయాసమేమీ లేకపోయింది. కాని రోడీసియాదాటి ముందుకు చొచ్చుకుపోవడానికి మాత్రం ముప్పతిప్పలూ పడవలసి వచ్చింది, ఇతర సామ్రాజ్యవాదులతోడి సంఘర్షణ మూలంగాను. రోడీసియాకు ఉత్తరాన్ని ఇటూఅటూ పోర్చుగీసువారి రాజ్యం. ఆ రెండింటికీ మధ్యనున్న ముక్కకూడా చేర్చుకొని ఏకఖండం చేసుకోవాలని వారికీ చాలాకాలంనుంచి ఆశ! అయితే బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదుల ఉదారమైన ఆశకు విరుద్ధమయాయి వారిఆశలు, పాపం! బలవంతులైనప్పటికీ, ధర్మబద్ధులైన బ్రిటిషువారు మొట్టమొదట దండనీతి ప్రయోగించలేదు, పోర్చుగీసువారిమీద. ధనప్రాబల్యంవల్ల జరగదగిన పనికి ఖర్చుతోకూడిన దండనీతి ఎందుకు? పోర్చుగీసు

వారి ఆరాజ్యాలు పరిపాలిస్తూఉన్న కంపెనీలో వాటాలుకొని, దానికీలకం తమచేతులలోకి లాగుకొని తను చిత్తంవచ్చినట్టు వ్యవహరించడం సాగించారు. ఆ భూభాగం తమకు హక్కు-భుక్తాలు కలదని పోర్చుగీసు ప్రభుత్వం అడ్డం చెప్పబోయింది. కాని, జాగ్రత్త అని బ్రిటిషుప్రభుత్వం బెదిరించేసరికి భయపడి, మారుమాట లేకుండా ఆప్రాంతానికి నీళ్ళు వదులుకొన్నారు. రోడ్సుగారి కేప్ కెయిరో రైలు మరికొంత ముందుకుసాగింది. ఇంక మిగిలినదల్లా, అటు ఈజిప్టునుంచి ఇటు టాంగనీకా సరస్సువరకూను. అయితే ఉన్నచిక్కంతా అక్కడే?

4

ఆఫ్రికాలో ఇంగ్లీషువారు ఉత్తర దక్షిణాలుగా సామ్రాజ్యం స్థాపించ దలచుకొంటే ఫరాసువారు తూర్పు పడమరలు కలుపుకొని వారికి అడ్డపడడం నిశ్చయించుకొన్నారు. ధనమదాంధులయిన విరోధ సామ్రాజ్యవాదులకు సంఘర్షణ సంభవిస్తే ఇంక చెప్పవలసినదేముంది? కత్తులు దూసుకొనే పర్యంతం వస్తుంది. ఆ దూసుకొనేది అసలుజనం కానంతసేపూ, వారినమస్యా పరిష్కారం నిమిత్తం దేశభక్తి పేరిట కళ్ళుగానక కత్తులు కోసుకొనే కూలీజనం సిద్ధంగా ఉన్నంతసేపూ, అందుకు వెనకాడవలసిన అవసరమేమిటి, వారికి?

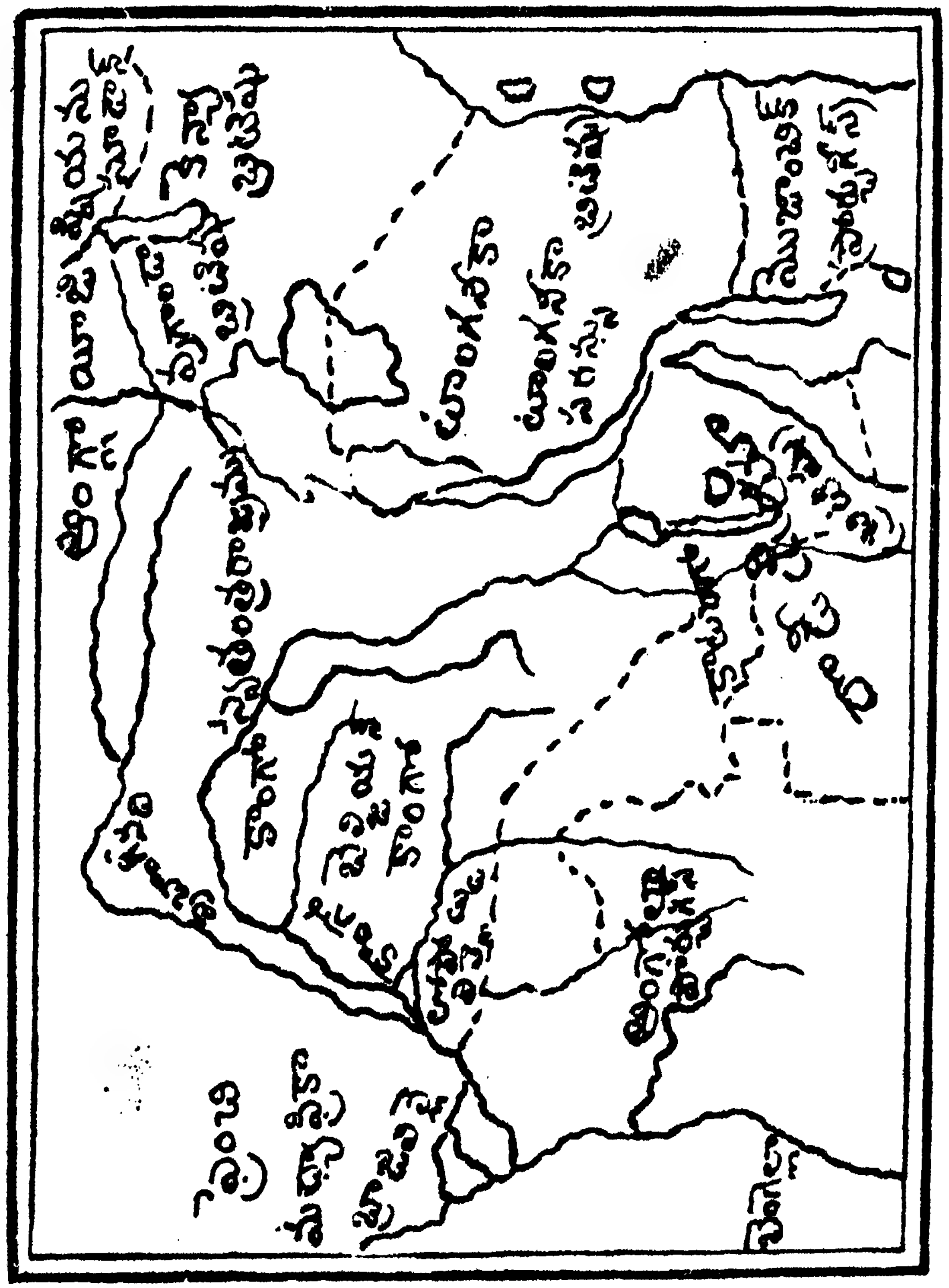

7. మధ్య ఆఫ్రికా

తూర్పు పడమరలు కలుపుకొని తమకడ్డపడదమనే ఫ్రెంచివారి ఎత్తు పడకుండా చేయడానికే ఇంగ్లీషువారు తూర్పువైపున అబిసీనియాను ఇటలీకి అరణమిచ్చినది. అందుకుతోడు సూడాను దరిజేరకుండా పడకుండా కూడా పరాసువారిని కట్టివేయగలిగితే ఇంక ఆంగ్ల సామ్రాజ్యవాదుల ఆట అవ్యాహతంగా సాగడానికి ఆటంక మేముంటుంది? బుద్ధిసూక్ష్మతగల ఆ రాజతంత్రజ్ఞులు, అటు అబిసీనియా సందర్భంలో ఇటలీవారితో ఒడంబడిక చేసుకొన్నప్పుడే, ఇటు, పశ్చిమతీరంలోని ఫ్రెంచివారి కాంగోరాజ్యానికీ సూడానుకూ మధ్యనున్న 'బారెల్ ఘజల్' ప్రాంతమంతా బెల్జియంరాజుకు ముట్టజెప్పి తమకవసరమైన, టాంగనీకా, ఆల్బర్టు ఎడ్వర్డు సరస్సులమధ్య భూభాగం తాము తీసుకొనేపద్ధతిని బేరం కుదుర్చుకొని రహస్యంగా ఒడంబడిక వ్రాసుకొన్నారు. (13 మే, 1894) పక్కపటం పరీక్షిస్తే విశదమవుతుంది, ఈ ఒడంబడికలఅర్థం. బెల్జియంతో ఒడంబడిక జరిగినతరువాత నెలతిరగకుండానే, కేప్ కెయిరో రైలుమార్గానికి ఇంక కావలసిన ఉగాండారాజ్యం తమ రక్షణలోకి తీసుకోవడమైందని ప్రకటించారు ఇంగ్లీషువారు. ఇంక మిగిలినదేముంది? అటు ఇటలీతోనూ, ఇటు బెల్జియంతోనూ, చేసుకొన్న ఒడంబడికలు చెల్లడం తరువాయి, కేప్ కెయిరో రైలు నడిచిందన్నమాటే.

అయితే పరాసువారు అడ్డం పడ్డారు పానకంలో పుల్లలాగున తూర్పు పడమటి తీరాలలో తమ్ముకట్టివేయనున్న

ఆ ఒడంబడికలు పైకి పొక్కడంతోనే ఉగ్రులైపోయారు వారు. తమ ఆశాసౌధాన్నీ కూలిపోవడమే కాకుండా బ్రిటిషువారి కేప్ కెయిరో రైలునడక, కళ్ళకు కట్టినట్టు కనపడడంతోనే వారికి మతిపోయింది. అన్నిటికంటె అక్రమం, బారల్ ఘజల్ ప్రాంతమంతా కేప్ మాప్ లో తాము కలుపుకోదలచి ఉండగాను, బెల్జియంరాజు బేరం ఫైసలు చేసుకొన్నది! బెత్తెడు రాజ్యం బెల్జియం. దానికి అదివరలో చాలా కాలంనుంచి ఉన్న కాంగోరాజ్యమే ఎక్కుటెక్కులు. బారల్ ఘజల్ తమకు దక్కకుండా చేయాలన్న ఉద్దేశంతప్ప బెల్జియంరాజుకెందుకు అంత రాజ్యం? ఇంగ్లీషువారి ఆ ఎత్తులు సాగనిస్తే తమసామ్రాజ్యానికింక స్వస్తి చెప్పుకోవలసిందే. అందుకు ఒడబడి ఎట్లా ఊరుకోగలరు వారు! ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు యుద్ధగర్జనలు మొదలుపెట్టారు.

"చిరకాలంనుంచి బ్రిటిషు ప్రభుత్వపు ప్రాతికూల్యం మనకు తప్పడంలేదు. మా దేశపు భావిభాగ్యం నిమిత్తం ఇతరఖండాలలో కష్టపడి సామ్రాజ్యం నిర్మించుకొన్నాము. దానిని కాపాడుకొని అభివృద్ధి చేసుకోడానికి కృతనిశ్చయులమై ఉన్నాము. మా ఫ్యాక్టరీలలో తయారయే వస్తుసంపద విడుదలకావడానికీ, మా పరిశ్రమల కవసరమయే ముడిదినుసులు అందుబాటులో ఉంచుకోడానికీ, మా సామ్రాజ్యం మేము సంరక్షించుకోక తప్పదు".

అని ఉపన్యసించాడు ఎటియన్ అనే ప్రసిద్ధ పరాసు సామ్రాజ్యవాది. ఫ్రెంచి గవర్నమెంటు యుద్ధసన్నాహం మొదలుపెట్టింది. ఆంగ్లోబెల్జియను ఒడంబడిక ప్రకారం జర్మను తూర్పు ఆఫ్రికాకు పక్కప్రదేశం బ్రిటిషువారికి దఖలుపడనుండడంచేత జర్మనీ ఫ్రెంచివారిని మద్దతుచేసింది. ఒడంబడిక అక్రమమన్న ఆందోళన అంతకంతకు తీవ్రమైంది. బెల్జియం రాజు బెదిరిపోయాడు. ఆంగ్లసామ్రాజ్యవాదులు వెనకడుగు వేశారు. కొద్దిలోనే ఆంగ్లోబెల్జియను ఒడంబడిక రద్దుచేసుకొన్నారు. భారల్ ఘజల్ ప్రాంతంమీదుగా నైలునదీతీరం చేరే అవకాశం నిలిచిందిఫ్రెంచివారికి. ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు ఉత్సాహపూరితులై అందుకు తగిన యత్నం చేయడం మొదలుపెట్టారు. ఫ్రెంచి సోమాలీలాండునుంచి అబిసీనియా మీదుగా కొంత సైన్యం బయలుదేరింది. ఫ్రెంచికాంగోనుంచి భారల్ ఘజల్ మీదుగా కొంతమందితో కేప్టెన్ మార్చండ్ అనే ఆయన బయలుదేరాడు. వీరూ, వారూ నైలునదీతీరంలోని ఫషోడాదగ్గర (పటంచూడండి) కలుసుకొని, ఆ ప్రాంతం ఫ్రెంచివారిదిగా ప్రకటించుకొనే ఏర్పాటు. ఇది సులభకార్యం కాదు. ఆ ప్రాంతంలో ఆవరకు నాగరకులెవరూ అడుగుపెట్టలేదు. తూర్పున అబిసీనియా రాజు మెనెలికు చాలా సహాయంచేశాడు ఫ్రెంచివారికి. ఆంగ్లో ఇటాలియను ఒడంబడిక వలని అపాయం తప్పడానికి వారు సహాయంచేసినప్పటినుంచీ అబిసీనియా ఫ్రాన్సు రాజ్యాలకు స్నేహం ఎక్కువైంది; తన దేశం ఆక్రమించుకో

వాలన్న అభిలాష ఫరాసువారికి లేదన్న నమ్మకం మెనెలికు రాజుకున్నంత కాలం వారి పలుకుబడి నిలిచింది. జిబూటీఅనే రేవుపట్నంనుంచి అబిసీనియా రాజధాని అయిన అడిస్ అబాబావరకూ రైలు వేసుకొనే హక్కు ఫ్రెంచివారికి ప్రసాదించాడు మెనెలికు. నైలునదీప్రాంతం ఆక్రమించుకోవాలన్న వారి ప్రయత్నానికి ధనసహాయం మనుష్యసహాయంకూడా చేశాడు. అందుకు ప్రతిఫలంగా నైలునదికి తూర్పువైపు అబిసీనియా రాజుకు ముట్టజెప్పడానికి అంగీకరించారు ఫ్రెంచివారు. అయిదారు వేలమంది అబిసీనియనులతో అట్టహాసంగా బయలుదేరారు ఫ్రెంచిసైనికులు కొందరు. కాని మార్గమధ్యంలోని అడవులూ నదులూ దాటి ఫషోడాప్రాంతం జేరడం దుస్తరమైంది వారికి.

అటు ఫ్రెంచి కాంగోనుంచి పది పదిహేనుగురు ఫ్రెంచి సైనికులతోనూ మరికొంతమంది దేశీయులతోనూ బయలుదేరాడు కెప్టెను మార్చండు. సామ్రాజ్యం స్థాపించాలనే సంకల్పంతో ఫరాసువారి ప్రతిష్ఠనిలబెట్టాలనే పట్టుదలతో చీమదూరని అడవులలోంచిదూరి, మనిషితొక్కని తోవలు తొక్కి రెండేళ్ళకు ఫషోడాచేరి ఆయన ఫ్రెంచిపతాకం స్థాపించగలిగాడు (జూలై 10, 1898)

కాని అనుకొన్న ప్రకారం తూర్పునుంచి వచ్చి కలియవలసిన ఫ్రెంచిసైన్యం రాలేదు. మార్చెండు ఒక్కడూ పది

పదిహేను మందితో ఆ కొత్త సామ్రాజ్యం ఎట్లా సంరక్షించగలుగుతాడు? ఆలోగా ఆంగ్ల సామ్రాజ్యవాదులు ఊరుకోలేదు. అడోవా యుద్ధరంగంలో తమతంత్రం భగ్నంకావడంతోనే ఈజిప్టునుంచి ప్రసిద్ధసేనాని కిచనరుగారి నాయకత్వం కింద పెద్దసైన్యం పంపారు సూడాను ఆక్రమణకు. ఈజిప్టుకు సూడాను ప్రాణమనీ, ఆరాజ్యం తమ స్వాధీనంలో ఉండితీరాలనీ, అందులో ఇతరులెవరు అడుగుపెట్టినా యుద్ధకారణ మవుతుందనీ బ్రిటిషుప్రభుత్వం ప్రకటించింది. కిచనరు ఆషామాషీగా వ్యవహరించే రకం కాదు. ఎక్కడికక్కడ కట్టుదిట్టం చేసుకొంటేనేగాని ముందుకు సాగలేదు. తూర్పు పడమరల నుంచి రెండు ఫ్రెంచిసైన్యాలు ఫషోడాదగ్గర చేరనున్నాయని ఇంగ్లీషువారికి తెలియకపోలేదు. ఆలోగానే సూడాను అంతా తమ సామ్రాజ్యంలో చేర్చుకోవచ్చునని వారిఆశ. అయితే మహ్దీసైన్యాలను పూర్తిగా ఓడించి (ఓమ్‌డర్మాన్ యుద్ధం, సెప్టెంబరు 1898) కార్టూమును స్వాధీనం చేసుకొనేసరికి రెండేళ్ళుపైగా పట్టింది కిచెనరుసేనానికి. ఫషోడా కార్టూముకు ఇంకా 500 మైళ్ళు దక్షిణం. మార్చెండు అక్కడ విడిసిఉన్నాడని తెలియడంతోనే కిచెనరు కొంతసైన్యంతో బయలుదేరి అక్కడకు చేరాడు. ఫ్రెంచిరాజ్యంలోకి సుస్వాగతమని ఆహ్వానించాడు మార్చెండు. అతని సాహసానికి అభినందించి, ఆంగ్లో ఈజిప్షన్ సూడానులోనిదైన ఆతావులో తమ పతాకం ప్రతిష్ఠిస్తానన్నాడు ఆంగ్లసేనాని. అప్పటికే ఎగురుతోన్న ఫరాసు

పతాకం చూపించి, మార్చేండు ఫ్రెంచి గవర్నమెంటు తప్పుకోసుంటేతప్ప తనకంఠంలో ప్రాణముండగా మరొకరిని అస్థలంలో అడుగు పెట్టనివ్వనన్నాడు. ఇంగ్లీషు సేనాని కొంచెము తమాయించి తనంతతాను చెయ్యిచేసుకోకుండా లండనుకు కబురుచేశాడు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులు ఉగ్రులు అయిపోయారు. యుద్ధకారణము అవుతుందని అదివరలో తెలియజెప్పి వున్నప్పటికీ, ఫ్రెంచివారు ఆవిధంగా వర్తించడం సహించరాని అవమానమన్నారు. లిబరలుపక్ష నాయకుడైన లార్డు రోసుబెరీ యీవిధంగా ఘర్జించారు.

“యుద్ధకారణ మవుతుందని ముందుగా తెలియజేసి వున్నప్పటికీ ఆమాట తుడిచివేశారు (ఫ్రెంచివారు). బ్రిటిషుప్రజలు తమ గవర్నమెంటుయొక్క చర్యను పూర్తిగా సమర్థిస్తారు. ఈ సందర్భంలో వెనకఅడుగు వేసే ప్రభుత్వమేదీ ఒక్కఘడియ నిలవదు. ఎంత త్యాగం చేయవలసి వచ్చినాసరే ప్రభుత్వంవారిని సర్వ విధాలా సమర్థించడానికి సిద్ధంగావుంది బ్రిటను. అటు ఫ్రాంసులోకూడా ఇబ్బందిఒకటి లేకపోలేదు! జండా విషయం. జండాకు నేనూ చేతులుజోడిస్తాను. అయితే జండా అనేది సులువుగా చేతితో తీసుకుపోదగినది. బాధ్యత గుర్తెరుగని మనుష్యులు, వారి ఇచ్చవచ్చిన చోటికి దానిని తీసుకుపోవచ్చు. ఈ సందర్భంలో జండావిషయం ఫ్రాంసురాజ్యానికి సంబంధించినది కాదనీ, ఒక్క ప్రత్యేకవ్యక్తియొక్కపని అనీ నా ఉద్దేశ్యం. ఈవిషయం సామరస్యంగా పరిష్కారం కాగలదని నా ఆశ. అయితే ఈజిప్టు హక్కుల విషయంలో మాత్రం, ఒక్క అడుగుఅయినా వెనక్కు వెయ్యడానికి వీలులేదు.”

బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులు కత్తులు ఝళిపించడం చూసి ఫ్రెంచివారు తటపటాయించారు. రష్యాయొక్క సహాయం అపేక్షించిచూచారు. కాని లాభంలేక చివరకు వెనకకు తగ్గారు. ఫషోడా వదలిపెట్టి తిరిగి రావలసినదిగా మార్చేండుకు ఉత్తరువుచేసినట్లు, ఫ్రెంచి విదేశాంగమంత్రి డెల్కేసు బ్రిటిషువారికి తెలియజేశాడు. తన శ్రమంతా నిరర్థకమయిందని గునుస్తూ, మార్చేండు వెనకకు మరలిరావడంలో ఆశ్చర్యమేముంటుంది?

ఫ్రెంచివారు వెనకడుగు వేయడంతోనే బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదుల ఆశలు ఫలించాయి. సూడానుఅంతా (బారల్ ఘజల్‌తోసహా) ఇంగ్లీషువారికి భుక్తమయేటట్లూ, ఫ్రెంచివారు తమ కాంగోరాజ్యానికి కలిసే మరి రవంతరాజ్యం తీసుకొనేటట్లూ, నిర్ణయించుకొని ఆరెండు రాజ్యాలవారూ సఖ్యపడ్డారు. (మార్చి 1899) ఒడంబడిక ప్రకారం సూడాను పూర్తిగా, ఈజిప్టు హక్కులపేరిటేలెండి, బ్రిటిషువారు తమ సామ్రాజ్యంలో జమకట్టుకున్నారు. సంపాదించడానికి ఈజిప్టును

సాకుగా చేసికొన్నారుగాని, అంతరాజ్యం వారికంటగట్టే అభిప్రాయం యెప్పుడూ లేదు ఆంగ్లేయులకు. ఇంగ్లండు ఈజిప్టులకు జరిగిన అనేక సంప్రతింపులలో, సూడాను తమదని ఈజిప్టీయులెప్పుడూ పేచీలు పెట్టుతూనే ఉన్నారు. కాని లాభం ఏమిటి? ఈజిప్టుకు ఇనాముగా ప్రసాదించడానికా, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులు సకలపాట్లూపడి సూడాను సంపాదించినది? ఫ్రెంచివారు, ఒడంబడిక ప్రకారం తనుకు హక్కు ఏర్పడిన భాగాలుఅన్నీ కొద్దిలోనే జయించుకొని, మధ్యమధ్య లొటుకులులేకుండా వారి పశ్చిమసామ్రాజ్యం ఏకఖండంగా చేసుకొని సంతృప్తి పొందారు.

అడోవా యుద్ధానంతరం అబిసీనియాలో పరాసువారి పలుకుబడి హెచ్చిందని పైని వివరించాము. కాని అది అట్టే కాలం నిలవలేదు. అబిసీనియానంతనీ బలవంతంగా కాజేయదలచి భగ్నమనోరథు లయినప్పటికీ, ఆంగ్ల, ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులు ఆదేశంవదలి లేచిపోలేదు. అడిసు అబాబాలో ముకాం పెట్టుకొన్న ఆరెండు ప్రభుత్వాల ప్రతినిధులూ, పరాసువారి పలుకుబడి పోగొట్టి మెనెలికును తమ చెప్పుచేతలలోకి తెచ్చుకోడానికి యెడతెరిపి లేకుండా పాటుపడ్డారు. ఫషోడా హడావడి వరకూ బాగానే వెలిగింది పరాసువారిప్రభ. 1889 లో జిబూటీ రేవుపట్నంలోంచి అడిసు అబాబామీదుగా నైలునదివరకూ రైలువేసుకొనే కంట్రాక్టు సంపాదించు

కొన్న ఫ్రెంచికంపెనీ 1897 లో పని ప్రారంభించింది. అయితే డబ్బుచిక్కుచేత పని చురుకుగా జరగలేదు. అబిసీనియా అడవులలో డబ్బు గుమ్మరిస్తే కిట్టుబాటవుతుందన్న నమ్మకం కలగలేదు ఫ్రెంచి ధనస్వాములకు. చివరకు డబ్బుచిక్కుచేత ఆ కంపెనీవారు ఇంగ్లీషు ధనస్వాముల సహాయానికి సమ్మతించవలసి వచ్చింది. ధనప్రాబల్యంచేత బ్రిటిషు సాహుకారులు కంపెనీకీలకం తమ చేతులలోకి లాగుకొనడం మొదలుపెట్టారు. ఆ రైలుమార్గం ఒక్క జిబూటీరేవుకే కలపడంకాదు, బ్రిటిషు సోమాలీలాండుకు కూడా కలపడం మంచిదని, అది జరగడం అవసరమనీ, బ్రిటిషు సాహుకారులు చల్లగా తేల్చారు. న్యాయార్జితమయిన తమసొత్తు, చేతులలోంచి జారిపోతోందన్న భయం కలిగింది పరాసువారికి. ఫ్రాంసుదేశ, క్షేమం' గమనించి, పరాసుప్రభుత్వం ధనసహాయంచేసి దేశానికికలుగనున్న ఆ మహోపద్రవం తొలగించవలసిందని తొందరచేశారు పరాసు సాహుకారులు. 'దేశక్షేమం' యోచించి ఫ్రెంచి ప్రభుత్వం 1902 లో, ఆ కంపెనీకి సాలుకు 500000 ఫ్రాంకులు చొప్పున 50 ఏళ్లు డబ్బు ఇవ్వడానికీ, ఆ ఆస్తియావత్తు అవసరమని తోచేపక్షంలో ఫ్రెంచి గవర్నమెంటు, భుక్తపరుచుకొనేటట్టూ తీర్మానించారు. ఈతీర్మానంయొక్క అంతరార్థం, అబిసీనియా ఫ్రెంచిరాజ్యానికి దఖలుపడడంతప్ప మరొకటి కాదని, బుద్ధిమంతుడైన ఇంగ్లీషురాయబారి హేరింగ్టనుగారు మెనెలికురాజుకు నచ్చచెప్పారు. పాశ్చాత్య సామ్రాజ్య

తంత్రం ఆసరికి పూర్తిగా అవగాహన చేసుకోగలిగిన ఆరాజు, తన రాజ్యానికి కలగనున్న ఆపద తక్షణం గుర్తించాడు. అంతటితో అంతరించింది, అబిసీనియాలో ఫ్రెంచివారి పలుకుబడి. ఇంగ్లీషు రాయబారి అతి చతురతతో వ్యవహరించి మెనెలికు మైత్రి సంపాదించాడు. వెంటనే సమయం మించిపోకుండా, సూడాను మొదలయిన విషయాలలో తాము వ్రాయించుకోవలసిన కాగితాలన్నీ అతనిచేత వ్రాయించుకొని ఆంగ్లేయులు కుదుటపడ్డారు. ఫ్రెంచివారి జిబూటీ రైలుకంపెనీకి, పుట్టుకతో ప్రారంభమైన డబ్బుచిక్కు యెప్పటికీ తప్పలేదు. మళ్ళీ బ్రిటిషుసాహుకారులపాల బడవలసివచ్చింది. వారు సంతోషంతో పెట్టుబడిపెట్టి, ఆ రైలుమార్గం ఒక్కరి చేతులలోనే ఉండడంకాదు, ఒక అంతర్జాతీయ సంఘంయొక్క స్వాధీనంలో ఉండాలన్నారు. సెబాస్ అని సమర్థించారు. ఇటలీవారు. మెనెలికురాజుకు నచ్చింది ఆపద్ధతి. ఒక్క ఫ్రెంచివారుమాత్రం సుతరాం పనికిరాదన్నారు. కొంతకాలం తర్జనభర్జన అయినతర్వాత చివరకు బ్రిటిషు, ఇటాలియను, అబిసీనియను డైరెక్టర్లనుకూడా కంపెనీలో చేర్చుకోడానికి సమ్మతించారు. ముందు వెయ్యబొయ్యే రైళ్ళవిషయంలో కూడా రాజీపడ్డారు. ఆతరువాత 1906 సం॥రం డిసెంబరులో ఆ మూడు రాజ్యాలవారూ కలిసి అబిసీనియాయొక్క స్వాతంత్ర్యం నిలబెట్టగలందులకు ఖరారునామా చేసుకొన్నారు. అయితే ఏకారణంచేతనైనా సాధ్యంకాని సందర్భంలో, వారి

వారికికల హక్కు-భుక్తాలు అందరూకలిసి సంరక్షించుకోగలందులకు, అంటే అబిసీనియాను పంచుకోగలందులకూ, ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు.

మెనెలికురాజు బాగా ఉన్నంతకాలమూ వారికి అవసరం కలగలేదు పాపం! ఆరాజు 1913 లో లిజ్ యసూ అనే తన మనుమునికి పట్టంగట్టి మరణించాడు. మనుమనికి రాజ్యపాలనలో కంటె భోగపరాయణత్వంలో అభిరుచిమెండు. పాశ్చాత్య, సామ్రాజ్యవాదం యొక్క పరమార్థం గ్రహించగలిగిన వాడుకాడు. 1914-18 ఐరోపాయుద్ధం ఆరంభమయినప్పుడు, జర్మను తురుష్క ప్రభుత్వాల ప్రోత్సాహంమీద అతను క్రైస్తవమతం వదలిపెట్టి ఇస్లాంస్వీకరించి జర్మనుపక్షంలో చేరడానికి సంకల్పించాడు. దేశంలో చాలామంది జనం ముసల్మానులయినప్పటికీ, అనాదినుంచీ రాజవంశం క్రైస్తవులు. ఆ ఆనవాయితీ అఖరపడం క్రైస్తవదొరల కెవరికీ సమ్మతంకాలేదు. వారంతా సమావేశమై తఫారీమకోనన్ అనే అతని సలహాప్రకారం, లిజ్ యసూను పదభ్రష్టుని చెయ్యడానికి నిశ్చయించారు. రాజ్యం, మెనెలికు కూతురు జూడిత్ అనే ఆమెకుపట్టంగట్టి, ఆమెకుప్రతినిధిగా తఫారీని నియమించడానికి ఏర్పాటు చేసుకొని 1916 లో లిజ్ యసూను ఓడించి ఆవిధంగా చేశారు. జూడిత్, రాస్ తఫారీలు యూరప్ యుద్ధకాలంలో ఆంగ్లమిత్రమండలితో సఖ్యంగా కాలంగడపి, అబిసీనియా

యొక్క స్వాతంత్ర్యం నిలబెట్టుకోగలిగారు. యుద్ధానంతరం రాస్ తఫారీ చాలా కృషిచేసి అబిసీనియాను అంతర్జాతీయసమితిలో చేర్పించుకోగలిగాడు. 1928లో రాస్ తఫారీ, హేల్ సిలాసీ అనే పేరుతో రాజయ్యాడు.

5.

ప్రపంచ శాంతి సంరక్షణ ప్రధానలక్ష్యంగా పెట్టుకొన్న అంతర్జాతీయ సమితిలో సభ్యత్వం, తమ స్వాతంత్ర్య సంరక్షణకు ప్రబలమైన సాధనమని హేల్ సిలాసీ ఆశించాడు. సామ్రాజ్యవాదుల కుటిలతంత్రం యూరపుయుద్ధంతో సాంత మయిందనుకొన్నాడు. ప్రపంచములో శాంతి ధర్మాలు సుస్థిరంగా చెయ్యడం కోసమే తాము జర్మనీతో ఘోరయుద్ధం, చేస్తున్నామని ఆంగ్లమిత్రమండలి చదివిన ధర్మపన్నాలన్నీ నిజమని భ్రమించాడో ఏమో! అంతర్జాతీయ సమితిలో వాళ్లు ప్రధానులుగా ఉన్నంతకాలం, అబిసీనియా యొక్క స్వాతంత్ర్యం హరించే యత్నమేమీ జరగనివ్వరని నమ్ముకున్నాడు. అందుకనుగుణ్యంగా, అతను తనరాజ్యం లీగుఆఫ్ నేషన్సులో చేర్పించుకొన్నతర్వాత పదిపన్నెండేళ్ళపాటు ఉపద్రవం ఏమీ లేకుండానే కాలం గడిచింది. కాని 1935 అక్టోబరులో సరిహద్దులలోని ఇటలీవారితో చిన్నతగవు వచ్చింది. అప్రధానమైన ఆసరిహద్దు తగాయిదా కొద్దిలోనే అంతరిస్తుందనుకొన్నారు అబిసీనియనులు. ఇటలీవారు తమతో అనవసరం

గా గిల్లికజ్జా పెట్టుకొంటున్నారని వారి అభిప్రాయం. తగువు కలవడం తడవుగా ఇటాలియనులు అట్టహాసంగా అబిసీనియా మీద దాడివెడలారు. అబిసీనియనురాజు నివ్వెరపడిపోయాడు. తమతోపాటు లీగుఆఫ్ నేషన్సులో సమాన సభ్యత్వం గల రాజ్యం తమలో తమకు తగాయిదాలేమైనా వస్తే దండనీతి అవలంభించకుండా పంచాయితీచేసుకొని పరిష్కరించు కోడానికి అంగీకరించిన రాజ్యం అదివరలో అబిసీనియా స్వాతంత్ర్యం నిలబెట్టడానికి ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సు రాజ్యాలతోబాటు ఖరారు చేసిన రాజ్యం అన్యాయంగా గిల్లికజ్జాపెట్టుకొని 'కూడదు కూడదు' అని అంతర్జాతీయ సమితి మొర్ర పెట్టుకొట్టూఉంటూంటే దానిమాట గడ్డిపోచలా తీసిపారవేసి ఆధునిక మారణ సామగ్రిలన్నింటితోనూ అట్టహాసంగా తనుమీదికి దండెత్తి రావడంచూచి అబిసీనియనురాజు నిజంగా నివ్వెర పడిపోయాడు.

ఆధునిక నాగరక ప్రపంచంలో పట్టపగలు ఒకరిరాజ్యం ఒకరు బలాత్కారంగా దోచుకోగోరడం దురవగాహమయిందతనికి. అయితే ధనస్వాముల స్వలాభాపేక్షల మీద ఆధారపడిన సామ్రాజ్యవాదం యొక్క నిజస్వరూపంగుర్తించకపోవడం వల్లగాని, ఇటలీవారి కృత్యంలో దురవగాహమయినదేమున్నది? గతం 60, 70 ఏళ్ళనుంచీ ఆవిశాల ఖండంలో జరుగుతూన్న వ్యవహారమంతా యేమిటి? ఒట్టినీచవర్తన;

కుటిలతంత్రం; మిత్రద్రోహం. గురుస్థానంలోని ప్రాముఖ్య రాజ్యాల వారవలంభించిన ఆమార్గం,పూర్తిగా అవలంభించనే లేదు ముస్సోలినీ! సమయం అనుకూలమైతే సామ్రాజ్య సంపాదనకు దండనీతిగంటె ఋజువైన మార్గమేముంది! ఆమాట తెలియని మూర్ఖుడుకాడు. ముస్సోలినీ! అదీ కాక కేవలం అక్రమంగా, దుర్మార్గంగా ఇటలీ దండనీతి అవలంబించిందనడమూ న్యాయంకాదు. ఈపాప ప్రపంచంలో ఒకరికి సక్రమమయినదీ మరొకరికి అక్రమంకావడం, కొందరికి సన్మార్గమయినది మరికొందరికి దుర్మార్గం కావడం ప్రస్ఫుటమైన లక్షణమే. తినడమో తినబడడమో, ఇదే యీ ప్రపంచంలో ప్రతిజీవికీ నిర్ణయించుకోవలసిన న్యాయం. వృక్షవర్గంలో ఉంది, జంతుజాలంలో ఉంది ఈన్యాయం, మరిమానవసంఘంలో మాత్రం! దుఃఖతత్వం గ్రహించలేని దుర్బల హృదయులూ, సృష్టిలక్షణం గమనించగోరని ఋషిసత్తములూ, స్వీయజీవితంలో విఫలమనోరథులైన సోషలిస్టులూ న్యాయబద్ధమైన మానవసంఘంలో కల్లోలం కలుగజేయగోరే కమ్యూనిస్టులూ కాదనవచ్చు. కూడదనవచ్చు! అంతమాత్రంచేత ప్రకృతిలక్షణం మానవస్వభావం మాయమైపోయిందా? ఈ భూతలంమీద హెచ్చుతగ్గులూ సుఖదుఃఖాలూ కూడదని వాదించడం వెర్రిగాక మరేమిటి? ఆసత్యం గమనించి అందుకనుగుణంగా వర్తించడం నీతికాని, కళ్ళుమూసుకొని కుప్పిగంతెలు వేయడం

ఏమిలాభం! ముస్సోలినీగారు ప్రపంచంలో వ్యాపింపజేయ కంకణం కట్టుకొన్న ఫాసిజంకు మూలసూత్రం యీదృష్టి. తానవలంబించిన చర్య అబిసీనియా అడవులలోని అనాగరకులు అక్రమమని ఆక్రోశించడం అతనికి అర్థంకాకపోలేదు. కాని తనకు వరవడిపెట్టగలిగిన ఫ్రాంసు ఇంగ్లండు రాజ్యాల వారు అక్రమమని ఆర్భాటంచేయడం! తమచర్య క్రమమో అక్రమమో తమకు హక్కు ఏదైనా ఉన్నదో లేదో బ్రిటిషు ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులకు తెలియకనా! వెర్రిమాట; కపటినాటకంకోసంగాని, వారి ఆర్భాటమంటా.

ఆమూడు నాలుగు రాజ్యాల సామ్రాజ్యవాదులు ప్రపంచమంతా 1915 సంవత్సరం ఏప్రియల్ 26 వ తేదీని లండను మహానగరంలో ఒకరహస్య సమావేశం జరిగింది. తమవిరోధులదౌర్జన్యంవల్ల కుంటుబడిపోయిన ధర్మదేవతను తిరిగి నాలుగు పాదాలా నడిపించ కంకణం కట్టుకొన్న ఆంగ్లమిత్రమండలి అత్యవసరమైన ధర్మనిర్ణయమొకటి చేసికోవడం కోసం, ఆసమావేశం. అప్పుడు జరుగుతూ ఉన్నమహాసంగ్రామం ముగియడంతోనే ఏవిధంగా పంచుకోవడమన్న పవిత్రవిషయం, నిర్ణయం కావలసినది. యూరపుయుద్ధం ప్రారంభం కావడంతోనే చటుక్కున ధర్మపక్షంలో చేరలేదు ఇటలీ. ధర్మపక్షమేదో నిర్ణయించుకోవడానికి ఇరుపక్షాలవారితోనూ బేరంపెట్టి ఏదియెక్కువ కిట్టుబాటుగా ఉంటుందో తేల్చుకుంటేనేగాని,

ధర్మకంకణం కట్టుకొనేందుకు సంసిద్ధం కాలేకపోయింది. యుద్ధానంతరం జరుగబోయే పంపుళ్ళ విషయం పూర్తిగా తెలుసుకొని ప్రపంచంలో తనహోదాకు తగినంత భాగానికి ధర్మకర్తృత్వం వహించే పవిత్రబాధ్యత తనకుకూడా లభిస్తుందని నిశ్చయమయితేనేగాని ధర్మకంకణం కట్టుకోడానికి ఇష్టపడలేదు ఇటలీ. ఆ నాటిగహస్య సమావేశంలో జరిగిన ఇతర పంపుళ్ళ విషయం ఇక్కడ వివరించడం అనవసరం. ఆఫ్రికా ఖండానికి సంబంధించిన హాంశం ఇది.

> “ ఆఫ్రికాలో జర్మనీతాలూకు రాజ్యం బ్రిటను ఫ్రాంసు రాజ్యాలవారు కలుపుకొనే సందర్భంలో అందుకు ప్రతిఫలంగా ఇటలీవారు తమకున్న ఎరిత్రియా సొమాలిలాండు, లిబియారాజ్యాలు పెంచుకోగల హక్కు కలిగి ఉండడానికి నిర్ణయం ”.

ఒక్కసారి పటం పరీక్షించండి. పైనిర్ణయంలో అబిసీనియా అన్న 5 అక్షరాలులేకపోయినా ఆరాజ్యం రాజ్యమంతా ఆనాడే ఇటలీవారికి ధారాగతమయి వుండడం స్పష్టమవుతుంది. ఆనాడు చేతిలో చెయ్యివేసి, అబిసీనియాను అరణమిచ్చినవారు, యీనాడు తనచర్య అక్రమమని ఆర్భాటం చెయ్యడం, అసహ్యంగాఉండదూ ముస్సోలినీకి? వారు సమ్మతించి సంతోషంగా తమకు ప్రసాదించిన ఆ హక్కు

భుక్తంచేసుకోవడం, ఒక యిరవై యేళ్ళవరకూ జరగలేదు నిజమే, అయితేమాత్రం న్యాయార్జిత మయిన వారిహక్కు మాయమయి పోతుందా? ఇతర సామ్రాజ్యవాదులు యేవిధమైన హక్కులూ లేకుండానే ప్రపంచం అంతా పంచుకోగా లేనిది, న్యాయంగా సర్వసమ్మతంగా సంపాదించుకొన్న తమ హక్కు తాము స్థిరపరచుకోవడంలో వచ్చిన దురాగతమేమో! ఇటాలియను సామ్రాజ్యవాదులకు బోధపడదు. ఆవరకే విస్తారసామ్రాజ్యాలు కూడగట్టుకొన్న బ్రిటను ఫ్రాంసులు యూరపుయుద్ధానంతరం అనేక కొత్త రాజ్యాలు సులువుగా జమకట్టుకోవడం సక్రమం; వారికి సిద్ధించిన హక్కుప్రకారం వారు కష్టపడి యుద్ధంచేసి అబిసీనియాను ఆక్రమించుకోవడం మాత్రం అక్రమం! ఆ ఆక్రమణకు కారణం, ఏదో కుంటిగా ఉండవచ్చు; అయితే అసలుకారణాలేవీ అక్కరలేకుండానే కలుపుకొన్నవారి మాటో! దోచుకో గలిగినదంతా దోచుకొని ఇంకదోపిడీ పనికిరాదనడంలో, దూరదృష్టిరాజనీతి లేకపోలేదు. ఆ నీతే మిత్రమండలిలోని ఇటలీవారూ అవలంబిస్తే, అంతహంగామా యెందుకు? అందుకనే యీమధ్య ముస్సోలినీ, అబిసీనియా వ్యవహారంలో బ్రిటిషు బృందం అవలంబించిన క్రూరమైన, హేయమైనచర్యను, ఇటలీ ఎన్నటికీ మరిచిపోదన్నాడు.

ఇటలీ అబిసీనియా యుద్ధం ఇక్కడ వివరంగా వర్ణించడం మా ఉద్దేశం కాదు. ఇటలీ అక్రమచర్యనుంచి తమ్ము రక్షించవలసిందని అబిసీనియన్ రాజు అంతర్జాతీయ సమితికి మొరపెట్టుకోవడం, ఆసమితి యోచించి యోచించి యిటలీ యొక్క చర్య అక్రమమని తీర్మానించడం, తీర్మానం వట్టి చిత్తుకాగితంగా ఇటలీ నలిపి పారవేసిన తర్వాత మళ్ళీ తర్జన భర్జన జేసి యితర దేశాలనుంచి ఇటలీ తెప్పించుకొంటూన్న వస్తువులు సప్లయి చెయ్యకూడదని నిర్ణయించడం, ఆనిర్ణయం కొద్దిలోనే నిరర్థకమయిపోవడం యుద్ధం సాగించడానికి అత్యావశ్యకమై ఇటలీ యితర దేశాల నుంచి తెప్పించుకొంటూన్న పెట్రోలు, కిరసనాయిలూ కూడా చేరకుండా అరికట్టడానికి ఉద్దేశం కలగడం, ఆపని ఎవరుచేసినా వారందరితోనూ యుద్ధంచేసి తీరుతామని ముస్సొలినీ గర్జించి లీగు ఆఫ్ నేషన్సును హడలగొట్టడం, చివరకు జినీవాలో లీగుపెద్దల ఆలోచనలు గడతేరకుండానే అబిసీనియా ఆయువు గడతేరడం, రాజును విదేశాలకు పారతోలి రాజ్యమంతా ఇటలీ ఆక్రమించుకోవడం, హేల్ సిలాసీ లీగులో ప్రసంగించడం, అందులోంచి ఇటలీ తప్పుకోవడం, యీనాటకమంతా నిన్న మొన్నటిది. అందరికీ కళ్ళకు కట్టినట్లు పత్రికలలో వర్ణింపబడ్డది. గ్రహించవలసిన సారాంశమేమిటంటే, సామ్రాజ్యవాద నాటకంలోని ఆశ్చర్యకరమైన ముఖ్యాంశాలు కొన్ని ప్రదర్శితమైన అబి

సీనియా రాజ్యం ఇటలీ ఆక్రమించుకోవడంతో, ఆఫ్రికాపంపకం కొదువలేకుండా పూర్తి అయిందని. ఆనాటకం మొదటినుంచీ గమనిస్తే, యీ ఆఖరు అంకంలో నివ్వెరపడవలసిన నూతన విషయమేమీ లేదని. ఎటొచ్చీ కలిగినకాస్త కొత్త, లీగు ఆఫ్ నేషన్సు అన్న కంటిసంస్థ. ప్రపంచమంతా పంచుకొని సంతృప్త చిత్తులైన సామ్రాజ్యవాదులు ఒకసమితిగా జేరి యీప్రపంచమంతా ఉన్నదున్నట్టుగా ఉండవలసిందే కాని కొత్తగా ఎవరూ సామ్రాజ్య సంపాదనకు పూనుకోకూడదని, అనపెడితే, ప్రపంచశాంతికి మార్గమవుతుందా అది! క్రమాక్రమాలతో ప్రమేయం పెట్టుకోకుండా దొరికినదల్లా దోచుకొని సామ్రాజ్యాలు స్థాపించుకోడానికి తమను ప్రోత్సహించిన పరిస్థితులే ఇతరరాజ్యాలలోనూ ఉన్నప్పుడు, ఫాసిజంరూపకంగా ఆపరిస్థితులనే భద్రంగా పొందుపరచుకొనే ప్రబల ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నప్పుడు, ఆ యా రాజ్యాలలో సామ్రాజ్యవాదు లేమయిపోతారు? సామ్రాజ్యతృష్ణ యెక్కడికిపోతుంది? ఆ పరిస్థితులు అంతరించనంతకాలం యీప్రపంచంలో యుద్ధజ్వరం యేలా చల్లారుతుంది?

6

1884 సం॥రం అక్టోబరు 1 వ తేదీని కారల్ పీటర్సు అనే ఒక జర్మను యువకుడు ముగ్గురు స్నేహితులతో కలిసి

సామ్రాజ్య సంపాదనకు జర్మనీనుంచి ప్రయాణమయ్యాడు. పీటర్సు ఇంగ్లండులో కొంత కాలముండి సామ్రాజ్యవాద తత్వం గ్రహించినవాడు సామ్రాజ్య సంపాదన కృషిలో కొంత వెనకబడిఉన్న జర్మనీలో ఆ పవిత్ర కార్యంపట్ల ఉత్సాహం కలుగజేసే ఉద్దేశంతో ఒక కంపెనీ స్థాపించాడు. ఆ కంపెనీ తరఫున రహస్యంగా బయలుదేరారు ఆ సామ్రాజ్యసంపాదకులు. ఆఫ్రికా పటం ముందుపెట్టుకొని ఆ విశాల ఖండంలో అప్పటికింకా ఖాళీగా ఉన్న ప్రదేశాలు, అంటే నిర్మానుష్యంగా ఉన్నవని కాదు, తెల్లవాళ్లెవరూ ఇంకా జండా ఎగరవేయని స్థలాలు, వెతుక్కొని బయలుదేరారు. అప్పటికి సులువుగా అందుబాటులో ఉన్న అటువంటి ప్రదేశం తూర్పు ఆఫ్రికా. జెంబెసీ నది కిరుపక్కలా ఉన్న కొంతభాగం మాత్రం పోర్చుగీసు వారు తమదని హద్దులు పెట్టుకొన్నారు. (పోర్చుగీసు మోజాంబిక్). దానికి ఉత్తరంగా ఉన్న ప్రదేశమంతా ఖాళీయే. ఆ పక్కనే ఉన్న జాంజిబారు అన్న చిన్న దీవిలో చాలాకాలం నుంచి మకాం పెట్టుకొన్న ఒక నవాబు, అదంతా తనరాజ్యమని అంటే మాత్రం తెల్లవారిముందు ఎట్లా చెల్లుతుంది? ఇతర రాజ్యాల సామ్రాజ్యవాదులెవరికీ ఆచూకీ తెలియకుండా ఉండడానికి మారు పేరులు పెట్టుకొని మారువేషాలు వేసుకొని, చేయవలసిన కట్టుదిట్టాలన్నీ చేసుకొన్నారు ఆ జర్మనులు. జాంజిబారులో ఓడదిగి అక్కడఉన్న కొందరు జర్మను వర్తకుల ధనసహాయంతో అవసరమైన పరికరాలన్నీ సమకూర్చు

కొని, రేవుదాటి ఆఫ్రికా ఖండంలో అడ్డంపడ్డారు. వాళ్లరాజ్యాలు వాళ్ళు అట్టెపెట్టుకోలేక అవస్థపడుతున్న అక్కడి ఆఫ్రికను రాజులు వారిని వెళ్లినచోటల్లా సంతోషంతో సన్మానించి తమభూములన్నీ వారికి భుక్తంచేస్తూ పత్రాలు వ్రాసిఇచ్చారు. పదిరోజులయ్యే సరికి పీటర్సు జేబులు అటువంటి పత్రాలతో నిండిపోయాయి. 60000 చదరపు మైళ్ళ ఆఫ్రికను రాజ్యం అతని కంపెనీకి దఖలు పడింది.

ఈ పత్రాలు సంపాదించినవిధం, రహస్యంగా దాచలేదు పీటర్సు. తానుపాటుబడి సామ్రాజ్యం సంపాదించిన విధానం విపులంగా వివరిస్తూ ఒక గ్రంథం తయారుచేశాడు. తనూ, తన పరివారం, జర్మనుజండా ఎగురవేసుకొంటూ ఏదోఒక ఊరు వెళ్ళడం ఆవేళకాఊళ్లో బసచేయడానికి అనుమతి ఇవ్వవలసిందని ఆ ప్రాంతం పాలించే పాలకునికి కబురుచేయడం ఆతిథ్యమివ్వడం ధర్మంగా భావించే ఆ ఆటవికులు అభ్యంతరం చెప్పక పోవడమే కాకుండా చేయగలిగిన సౌకర్యమంతా చేసేవారు. సౌకర్యంగా మకాంచేసి ఆదరంగా తమకాతిథ్యమిచ్చిన ఆ పాలకుణ్ణి బోజనానికి పిలిచేవాడు. పీటర్సు సంతోషంతో విందారగించడానికి దయచేసే ఆ ఆఫ్రికను పాలకుణ్ణి గొప్పగా మర్యాదచేసి పాశ్చాత్య పాకశాకాలు రుచి చూపించడంలో లోటుచేసేవాడు కాదు. అందుతోపాటు మంచి మజాఅయిన రకరకాల దాతుసారం అడవులలో కాలక్షే

పం చేసే ఆ అతిథి తనివితీరా తాగి కృతజ్ఞుడై ఉన్నప్పుడు పీట
ర్సు, ఘనతజెందిన జర్మను సామ్రాజ్యంతో సఖ్యం కలుపు
కోడానికి సమ్మతించవలసిందని కోరేవాడు. అప్పుడు దాని
కడ్డమేముంటుంది? వెంటనే జేబులోంచి సిద్ధంగా వ్రాసి
తయారుగా ఉంచుకున్న పత్రం తీసి చదివేవాడు. అదంతా
జర్మను భాష. ఒకఅక్షరమైనా అతిథికి తెలియదు. తెలిస్తే
ఇంక సఖ్యమేమిటి? ఆ పాలకుడు చేవ్రాలు చేసేవాడు
పత్రంమీద. ఫలితానికి సంతోషం వెలిబుచ్చుతూ జర్మను
జండా ఎగరగట్టి, మరికాస్త మద్యం అతనిచేత తాగించి తన
రాజ్యం జర్మనీవారు జమకట్టుకోవలసిందని చేవ్రాలు చేసియిచ్చిన
ఆ పత్రం జేబులో పెట్టుకొని పీటర్సు మరొక రాజు ఊరికి
పోయేవాడు. అక్కడా ఇదే తంతు. ఈ తంతు పీటర్సు ఒక్కడూ
కనిపెట్టి అవలంబించినది కాదు. ఆఫ్రికాఖండంలో సామ్రా
జ్యవాదులందరూ అవలంబించిన సామాన్యవిధానం. ఎటువచ్చీ
పీటర్సు స్పష్టంగా వర్ణించాడు.

అయితే ఒక రాజ్యపు సామ్రాజ్యవాదులు కొత్త సామ్రా
జ్యాలు సంపాదించుకొంటూంటే ఇతరులు ఊరికే చూస్తూ
కూర్చుండడం సంభవం కాదు. ఉత్సాహపూరితుడైన ఒక ఇంగ్లీ
షు సామ్రాజ్యవాది సర్ హారీజాన్స్టన్, పీటర్సు రాజ్యానికి ఉత్త
రంగా ఉన్న కిలిమంజారో పర్వతప్రాంతాల్లో చెట్టూచేమా
చూడడానికి మనుష్యులనూ జంతువులనూ పరీక్షించడానికి

ప్రారంభించాడు. ఈ పరిశోధనతోపాటు వీలు వెంబడిని రాచరి
కపు బాధతప్పించుకోగోరిన ఆటవిక పాలకులందరిచేతా
పత్రాలు వ్రాయించుకొని అతడొక సామ్రాజ్యం సంపాదించి,
మాంచెస్టరు వర్తకులు కొందరు కలిసి ఏర్పరిచిన బ్రిటిషు
ఈస్టు ఆఫ్రికా కంపెనీ అనేదానికి అప్పగించాడు. తూర్పు
తీరంలో ఇతరులతోపాటు తనకూ హక్కులున్నాయన్నాడు
ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు. అసలు రాజ్యమంతా తనదంటాడు
జాంజిబారు నవాబు.

చివరకు ఆ ప్రాంతం కాజేయదలచిన ముగ్గురు పాశ్చా
త్య రాజ్యాలవారూ సమాధానపడి అసలు జాంజిబారు నవాబు
కెంతవరకు హక్కున్నదో నిర్ణయించడానికి ఒక సంఘం
ఏర్పాటు చేశారు. ఆ సంఘం తేల్చిన విషయమేమిటంటే ఆ
నవాబుకు సముద్రతీరంలో పదిమైళ్ళు వెడల్పూ ఒక వెయ్యిమైళ్ళ
పొడుగూ గల రాజ్యం తప్ప మరేవీ లేదని. ఆ పదిమైళ్ళకీ లోప
లగా ఉన్న తూర్పు ఆఫ్రికా అంతా ఇంగ్లీషువారూ జర్మనీ
వారూ తగువులేకుండా పంచుకొన్నారు. ఆ ప్రాంతానికి ఎదు
రుగా ఉన్న మెడగాస్కరు అన్న పెద్దదీవి అంతా ఫ్రెంచివారికి
వదలిపెట్టారు. సముద్రతీర ప్రాంతం జాంజిబారు నవాబుదని
తీర్పుచెప్పినంత మాత్రంచేత అతనికది దఖలు పడిందనుకో
కూడదు. సముద్రప్రాంతమంతా నవాబుకు సంక్రమిస్తే
లోపలగా సామ్రాజ్యం సంపాదించుకొన్న పాశ్చాత్యులగతి

ఏమిటాను! దక్షిణంలో ఆరువందలమైళ్ళు పొడుగున జర్మను కంపెనీవారూ, ఉత్తరపునాలుగు వందలమైళ్ళ రాజ్యమూ బ్రిటిషు కంపెనీవారూ కౌలు పేరు పెట్టి స్వాధీనంచేసుకున్నారు. కేపునుంచి కెయిరో వరకూ రైలుపట్టాలతో సామ్రాజ్యం బిగించుకోదలచిన బ్రిటిషువారికి తూర్పు ఆఫ్రికాలో జర్మనులు అడ్డపడడం రుచించలేదు. అయితే అప్పట్లో వారిని కాదని ఆప్రాంత మంతా వారే ఆక్రమించుకొనే మార్గం లేకపోయింది. అందుకు తోడు జర్మనులు అంతకంతకు విస్తరించడం మొదలు పెట్టారు. ఒక్కచోట కాస్త స్థలంసంపాదించుకొంటే దానికి నాలుగుపక్కలా పూడ్చుకోవలసిన మొర్రిపిదోకన పడుతూనేఉంటుంది, సామ్రాజ్యవాదులకు. ఇంకా ఒకమూల తమకొత్తరాజ్యంలో స్థిరపడకుండానే జర్మనులదృష్టి దానికి ఉత్తరంగాఉన్న ఉగాండా రాజ్యం మీదపడింది.

ఉగాండా ఆప్రాంతంలోకల్లా చాలా ఫలవంతమైనదని ప్రతీతి. ప్రపంచోద్ధారణకోసం ఇంగ్లండునుంచీ ఫ్రాంసునుంచీ బయలుదేరిన క్రైస్తవఫాదిరీలు రాజ్యంలో ప్రజలువద్దంటూన్నా బలవంతపెట్టి జ్ఞానస్నానం చేయించిమతం ప్రసాదించారు. మతం ఇప్పించే మిషనరీల తగపోనుబట్టి ఆ అడవిప్రజలలోకూడా మతకక్షలు ఏర్పడ్డాయి. దానికితోడు తమ దేవుణ్ని స్వర్గాన్ని ప్రసాదించి ముసల్మానుముల్లాలు కొంత జనాన్ని

కూడగట్టుగోగల్గారు. అదివరలో దేవుళ్ళూమతాలూ లేకుండా ఉన్నప్పుడు మామూలు మనుష్యుగా కాలక్షేపంచేసిన ప్రజలు ఎవరిదేవుడుకోసం వారుదెబ్బలాడుకొనడం మొదలు పెట్టారు. ఆకల్లోలంలో దేశపురాజుప్రాంతంలో ఉన్నబ్రిటిషువారిని సహాయం అపేక్షించడం తటస్థించింది. అందుకు వారు సన్నాహమయేలోపుగా ఆవిషయంచెవినిబడిన కారల్ పీటర్సు తత్క్షణం రాజధానిమీద దండెత్తి రాజుచేత సంధిపత్రం వ్రాయించుకొన్నాడు.

కాని ఈసారి పీటర్సు సంపాదన జర్మను ప్రభుత్వం స్వీకరించలేదు. ఆఫ్రికను ఆడవులలోని హెలిగోలాండు అన్నదీవి ఎక్కువఅవసరమైంది. అక్కడ దుర్భేద్యమైన నౌకాశ్రయం ఒకటి నిర్మించుకోదలచి, బ్రిటిషువారితో ఏవిధంగానైనాసరే సమాధానపడి ఆ ద్వీపంతాము భుక్తంచేసుకొనే నిమిత్తం, అప్పటికి చాలా కాలంనుంచివారు ప్రయత్నిస్తున్నారు. చివరకు ఆఫ్రికాలో అంతక్రితమే తమవారు సంపాదించిన ఉగాండా రాజ్యం, ఇకముందు సంపాదించ నుద్దేశించిన మరికొన్ని ఇతరరాజ్యాలూ ఇంగ్లీషువారికి ఇనాముగా ఇచ్చి హెలిగోలాండు ద్వీపం తాము [illegible] సం॥రం జూలై 1 వ తేదీని ఒడంబడిక [illegible]న్నారు. ఆతరువాతకొద్దిలోనే జర్మను తూర్పు ఆఫ్రికా [illegible]పీటర్సుకంపెనీ పాలనలోంచి తప్పించి జర్మను ప్రభుత్వం స్వయంగా సామ్రా-

Vignana

-జ్యంలో కలుపుకొంది. జర్మనీ కంటె రెండింతలు పెద్దదై ఫలవంతమైన ఆ ఆఫ్రికనురాజ్యంలో జర్మను ధనస్వాములకు విరివిగా భూములు పంచిపెట్టి, జర్మను పరిశ్రమలకు వలసినముడి దినుసులు తమ సామ్రాజ్యంలోనే పండించుకొనే ప్రయత్నం ప్రారంభించింది. సామ్రాజ్యాలు సంపాదించే ప్రతిసందర్భంలోనూ సామ్రాజ్యవాదులు, తమ ప్రజల శ్రేయస్సునిమిత్తమై ఆకష్టకార్యానికి పూనుకోవలసి వచ్చిందని అట్టహాసంగా ప్రకటిస్తారు. కాని సామ్రాజ్యసంపాన నిజంగా ధనస్వాముల లాభంకొరకుగాని 'ప్రజల' కొరకు ఎప్పుడూకాదు. వారికి ఆర్యాలు జయించి పెట్టేదీ ఆమూలంగా ఇతర సామ్రాజ్యవాదులతో కలిగేయుద్ధాలలో ఒకరి నొకరు నరుక్కొనేదీ మాత్రం పాటకపుజనం. ఆ విధంగా వారినిరంతర దారిద్ర్య వ్యథతప్పడమే సామ్రాజ్యాలవల్ల వారికి కలిగే శ్రేయస్సు.

జర్మనీతో చేసుకొన్న ఒడంబడిక మూలంగా తమకు లభించిన ఉగాండా, నయాసాలాండు, జాంజిబారు, పెంబారాజ్యాలు, ఆట్టే ఆలస్యంచేయకుండానే బ్రిటిషువారు తమ సామ్రాజ్యంలో చేర్చుకొన్నారు. బ్రిటిషు ఈస్టుఆఫ్రికా తరఫున కేప్టెను గార్డు అనేఒక సామ్రాజ్యసంపాదకుడు మూడు వందలసైనికులను వెంటబెట్టుకొని ఉగాండాలో ప్రవేశించి తమకంపెనీవారి సంరక్షణ తప్పకుండా పొందవలసిందని ఆరా-

జును బలవంత పెట్టాడు. తనబతుకు తాను బతుకుతూఉంటే సంరక్షణ ఎందుకో, ఆరాజుకు అవగాహన కాలేదు. కాని లుగార్డు వెంటనున్న మందుగుండుసామానుమూలంగా అతడు సంరక్షణకు సమ్మతించి సంధిపత్రం వ్రాసి ఇవ్వకతప్పింది కాదు. రాజ్యంలో ప్రజలుమాత్రం కెప్టెన్‌లుగార్డుకు జోహారుచేసి చేతులు జోడించుకొని నిలబడలేదు. కత్తులు తిప్పడంలో వారుకొంత అనుభవంగలవారే. అల్లరిచేయకుండా వారిని బలవంతంగా అణిచిపెట్టడానికి లుగార్డు ముప్పుతిప్పలూపడవలసి వచ్చింది. యుద్ధమంటే డబ్బుతో పని. జర్మనీవదలుకోవడం వల్ల ఆరాజ్యం అప్పనంగా తమకాతాకు జమకట్టుకోవచ్చునని ఊహించిన బ్రిటిషు ఈస్టు ఆఫ్రికా కంపెనీకి అస్తమానం యుద్ధంచేస్తూ ఉండడం ఇష్టంలేదు. ఉగాండా సంరక్షణ అదే విధంగా జరగవలసిఉంటే బ్రిటిషు ప్రభుత్వంకొంత వరకు ధన సహాయంచేస్తేనే తప్ప, లేకపోతే ఆ బాధ్యత తాము త్యజించడానికి నిశ్చయించుకొన్నట్టు లుగార్డుకు కబురుచేశారు. లుగార్డు పట్టుదలగల మనిషి. తిన్నగా ఇంగ్లండుకు పోయిస్వార్థరాహిత్యంతో సామ్రాజ్య సంపాదనకు పూనుకొని సకలచిక్కులూ పడుతున్నా బ్రిటిషు ఈస్టు ఆఫ్రికా కంపెనీకి ధనసహాయంచేయడం బ్రిటిషుప్రజలకూ ప్రభుత్వానికీ పవిత్రకర్తవ్యమని ఆందోళన ఆరంభించాడు. బ్రిటిషువారిలో అన్నిరకాల మనుష్యులనీ పట్టుకొన్నాడు. అమాయకులైన అక్కడి

ప్రజలను అజ్ఞానసముద్రంలో మునిగిపోనివ్వడం తమకెంత మాత్రమూ న్యాయంకాదని బ్రిటిషుమిషనరీలు వాదించారు. బ్రిటిషు సాహుకార్లసహాయం లేకపోతే అక్కడి ప్రజలు అన్నంలేక మాడిపోతారని బ్రిటిషు పత్రికలు ఘోషించాయి. తమసామ్రాజ్యంలో చేర్చుకోకుండా వదలిపెడితే బానిస వ్యాపారం ఆ భూభాగంలో శాశ్వతంగా నిలిచిఉంటుందని స్వాతంత్ర్య ప్రియులైన బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులు కన్నీళ్ళుకార్చారు. ఆవిధంగా ఏకగ్రీవంగా వ్యక్తమైన బ్రిటిషుప్రజాభిప్రాయం గుర్తించకుండా ఎట్లా ఊరుకోంటుంది బ్రిటిషు ప్రభుత్వం! అసలు ఆరాజ్యం తాలూకు వ్యవహారం ఏవిధంగా ఉన్నదో, ఏమిచేస్తే బాగుంటుందో యోచించవలసిందని ఒక కమిషనరును నియమించింది ఆప్రభుత్వం. ఆకమిషనరుగారు అన్నివిషయాలూ జాగ్రత్తగా యోచించి అసలు రాజ్యపరిపాలనకీ, కంపెనీవ్యాపారానికీ సరిపడదనీ సాధ్యమైనంతత్వరలో ఆప్రాంతంలోని రాజ్యమంతా కంపెనీపాలనలోంచి తప్పించి బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో చేర్చుకోవడంకంటె గత్యంతరం లేదనీ సూచించాడు. బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఆ సూచన అంగీకరించి బ్రిటిషు ఈస్టు ఆఫ్రికా కంపెనీకి తగినంత నష్టపరిహారం ముట్టజెప్పి ఉగాండాతోసహా బ్రిటిషు ఈస్టు ఆఫ్రికా అంతా సామ్రాజ్యంలో చేర్చుకున్నారు.

1886 లో బ్రిటను, జర్మనీలు పంచుకొన్న విధం. | చివరకు స్థిరపడిన వాటాలు.

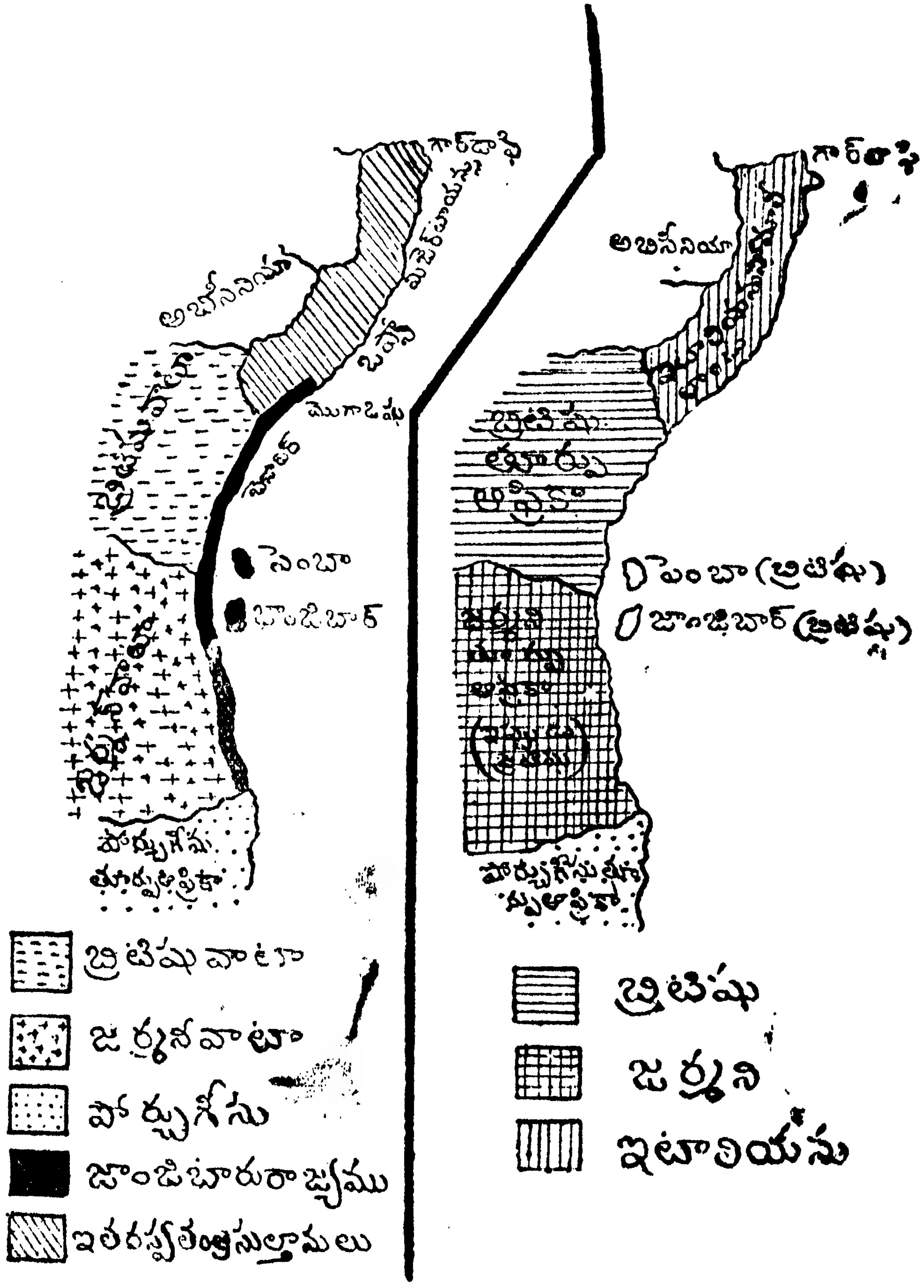

8. జాంజిబార్ సుల్తానురాజ్యం.

పైవిధంగా జర్మను బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులు తూర్పుఆఫ్రికా పంచుకొన్నప్పటికీ వారికి స్వస్థత కలగలేదు. దక్షిణంగాఉన్న పోర్చుగీసువారి మొజాంబికు అన్న రాజ్యం కూడా చెరిసగం చేసుకోడానికి పన్నాగం పన్నారు. పోర్చుగలు చిన్నరాజ్యం. గట్టిగా వారు గదమాయిస్తే గజగజలాడుతుంది. అయినప్పటికీ అన్యాయానికి ఒడికట్టుకోకుండా న్యాయంగా వారిని ఒప్పింపజేసే ఆరాజ్యం కాజేయాలని చూచారు. కాని ఆ మూర్ఖరాజ్యం అందుకు ఒప్పుకోలేదు. ఇంక గత్యంతరంలేక జర్మను బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులు ఆరాజ్యం బలవంతంగా పంచుకోడానికి నిర్ణయించుకొని రహస్యంగా ఒడంబడిక వ్రాసుకొన్నారు. (1913) అయితే పోర్చుగలువారి అదృష్టంవల్ల ఆ ఒడంబడిక అమలులోకి వచ్చేలోగానే ఆరెండు రాజ్యాలవారికీ యుద్ధం పాసిగించి (1914) ఆయుద్ధం ఫలితంగా, కష్టపడి జర్మనీ కూడబెట్టుకొన్న సామ్రాజ్యమంతా ఒక్కసారి ఎగిరిపోయింది.

తూర్పు ఆఫ్రికాలో జర్మనీని విధిలేక చేరనివ్వవలసివచ్చిందికాని, వారిపొరుగు మొదటినుంచీ పక్కలో బల్లెంలాగునేఉంది బ్రిటిషువారికి. ఐరోపా మహాసంగ్రామంలో జర్మనీ ఓడిపోవడంతోనే బ్రిటిషువారు చదువవలసిన ధర్మపన్నాలన్నీ చదివి, వారి ఆఫ్రికను సామ్రాజ్యమంతా, మాండేటులనీ, ప్రొటెక్టరేటులనీ పేములుపెట్టి, కాజేశారు.

తలలుతీసి తలలుపెట్టే నైపుణ్యంగల రాజతంత్రజ్ఞులకు పేరులు మార్చి పేరులుపెట్టడంలో పెద్ద కష్టమేముంటుంది? జర్మను తూర్పుఆఫ్రికా అన్న పాతపేరుపోయి టాంగనీకా అన్న కొత్త పేరుతో ఆరాజ్యం, తీర్చినట్టు బ్రిటిషు తూర్పు ఆఫ్రికాకు కలిసింది. దానికి ఉత్తరంగాఉన్న రాజ్యానికి బ్రిటిషు తూర్పు ఆఫ్రికా అన్న పాతపేరుపోయి కెనియా అన్న కొత్త పేరు వచ్చింది. పోర్చుగీసు మొజాంబికు, పేరుకుమాత్రం పోర్చుగీసుకాని, క్రియలో బ్రిటిషువారిదే. జర్మను ఈస్టు ఆఫ్రికాలో ఉత్తరంగావున్న ఉరుండీరోండా అన్న చిన్న ముక్కమాత్రం బెల్జియంవారికి వదలిపెట్టారు. ధర్మసంస్థాపనార్థం నాలుగేళ్ళపాటు హోరాహోరీగా జరిగిన మహాసంగ్రామం ఫలితంగా, కేపు కెయిరో రైలుమార్గానికి అనువుగా ఉండేటట్టు, ఆఫ్రికాఖండం ఈ చివరనుంచి ఆచివరకు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యం సంస్థాపితమైంది. బ్రిటిషు ధనాధిపతులకు పుష్కలంగా భూవసతి లభించింది. ధర్మసంస్థాపన అంటే మా సామ్రాజ్యం అంతా మీరు కాజేయడమా అని, జర్మను సామ్రాజ్యవాదులూ; మా దేశంలో మమ్మల్నే, కేవలం తెల్లవారికి ఊడిగంచేసే ఒట్టి బానిసలుగా చేయడమా అని ఆఫ్రికనులూ; చిరకాలంనుంచి ఈ ప్రాంతంలో వ్యాపారం చేసుకొంటూ ఆస్తిపాస్తులు సంపాదించుకొన్న మమ్మల్ని అవతలకి పారదోలే పన్నాగమా అని వలసపోయిన భారతీయులూ;

ఎవరికితోచినట్టు వారు ఆక్షేపించక పోవడంలేదు. కాని ధర్మకంకణం కట్టుకొన్న సామ్రాజ్యవాదులు, ఇతరుల ఆక్షేపణాలూ అభ్యంతరాలూ పాటించడం పెట్టుకొంటే, వారి పవిత్ర కర్తవ్యం వారు నిర్వహించడ మేలాగు!

ఇంక ఈ ప్రాంతంలో ఫ్రెంచివారి వాటాకువచ్చిన మెడగాస్కరు వృత్తాంతం కాస్త మిగిలింది. ఆఫ్రికా ఖండానికి 240 మైళ్ళ దూరంలోఉన్న ఈదీవి ఫ్రాన్సుకంటె పెద్దది. పూర్వంనుంచీ ఫ్రెంచివర్తకులు దీనిమీద కన్ను వేసి ఉన్నారు. ఆద్వీపం చాలా ఫలవంతమైనదనీ, అది సంపాదించ గలిగిన వారు కుబేరులు కాగలగనీ, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యవాదులు కలలుగంటూనే ఉన్నారు. దానికితోడు పూర్వమెప్పుడో ఫ్రెంచి పాదిరీలు కొందరు, ఆదీవిలో ప్రజలకు మతదీక్ష ప్రసాదించి ఉద్ధరించడానికి యత్నించినవిషయం వారికి జ్ఞాపకంవచ్చింది. మొదట, ఆరాజ్యంలో అడుగుపెట్టడానికి అనువైన కారణం సులువుగా దొరకలేదు. 1870 సం॥రం ప్రాంతంలో ఆదీవిలో హోవా అన్నజాతికి చెందిన ఒక రాణి పరిపాలిస్తూ ఉండేది. ఆమె పరిపాలన ప్రశంసనీయమైనట్టు పాశ్చాత్యులే పలువురు పలువిధాలుగా పొగిడారు. అయితేమాత్రమేమి? ఆరాజ్యం అంతా సంగ్రహించ గోరినవారికి ఆ పొగడ్తలు అడ్డంపడతాయా? కొద్దికాలంలోనే ఫ్రెంచివారు ఆహోవారాణితో గిల్లి కజ్జాపెట్టుకొని, సైన్యంతోసహా ఆమెరాజ్యంలో ప్రవే

శించి బలవంతంగా ఆమెచేత ఒక ఒడంబడిక వ్రాయించుకొన్నారు. (1885) ఆ ఒడంబడిక ఆరాణి ఆమోదించడంకంటె, ఇతర సామ్రాజ్యవాదులు ఆమోదించడం అవసరం. తూర్పు ఆఫ్రికా పంచుకోవడం సందర్భంలో, జర్మను బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదులకు ఖండమంతా కట్టబెట్టి మెడగాస్కరు తాము సంగ్రహించడానికి వారిచేత ఒప్పందం చేయించుకొన్నారు. (1890) ఆ ఒడంబడిక అమలు జరుపుకోడానికి ఫరాసు ప్రభుత్వం, ఫ్రెంచి పౌరుల ధనమూ, రక్తమూ పుష్కలంగా వెచ్చించవలసివచ్చింది. కష్టపడి చివరకు దేశ స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాడిన ఆ రాణిని ఓడించి ఆ రాజ్యం తమ సంరక్షిత రాజ్యంగా చేసుకొన్నారు. కుబేరులుకాదలచిన ఫరాసు వ్యాపారులు సర్వవిధాలా తమ యత్నం సాగించారు. దేశంలోని ప్రజలందరినీ, తమకు కావలసిన ముడిదినుసులన్నీ పండించి పెట్టే పాలికాపులనుగా చేయడానికి పాటుపడ్డారు. అయితే మొట్టమొదటలో కార్యం సాఫీగా సాగలేదు. సంరక్షిత రాజ్యాలు (ప్రొటెక్టరేట్లు) ఎవరి తాలూకువైనా, వాటితో అన్ని రాజ్యాలవారూ సమాన సౌకర్యాలతో వ్యాపారం చేసుకొనే హక్కులు కలిగి ఉండాలని సామ్రాజ్యవాదులలో ఒక కట్టుబాటుంది. దానిమూలంగా ఫరాసు ఉత్పత్తిదారులు తమ ఇచ్చవచ్చినట్టు వ్యాపారంచేసుకోడానికి వీలుకలుగ

లేదు. వారితోపాటు సమాన ప్రతిపత్తులతో బ్రిటిషు, అమెరికను, జర్మను సాహుకారులుకూడా వ్యాపారం వృద్ధిచేసుకోవడం సాగించారు. ఆ రాజ్యమంతా తమ ఎస్టేటుగాచేసుకొని ప్రజలను పొట్టకూటికి పాటుపడే పాలేళ్లనుగా చేసుకోగోరిన ఫరాసు సామ్రాజ్యవాదులకు ఆ స్థితి అభ్యంతరమైంది. అందుచేత అదివరలో సంరక్షించడానికి పూచీపడినప్పటికీ, అవసరం మూలంగా, హోవా రాణికి రాజ్యంబాధ వదిలించి మరొక దీవికి రవాణాచేసి, ఆ ద్వీపమంతా సామ్రాజ్యంలో పూర్తిగా కలుపుకున్నారు. (1896) అంతటితో ఇతర సామ్రాజ్యవాదులకుగల సమాన సౌకర్యాలన్నీ తుదముట్టించగలిగారు. ఫ్రెంచివ్యాపారం నిరాటంకంగా జరిగేటట్టూ ఇతర రాజ్యాలవారి వ్యాపారం నిలిచిపోయేటట్టూ, ఎగుమతి దిగుమతి సుంకాలు విధించి తగిన కట్టుదిట్టం చేసుకొన్నారు. అమాయికులైన అనాగరక ప్రజలచేత పొద్దుగూకులూ పని చేయించుకోవడంకంటె ధనస్వాములకు లాభప్రదమైన పద్ధతి మరొకటేముంది! వారికి ముట్టజెప్పవలసినదల్లా దోసెడు గంజీ, దోప్పెడు గుడ్డాను. హక్కులూ గిక్కులూ అనకుండా, చెప్పినట్టల్లా వింటారు వారు. ఒకవేళ పాటుకోర్వలేక వెనుదిరిగినప్పటికీ, చబుకులతో వీపులుబద్దలుకొట్టో, లాఠీలతో బుర్రలు పగలగొట్టో సులువుగా మార్గంలో పెట్టవచ్చు. పొద్దుగూకులా పోతులులా పాటుపడి పుష్కలంగా పంటె

పండిస్తారు. పండిన పంటంతా వారి గంజినీళ్లకు మాత్రం రవంతపోను, తమకు మిగులే. అందుకనే, పాశ్చాత్యసామ్రాజ్యవాదులకు ప్రాచ్యఖండాలలో సామ్రాజ్యాలు సంపాదించాలన్న పరివేదన. మానవ సంఘంలో వ్యక్తుల 'స్వీయలాభం' నైతికమూ న్యాయసమ్మతమూ అయి ఉన్నంతవరకూ, ఎవరి లాభంకోసం వారు పాటుపడితేచాలు, సంఘం సామరస్యంగా వర్ధిల్లుతుందన్న హేయమైన, నీచమైన జంతునీతి అనుల్లంఘనీయమైన ఆర్థిక సిద్ధాంతంగా ఆమోదింపబడినంత కాలమూ, వ్యక్తులలో ఈ లాభకాంక్ష, ఈ రక్తపిపాస ఎట్లా అంతరిస్తుంది? దయాదాక్షిణ్యాలనీ, దానధర్మాలనీ ఎన్ని నీతులు ఉపదేశిస్తే మాత్రం ఏమికాను, ఆ క్రూరచర్యకు, ఆ రాక్షస నీతికి రవంత మెరుగుపెట్టడం, కాస్త కారుతగ్గించడం మాత్రం అవుతుందికాని!

దక్షిణాఫ్రికా.

ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచిన బ్రిటిషుసామ్రాజ్య నిర్మాతలలో సెసిల్ జాన్ రోడ్సు ఒకడు. ఒక్క ఆఫ్రికా ఖండం మాత్రమే కాకుండా యావత్ప్రపంచమూ బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంగా చేయాలన్న సంకల్పం కలవాడు సెసిల్ రోడ్సు. ఇది కేవలం భూకాంక్షవల్ల కలిగిన సంకల్పంకాదు. తత్పరిశీలన చేసిసమీక్షట కలిగిన పవిత్రసంకల్పం. సృష్టిసక్రమంగానడిపించే దేవుడొకడు లేకుండా ఉండడని రోడ్సుయొక్క నమ్మకం. దేవుడున్నప్పుడు సృష్టికి సక్రమమైన ఒకపరిణామం, విధాయకమైన ఒకపరమలక్ష్యం ఉండితీరాలి. ఈభూమిమీద అత్యుత్తమమైన మానవజాతి ఒకటి వెలవడంకంటె ఉత్తమమైన లక్ష్యం మరొకటేముంటుంది. అందుకు తగినజాతి, భగవదుద్దేశం సఫలంకావడానికి తగిన లక్షణాలుగలజాతి, ఒక్క ఆంగ్లో శాక్సను జాతి తప్ప మరొకటి లేదన్నసత్యం స్ఫురించింది, సెసిల్ రోడ్సుకు. అందుచేత అన్నివిధాలా ఆజాతి అభివృద్ధి జెందేయత్నం చేయడం పవిత్రకర్తవ్యం. సాధ్యమయినంత త్వరలో ఒక్కఆఫ్రికాఖండమే కాదు, అయిదుఖండాలూ ఆంగ్లోశాక్సనుజాతి పరిపాలనలోకి తేవడం ముఖ్యావసరం. ఆసియాఖండలో ప్రధానభాగం అప్పటికే ఆంగ్లేయులచేతులలో ఉంది. ఆస్ట్రేలియా అంతా వారిదే! యూరపులో ప్రబలులై

ఉన్నది వారిసన్నాహితజ్ఞాతులైన జర్మనులే. ఉత్తర అమెరికాలో వారి ముత్తాతమనుమలే రాజ్యంచేస్తున్నది. వారిచెప్పుచేతులలోనిదే దక్షిణఅమెరికా. ఇంక మిగిలినదేముంది, ఈ సంకుచిత ప్రపంచంలో ధ్రువప్రాంతాలు; అవిఅప్పట్లో వాసయోగ్యంగా లేవుకాని, వాటినీ ఒకకంటితో చూస్తూఉండడం అవసరం. ఆఫ్రికాఖండం బ్రిటిషుసామ్రాజ్యానికి జమకట్టేపూచీ ఆయనది. ఉత్తరాన్ని ఈజిప్టులో బ్రిటిషువారు సిగనివాసమేర్పరచుకొన్నట్టే, దక్షిణాంలో కేప్‌కాలనీ, నేటాలు, రాజ్యాలురెండూ తమవే. ఉత్తర దక్షిణాలకు మధ్యచాలాదూరమున్నమాటనిజం. ఇటూ అటూ విరోధరాజ్యాలు చాలాఉన్నమాటా నిజమే. అయితేభగవత్సంకల్పం జరగకుండా ఎట్లావుంటుంది? అందుకు తానునిమిత్తం కావాలని రోడ్సుయొక్క సంకల్పం. దైవచింతతో జీవయాత్రసాగించే ఒక ఆంగ్లపాదరీయొక్క ఎనమండుగురు కొడుకులలో ఆఖరువాడు సెసిల్‌రోడ్సు. ఆమతప్రచారకుడు నలుగురుకొడుకులకు సైన్యంలోనూ, ముగ్గురుకొడుకులకు కాలనీలలోనూ ఉద్యోగాలు సంపాదించాడు. పిన్నవయస్సులో జబ్బుపడిన ఆఖరుకొడుకును ఆరోగ్యంనిమిత్తం దక్షిణాఫ్రికాలో ఒకకొడుకుదగ్గరకు పంపించాడు. (1870) అప్పటికి ఆభాగంలో కేప్‌కాలనీ నేటాలు రాజ్యాలు రెండుమాత్రమే బ్రిటిషువారిస్వాధీనంలో ఉన్నాయి. అంతకుపూర్వం రెండువందలేళ్ళకిందట (1652)

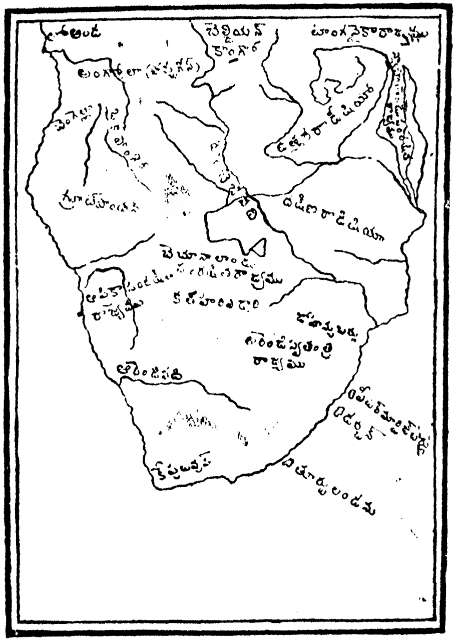

౪. దక్షిణ ఆఫ్రికా.

ప్రస్తుతం కేప్‌టవున్ అన్నచోట డచ్చివారు నౌకాశ్రయం ఒకటి నిర్మించుకొని ఆప్రాంతంలో నివాసమేర్పరచుకొన్నారు. ఫలవంతమైన ఆభూములు, నీగ్రోబానిసల సహాయంతో సేద్యంచేసుకొంటూ కాలంగడిపేవారు. ఆడచ్చివ్యవసాయకులే బోయర్లు అన్నవారు. కొంతకాలానికి ఫ్రెంచివారుకూడా కొందరు అక్కడ నివాసమేర్పరుచుకొన్నారు. నెపోలియను చక్రవర్తి కాలంలో ఆరాజ్యం బ్రిటిషువారుజయించి ప్రస్తుత దక్షిణాఫ్రికాకు పునాదివేశారు

కేప్ కాలనీకి నలుపక్కలా జూలూ కాఫిర్ మొదలైన అనాగరక నీగ్రోజాతిప్రజలు నివసిస్తూ వుండేవారు. క్రమక్రమంగా ఆ ఆదిమనివాసులను ఆప్రాంతాలనుంచి లేవగొట్టి పాశ్చాత్యులు ఆక్రమించగలిగారు. కేప్ కాలనీ బ్రిటిషువారి ఆధీనమైనతరువాత అక్కడి డచ్చిబోయర్లు చాలామంది లేచిపోయి ఫలవంతమైన దూరపు భూములలో నివాసమేర్పచుకొన్నారు. ఆవిధంగా ఏర్పడినరాజ్యాలలో నేటాలును 1843 లో బ్రిటిషువారు స్వాధీనం చేసుకొన్నారు. మిగిలిన ట్రాన్సువాలు, ఆరెంజి ఫ్రీస్టేటు అన్నరెండు రాజ్యాలూ మాత్రం స్వతంత్రమైన బోయరు రిపబ్లికులుగా వర్ధిల్లాయి.

సెసిల్‌రోడ్సు దక్షిణాఫ్రికాలో ప్రవేశించిన సమయంలోనే ఆరాజ్యంరత్నగర్భ అన్నరహస్యం వెల్లడిఅయింది. కింబర్లే ప్రాంతంలో వజ్రాలు పుష్కలంగా దొరుకుతున్నాయని తెలుసుకొని, తండతండాలుగా తెల్లవారు ఆప్రాంతంలో

గుమిగూడడం మొదలుపెట్టారు. అందులో రోడ్సు ఒకడు. అయితే ఆతడు అందరివలె ఒక్కొక్క వజ్రమే ఏరుకొని ఎలాగో జీవితం గడుపుకోవాలన్న రకం మనిషి కాడు. సామ్రాజ్యతత్వం ఒంటబట్టడానికి మూడింతలు ముందే, అతనికి కుబేరుడు కావాలన్న కోరిక కలిగింది. పుట్టుకతోనే అసామాన్య వ్యాపారనైపుణి అలవడిందో ఏమో, కొద్దిలోనే ఆ ఆంగ్లయువకుడు కోటీశ్వరుడయ్యాడు. రుడ్ అనే ఆయనతో కలిసి వజ్రపుగనులలో వ్యాపారం మొదలుపెట్టి రోడ్సు పది పదహారేళ్ళలో డిబీర్సు మైనింగు కంపెనీఅన్న పెద్ద సంస్థకు ఆధిపత్యం సంపాదించాడు. వజ్రపు వ్యాపారంలో పోటీఅంతా చంపి లాభాలు పెంచుకోవడం రోడ్సుపద్ధతి. అందుకు ఇబ్బందులు చాలా కలిగినప్పటికీ చివరకు 1890 నాటికి పోటీకంపెనీలేమీ లేకుండా చేసుకొని, డిబీర్సు కన్సాలిడేటెడు మైన్సు అన్న కంపెనీస్థాపించి దక్షిణాఫ్రికాలోని వజ్రపుగనులన్నీ గుప్పిట్లో పెట్టుకోగలిగాడు. ఆలోగా ట్రాన్సువాలు రాజ్యంలో విట్‌వాటర్సురాండు అన్నచోట బంగారపు గనులు బయటబడ్డాయి. 15—20 లక్షలరూపాయిలు పెట్టుబడితో అక్కడ ఒక కంపెనీస్థాపించి దానినికూడా పెంచి పెద్దదానిని చేశాడు. బంగారపు వజ్రపు కంపెనీలమూలంగా అప్పట్లో రోడ్సుకు సాలీనా రెండు కోట్లరూపాయల ఆదాయం ఏర్పడింది.

కోట్లకొద్దీ ధనం ఆర్జించినపిదప ఆ ఆంగ్లయువకుని దృష్టి, చుట్టుపక్కల చూపుమేరవరకూ వ్యాపించిఉన్న

ములమీద పడింది. ధనసముపార్జన సామ్రాజ్యసంపాదనకు దారిచూపింది. అయితే ఒట్టి శుష్కప్రతిష్టకోసం, కనపడిన భూములన్నీ కలుపుకొనే రకంకాదు రోడ్సు. ధనం సామ్రాజ్య సంపాదనకీ, సామ్రాజ్యం ధనసంపాదనకీ, అని ఆయన మతం.

కేపుకాలనీకి ఉత్తరంగాఉన్న బెచోనాలాండు అన్న రాజ్యం ఆక్రమించుకోవడంతో ఉపక్రమించాడు, రోడ్సుగారు సామ్రాజ్యసంపాదన. బ్రిటిషువారు ఆ భాగం కలుపుకోకపోతే కేపుకాలనీలో కుంగిపోవలసివస్తుందని వాదించి, తన ధనప్రాబల్యం వినియోగించి చివరకు 1885 లో బ్రిటిషు ప్రభుత్వం ఆరాజ్యాన్ని జయించి సంరక్షిత రాజ్యంగా ప్రకటించేటట్టు చేయగలిగాడు. దానితో ఉత్తరాఫ్రికాకుమార్గం ఏర్పడింది. బెచోనాలాండుకు ఉత్తరంగా మంచి ఫలవంతమైన ప్రదేశం, తెల్లవారి నివాసానికి అనుకూలమైన రాజ్యం, లోబెంగులా అనే నీగ్రోరాజు పాలనలో ఉండేది. ఆరాజ్యానికిరుపక్కలా పోర్చుగసువారి రాజ్యాలున్నాయి. ఏవిధంగానైనాదానిని కలుపుకోవాలన్న ఆశ వారికి లేకుండా ఉండదు. ట్రాన్సువాలు రాజ్యంలోని బోయర్లకుకూడా దానిమీద ఒక కన్నువుండి ఉంటుంది. అట్లాంటి సందర్భంలో బ్రిటిషువారు ఏమాత్రమైనా ఉపేక్షచేస్తే, ప్రశస్తమైన ఆవిశాల రాజ్యం అన్యాయంగా వారిచేతులలోంచి జారిపోకుండా ఉం

టుందా? ఈరహస్యం కనిపెట్టిన రోడ్సుగారు, ఉపేక్షాపరులైన బ్రిటిషుఉద్యోగులమీద ఆధారపడడం అనర్థమవుతుందని గ్రహించి, తానే స్వయంగా కార్యసాధనకు పూనుకొన్నాడు. ఖర్చులన్నీ తాను భరించి, దైవభీతిగల ఒక బ్రిటిషు మిషనరీని లోబెంగులా ఆస్థానానికిపంపించాడు. ఆపాదిరీ అనాగరక రాజుకు ధర్మోపదేశంచేసి, గురుదక్షిణగా, బ్రిటిషువారి అనుమతిలేనిదే ఏ యితరరాజ్యంతోనూ సంబంధంపెట్టుకోనని, అతనిచేత ఒడంబడిక వ్రాయించుకొని వచ్చాడు. వెంటనే వ్యవహారం పూర్తిచేసుకొని రావలసిందని రోడ్సుగారు తననమ్మిన మనుష్యులు ముగ్గురిని ఆరాజు ఆస్థానానికి పంపించాడు. కష్టనిష్ఠురాలకు ఓర్చి, అసహనపరులైన ఇతర పాశ్చాత్యుల కెవరికీ తెలియకుండా రహస్యంగా వ్యవహరించి ఆరాజును మాయచేసి తనరాజ్యమంతా వారికి అర్పించినట్టుగా ఒడంబడికమీద నిశానీపెట్టించుకొని వచ్చారు. రాజదర్శనానికివెళ్ళినప్పుడు రిక్తహస్తాలతో పోకూడదన్న మర్యాద వారికి తెలియనిదికాదు. కొన్ని పాతతుపాకులూ, కొన్ని తూటాలూ అతనికి సమర్పించారు. దానికితోడు ఆరాజు మనసు పడితే, కాదనుకుండా చిన్నపాతస్టీమరు ఒకటికూడా ముట్టజెప్పారు. మూడునెలలయినతరువాత జరిగిన మోసమంతా గ్రహించి తెల్లబోయి ఆ నీగ్రోరాజు ఇంగ్లాండురాణికి (విక్టోరియా) ఈలా వ్రాశాడు.

“కొంతకాలం కిందట రుడ్ అనే అతనినాయకత్వంకింద కొందరు మనుష్యులు నా సమక్షానికి వచ్చారు. నారాజ్యంలో ఎక్కడైనా ఒకచోట బంగారంతవ్వుకొనే హక్కు ప్రసాదించవలసిందని ప్రార్థించారు. అందుకు ప్రతిఫలంగా నాకుకొన్ని కానుకలర్పిస్తామన్నారు. మీరివ్వదలచినవి తెండి, నేనివ్వగలిగినది చూపుతానన్నాను. ఒక పత్రంవ్రాసి నన్ను సంతకం పెట్టవలసిందని కోరారు. పత్రంలో వ్రాసిన విషయమేమిటని నే నడిగితే మన మధ్యకొన్నమాటలే అన్నారు. నేను చేవ్రాలు చేశాను. తరువాత మూడునెలలకు, ఆ పత్రంమూలంగా నా రాజ్యంలోని ఖనిజసంపద యావత్తు వారికి భుక్తపరిచానన్న విషయం,ఇతరత్రా నాకు తెలిసినది.”

సామ్రాజ్యతంత్రం తెలియనిరాజని, కనికరించి ఊరుకోరు సామ్రాజ్యవాదులు. ఒడంబడికప్రకారం తమకు లభించిన ఖనిజసంపద తవ్వుకొని సంపన్నులు కాదలచి, కంపెనీఒకటి ఏర్పాటుచేసి బ్రిటిషుప్రభుత్వంయొక్క ఆశీర్వచనం అపేక్షించారు. విదేశసామ్రాజ్యవాదుల భయంమూలంగా, మొదట కొంతనసిగారు బ్రిటిషుమంత్రులు. కాని డబ్బు గుమ్మరించగలిగిన రోడ్సుగారి పలుకుబడికి తిరుగులేదు. పెద్దపెద్దలార్డులనూ డ్యూకులనూ కంపెనీలోదూర్చి ఆ కంపెనీ వ్యాపారం

సాగించుకోడానికి సమ్మతి ఇవ్వకపోతే బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమంతా, విచ్ఛిన్నమైపోతుందని పత్రికలచేత గోలపెట్టించాడు. ప్రజాభిప్రాయం గమనించి బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఆరాజ్యమంతా పరిపాలించుకొనే సర్వాధికారం రోడ్సుగారి కంపెనీకి ప్రసాదించింది. రాజ్యం సరిహద్దులు నిర్ణయించడంలో, పెరగడానికి వీలులేని మూడు వైపులమాత్రం నిర్ణయించి, ఉత్తరపు సరిహద్దు వివరించకుండా వదలిపెట్టారు. రోడ్సుగారి కేప్ కెయిరో సంకల్పం సఫలమయేందుకు అవకాశముండేటట్టు సామ్రాజ్య సంపాదన ఉత్సాహంలో రోడ్సుగారు వ్యాపారసూత్రాల నెంతమాత్రమూ మరిచిపోలేదు. కంపెనీయొక్క మొత్తం మూలధనం, పదిలక్షల పౌన్లు వాటాలూ కంపెనీ స్థాపకులకు 90,000 వాటాలూ, చెరిసగం లాభాలూను. రోడ్సుగారి డిబీర్సుకంపెనీకి రెండులక్షల వాటాలు. మిగిలిన వాటాలు చిల్లరమల్లరగా రోడ్సుగారి పరివారంలో వారు పంచుకొని, మొత్తంమీద కంపెనీఅంటె సెసిల్ రోడ్సు అనడానికి లోపం లేకుండా చేశారు. కంపెనీవారి ప్రోత్సాహంమీద, సూక్ష్మంలో ధనవంతులు కాగోరిన బ్రిటిషుయువకులు చాలామంది లోబెంగులా యొక్క రాజ్యంలో ప్రవేశించి దేశవాసులను తరుమగొట్టి, వారికినచ్చిన స్థలాలలో స్థిరపడి సంపన్నులు కావడం మొదలుపెట్టారు. చివరకు, రాజైన లోబెంగులా కూడా రాజ్యంవదలిపెట్టి లేచిపోవలసివచ్చింది. అతని రాజ్యం రోడీసి

యాఅన్న కొత్త పేరుతో వెలిసింది. దానిలో ఆఫ్రికాఖండపు ఉత్తరదక్షిణాలు పూర్తిగా కలవకపోయినా, 4 1/2 లక్షల చదరపుమైళ్ళలోటు పూడింది. రోడీసియా ఫలవంతమైనదీ ఆరోగ్యవంతమైనదీని. పాలకులు సకలసౌకర్యాలూ కలుగజేస్తున్నప్పటికీ, అక్కడికి వలసపోయి నివాసమేర్పరుచుకొన్న బ్రిటిషువారు, ఇప్పటికీ ఒకలక్షమందికంటె ఎక్కువలేరు. ప్రశస్తమైన భూములన్నీ పాశ్చాత్యులవీ చవిటిపర్రలు నీగ్రోప్రజలవీని. ఇంతేకాదు, పాశ్చాత్యప్రభువులకు వేల కొద్దీయకరాల ప్రశస్తమైనభూమి, రావడమంటే అప్పనంగా వచ్చిందికాని, పండడం ఆలా పండగుగా? పాటుపడి పండించుకోదలచుకొంటే, దేశంకాని దేశం, అక్కడికి పోవడమెందుకు? తమకోసం పాటుబడి పండించిపెట్టే బానిసలుగా నీగ్రోప్రజలు పనికివస్తారని తెల్లవారి ఆశ. అయితే వాళ్ళ బతుకు వాళ్ళు ఏదోవిధంగా బతకడంతోనే సంతృప్తి వాళ్ళకు. గుప్పెడు కాదు పది గుప్పెళ్ళు గింజలా పెట్టినా ఇష్టపడి తెల్లవారికి బానిసలు కారువారు. బలవంతంగా మెడలలో తాళ్ళుపోసి కొరడాలతో తోలితెచ్చి తమభూములను దున్నించుకోగలరు తెల్లవారు. అయితే ఒక్కఇబ్బందిఉంది. సహనం, సౌశీల్యంలేని విదేశసామ్రాజ్యవాసులు, బానిస వ్యాపారమని గగ్గోలు పెడతారు. ఈ చిక్కు తీరడానికి తల పన్నులన్న ఉపాయంతట్టింది ఆపాశ్చాత్యులకు. పన్ను అవడం

ఒక్క పైసే అయినా, అదిపూర్తిగా చెల్లించడానికి ఇంచుమించు సంవత్సరం పొడుగునా చచ్చినట్టు నీగ్రోలు తెల్లవారికి ఊడిగం చేయవలసిందే. తలపన్ను మూలంగా తెల్లవారిక పాటుపడవలసిన గండం తప్పింది. ముప్పదియేళ్ళపాటు అవ్యాహతంగా తమచిత్తంవచ్చినట్టు అధికారం చలాయించింది, కంపెనీ ప్రభుత్వం. తెల్లవారు లాభాలు పోగుచేసుకొంటున్నప్పటికీ, నీగ్రో ప్రజలు నిశ్శేషంగా అంతరించిపోతారన్న సందేహం కలిగినప్పుడు మట్టుకు, బ్రిటిషు ప్రభుత్వం రవంత హెచ్చరించేది. దేశంలో తెల్లవారు హెచ్చినకొద్దీ, కంపెనీ సాహుకారుల పాలన పనికిరాదన్న గోలఎక్కువైంది. చివరకు ఆ బాధపడలేక శాసనసభ ఒకటి ఏర్పరచక తప్పిందికాదు. శాసనసభంటే నీగ్రో ప్రజలకు కాదు, తెల్లవారికి. ఆ తరువాత కంపెనీవారి పరిపాలన రద్దుచేసి రాజ్యమంతా తెల్లవారికి అప్పగించవలసి వచ్చింది. ప్రస్తుతం రోడీసియా, స్వరాజ్యం చేసుకొనే బ్రిటిషు కోలనీ.

లోబెంగులా రాజ్యం బ్రిటిషువారి స్వాధీనం కావడం, వారితో సంబంధంలేకుండా స్వతంత్రంగా కాలం గడుపుతున్న బోయరు రిపబ్లికులకు అంతహితమైన విషయం కాదు. ఆ రెండు రాజ్యాలనూకూడా కలుపుకొని ఆ ప్రాంతమంతా రక్తమయం చేయాలని బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదుల ముఖ్యాశయం. ట్రాన్సువాలులో బంగారం బయలుపడిన తరువాత

ఆ రాజ్యంలో చేరిన ఆంగ్లేయుల మూలంగా రాజ్యపాలకులైన బోయర్లకు బాధఎక్కువైంది. బోయర్లు సేద్యంచేసుకొని జీవించేజాతి. గనులలో బంగారం తవ్వించుకొని వెంటవెంటనేకుబేరులు కాగల చాకచక్యంగాని, స్తోమతుగాని వారికిలేవు. బంగారపుగనులు చాలాభాగం రోడ్సుగారిసొత్తే. శీఘ్రంలోనే రాజ్యపాలకులైన బోయరు వ్యవసాయకులకూ, బంగారం మూట గట్టుకొని ధనికులు కాగోరిన ఆంగ్లపారిశ్రామికులకూ, సంఘర్షణ ప్రారంభమైంది. వ్యవసాయాదికం చేసుకొనే బోయరు ప్రజలకు శ్రేయోదాయకంగా రాజ్యపాలన సాగించడం, ఆంగ్లపారిశ్రామికులకు అనర్థదాయకమైంది. తాము జయించుకొని నిర్మించుకొన్న తమరాజ్యంలో తమప్రజల శ్రేయస్సుకనుకూలంగా పరిపాలించుకొంటూంటే, కూడదనడానికి ఆంగ్లసాహుకారులకు గలహక్కేమిటో బోయర్లకు బోధపడలేదు. గనులలో బంగారం తమంతతాము తవ్వుకొనే రకంకాదు ఆంగ్లపారిశ్రామికులు. అందుకోసం చుట్టుపక్కల రాజ్యాలనుంచి నీగ్రోబానిసలను తేవాలని వారిప్రయత్నం. వారిచేత తవ్వించుకొంటే రోడ్సుగారి కంపెనీకి సులువుగా నాలుగైదుకోట్ల రూపాయలు అదనంగా లాభం కట్టుబాటవుతుంది. ధనార్జనకోసం నీగ్రోలను తెచ్చి దేశమంతా నింపివేయడం బోయర్లకు ఇష్టంలేదు. రాజ్యంతాలూకు ఆదాయంలో చాలాభాగం

తాము చెల్లించేపన్నులమూలంగా వస్తున్నప్పుడు, ప్రభుత్వంలో తమకు ప్రాతినిధ్యంలేకపోవడం అక్రమమని ఆంగ్లేయులు ఆందోళన ఆరంభించారు. బోయర్లకు జర్మనీవారు మద్దతుచేస్తున్నారని వారికిసంశయం. రెండుజాతులవారికీ విరోధం అంతకంతకు పెరిగింది. బోయరు ప్రభుత్వాన్ని తిరుగుబాటుచేసికూలదోయాలని రహస్యంగా ప్రయత్నం మొదలుపెట్టారు ఆంగ్లేయులు. అవడమది రాజద్రోహమేకాని ఆపనికి పూనుకొన్నది ధర్మసంస్థాపకులైన ఆంగ్లేయులు కావడంవల్ల, సందేహంపెట్టుకోకుండా యావత్సహాయం చేయడానికి సెసిల్ రోడ్సు సంసిద్ధుడయాడు. జాగ్రతగా కుట్రచేసి మంచిఅనుకూలసమయంలో రాజ్యంలోపల ఆంగ్లేయులు తిరుగుబాటు చేయడానికీ, సరిగా ఆసమయం కనిపెట్టిరొడేసియానుంచి రోడ్సుకంపెనీ తాలూకు సైన్యం సహాయపడడానికీ ఏర్పాటు. ధనసహాయానికి ఏమాత్రములోటులేదు. కావలసిన మందుగుండుసామాను రహస్యంగా ట్రాన్సువాలుకు జేరవేశారు. ఏర్పాటులన్ని సవ్యంగానే జరిగాయి. కాని తుట్టతుదకు తిరుగుబాటు చేయవలసిన ఆంగ్లేయులలో అభిప్రాయభేధంకలిగి ఆగిపోయింది. అయితే రొడీసియానుంచి సైన్యంతో సహాయం చేయడానికి నియమితుడైన డాక్టరు జేమ్సన్ గారు (రొడేసియాగవర్నరు) ఆగదలచుకోలేదు. ఆసమయంలో మీనమేషాలు లెక్కించడం ఇష్టంలేని ఆగవర్నరు, అయి

దువందలమంది సైనికులతో ట్రాన్సువాలు రాజ్యంమీద దాడివెడలాడు. (1895, డిసెంబరు 29) తొందరపడడంవల్ల ప్రయత్నమంతా భగ్నమై పోతుందని ఎంచి రోడ్సు, జేమ్సనును వెనుకకు మరలించాలనుకొన్నాడు, కాని కుదరలేదు. అకారణంగా అక్రమంగా పొరుగురాజ్యంమీద దాడివెడలిన జేమ్సనను ప్రభృతులను వెంటనే ఓడించి చెరబెట్టారు బోయర్లు. బోయరు ప్రభుత్వాన్ని కూలదోయాలన్న ప్రయత్నమంతా భగ్నమైంది. అదినగ్గేఉంటే, సామ్రాజ్యవాదులు వేయినోళ్ళ పొగిడి ఉండరు. విఫలంకావడంచేత గర్హ్యమైంది. ఆవ్యవహారమంతా యోచించి బ్రిటిషుప్రభుత్వంగర్హిస్తూ తీర్మానించింది. రోడ్సు తనమంత్రిత్వం వదలుకోవలసి వచ్చింది.

బలవంతంగా ట్రాన్సువాలును కలుపుకోవాలన్న యత్నం, విదేశసామ్రాజ్యవాదులను, ముఖ్యంగా జర్మనీవారిని రెచ్చగొట్టింది. ఆరాజ్యం విషయంలో, తమతో సంప్రతించకుండా బ్రిటిషువారి చిత్తంవచ్చినట్లు వ్యవహరిస్తే, ఊరుకోవడం తమఉద్దేశంకాదన్నారు జర్మను పాలకులు. దానికితోడు జర్మను చక్రవర్తి, ట్రాన్సువాలు రిపబ్లికు ప్రెసిడెంటుపాల్ క్రూగరుగారికి, రాజ్యంమీద దండెత్తివచ్చిన విరోధులను చెండాడి స్వాతంత్ర్యం సంరక్షించుకోగలిగినందులకు అభినందిస్తూ, బహిరంగంగా తంతి ఇచ్చాడు. ఇంగ్లండుయొక్క

అక్రమచర్యలను అరికట్టడానికి ఇతర యూరోపియను రాజ్యాల వారిని కదిపి చూచారు. కాని వారుత్సాహం కనపర్చక పోవడంవల్ల, జర్మనీ వెనుకకుతగ్గవలసివచ్చింది. అప్పట్లో యుద్ధం తప్పినా, ఆంగ్లో జర్మను సంఘర్షణ హెచ్చింది.

జేమ్సన్ దాడి మూలంగా, రోడ్సుగారి ఆశలుఅప్పట్లో నిరాశలయాయి. తరువాత మళ్ళీఆయన తేరుకోలేదు. అయిదారేళ్ళకు (1902) మరణించాడు, ఆ ఆంగ్లసామ్రాజ్య వాది. అపారమైన తనసంపదంతా ఆక్సుఫర్డు విశ్వవిద్యాలయానికి దానంచేశాడు. సెసిల్ రోడ్సుస్కాలర్ షిప్పులనే పేరుతో ఆవిశ్వవిద్యాలయంవారు ఆయనకోరిక ప్రకారం ఇంగ్లీషుఅమెరికను జర్మను విద్యార్థులకు 175 విద్యార్థి వేతనాలు ఏర్పాటు చేశారు.

ఇంగ్లీషువారికీ బోయర్లకీ అంతకంతకు విరోధం హెచ్చింది. బోయరు రిపబ్లికులను కలుపుకోవాలన్న వాంఛ ఆంగ్లసామ్రాజ్యవాదులకీ, దక్షిణాఫ్రికాలోని బోయర్లందరూ కలిసి బ్రిటిషువారిని ధిక్కరించి స్వాతంత్ర్యం నిలబెట్టుకోవాలన్న పట్టుదలబోయరునాయకులకీ, ఎక్కువైంది. రాజనీతి నిపుణులైన ఆంగ్లసామ్రాజ్యవాదులు, ఎట్లాగయినా ఆరాజ్యాలను కలుపుకోవాలన్న తమనిశ్చయం, పైకిపొక్కనీయకుండా, రాజ్యంలోని ఆంగ్లేయులకు వోటుచేసేహక్కు లేకపోవడం అక్రమమని తగాయిదా పెట్టుకొన్నారు. నిజంగా

ఆహక్కు వారికిపూర్తిగాలేకపోలేదు. రాజ్యంలో కనీసం 14 ఏళ్లు నివసిస్తేనేగాని వోటింగు హక్కుండ కూడదని ట్రాన్సువాలు ప్రభుత్వంయొక్క నిర్ణయం. అప్పట్లో దక్షిణాఫ్రికాకు బ్రిటిషు హైకమీషనరుగా ఉన్నసర్ ఆల్ఫ్రెడ్ మిల్నరు, ట్రాన్సువాలు ప్రెసిడెంటుతో సంప్రతించాడు. మిల్నరు అసలైన సామ్రాజ్యవాది. సంప్రతింపులతో వ్యవహారంవదులుకోవడం ఆయనమతంకాదు. పౌరసత్వపు హక్కుకుపెట్టిన 14 ఏళ్ళ గడువు 5 ఏళ్ళకు తగ్గించవలసిందన్నాడు మిల్నరు. క్రూగరు మొదట అభ్యంతరం చెప్పిన తరువాత అంగీకారం సూచించకపోలేదు. కాని కయ్యానికి కాలుదువ్వుతున్న మిల్నరు మరికొన్ని అడ్డంకులు చెప్పాడు. ఇరుపక్షాలవారూ యుద్ధానికి ఆయత్తమయారు. ఇండియానుంచీ ఇతరప్రాంతాలనుంచీ బ్రిటిషువారిసైన్యం దక్షిణాఫ్రికాలో సమకూడింది. చివరకుబోయరుప్రెసిడెంటు 48 గంటలలో తగాయిదాలన్నీ పంచాయితీ చేసుకోడానికి అంగీకరించవలసిందనీ, యుద్ధయత్నాలన్నీ విరమించి తమసరిహద్దులలోంచి బ్రిటిషుసైన్యం తొలగించవలసిందనీ తాఖీదు పంపాడు. ఇంగ్లీషువారు తృణీకరించారు. యుద్ధంప్రకటితమైంది. (1899 అక్టోబరు 11) 1902 వరకూసాగింది బోయరు యుద్ధం. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదు లనుకొన్నంత సులభంగా తెములలేదు వ్యవహారం. ముప్పు తిప్పలూ పడి

బోయరులను పూర్తిగా లొంగదీసే సరికి రెండు మూడేళ్లు పట్టింది. బోయరు రిపబ్లికులు రెండూ బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాంతర్భాగంగా సమ్మతించి సంధిపత్రం వ్రాసియిచ్చారు బోయరు నాయకులు. (వెరొనిపంగ్ సంధి 1902 మే 31) సాధ్యమయినంత త్వరలో స్వరాజ్యం ప్రసాదిస్తామని వాగ్దానం చేశారు బ్రిటిషువారు. నాశనమైన పంటలకు 30 లక్షల పౌనులు నష్టపరిహారమిచ్చారు. బోయరు యుద్ధంలో పేరుకు ఇంగ్లండు జయించినా ఆమూలంగా దక్షిణాఫ్రికాలో వారి పలుకుబడి హెచ్చలేదు. పైగా జర్మనీయొక్క ప్రతిఘటనం ఎక్కువకావడానికి ఒక కారణమైంది.

బలవంతంచేత బోయరురాజ్యాలు కలుపుకోగలిగిన తర్వాత, బ్రిటిషు పారిశ్రామికులు బోయరుల పోరులేకుండా బంగారం తవ్వుకోగలిగారు. చౌకగా పట్టెడన్నం పెడితే పొద్దుగూకులూ బంగారం తవ్విపెట్టడానికీ, పుష్కలంగా పంటలు పండించి పెట్టడానికీ, తయారయే పాటకపు జనం ప్రపంచంలో ఎక్కడ దొరకినా దక్షిణాఫ్రికాకు చేరవేసి, ఆ దేశం యొక్క ఖనిజసంపద అభివృద్ధిచేశారు బ్రిటిషు ధనస్వాములు. ఆఫ్రికా అడవులలోంచీ, భారతదేశపు పల్లెలలోంచీ, చివరకు దూరభారమైనప్పటికీ చీనారాజ్యంనుంచీ రకరకాల ఆశలు పెట్టి, పొట్టకూటికి పొంగిపోయి ఏళ్లతరబడి చాకిరీచేయడానికి కట్టుబడి పత్రాలు వ్రాసిఇచ్చిన లక్షలకొద్దీ దౌర్భాగ్య

జనాన్ని, తరలించుకొనిపోయి పశువులకంటె అన్యాయంగా పనిచేయించుకొని లెఖ్ఖలేని లాభాలు కూడబెట్టుకోగలిగారు. ఆ అన్యాయాలూ, అక్రమాలూ, ఆ సందర్భంలో ప్రభవించిన అపూర్వశాంతి సమరవృత్తాంతమూ, ఇక్కడ వర్ణించడం అప్రస్తుతం. బోయరు యుద్ధంముగిసిన కొంతకాలానికి బ్రిటిషువారు, దక్షిణాఫ్రికా స్వరాజ్యం చేసుకొనేందుకు సమ్మతించారు. స్వరాజ్యం, దేశంలోని తెల్లవారికి. ఆదిమనివాసులైన ఆఫ్రికనులకీ, ఇండియానుంచి వలసపోయి అక్కడ స్థిరపడిన ఇండియనులకీ, అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఒక్కటే హక్కు — తెల్లవారు చెప్పినట్టు వినడం. అయితే ఇప్పటికీ తెల్లవారు మొత్తం అంతాపోగుచేసినా ఆఫ్రికను ప్రజలలో పదవ వంతు లేరు. ఆ ఖండంలో పరిష్కారంకావలసినది మైనారిటీ సమస్య కాదు, మెజారిటీ సమస్యకాని.

పశ్చిమ తీరం

సామ్రాజ్యవాదం ఇంకా విజృంభించని క్రితం, బానిస వ్యాపారానికి మరిగిన పాశ్చాత్యవర్తకులు కొందరుమాత్రం ఆఫ్రికాఖండపు పశ్చిమతీరంలో అందు కనువైన స్థలాలుకొన్ని ఆక్రమించుకొన్నారు. పల్లెలలో మనుష్యులను వేటాడి పట్టుకొని అమ్మకానికి దూరదేశాలలో సంతలకు ఎగుమతిచేసే ఆ బానిసవ్యాపారం, పాశ్చాత్యప్రపంచంలో రెండు మూడు వందల సంవత్సరాలపాటు అవ్యాహతంగా జరిగింది. 19 వ శతాబ్ద ప్రారంభంలో ఆ వ్యాపారం నిషేధమైంది. తరువాత కొంతకాలంపాటు ఆ ఖండంలోని ప్రజలు అలజడిలేకుండా కాలం గడిపారు. కాని చిరకాలం నిలవలేదు ఆ శాంతం. పాశ్చాత్యప్రపంచంలో పారిశ్రామికాభివృద్ధివల్ల వస్తువుల ఉత్పత్తి అపారంగా పెరిగి అవి విడుదలకావలసిన అగత్యం ఏర్పడడంవల్లనూ, మరలమీద పుష్కలంగా వస్తువులు ఉత్పత్తి చేయడానికి ముడి దినుసులు అందుబాటులో ఉండడం అత్యవసరం కావడంవల్లనూ, ప్రపంచమంతటా కల్లోలం కలిగింది. సాహసులైన పాశ్చాత్యులనేకులు, మత ప్రచారంపేరున కొందరూ, జ్ఞానసముపార్జనకని కొందరూ, దేశంచూడడానికని మరికొందరూ, విశాలంగా ఖాళీగా కనపడిన ఆఫ్రికాఖండంలో అడ్డంపడి, కొండలెగ

బ్రాకి నదీనదాలుదాటి అడవులలోంచిదూరి, క్రూరజంతువులతోనూ అడవిమనుష్యులతోనూ తలపడుతూ, చావుబతుకులకు లెక్కచేయక తిరుగాడివచ్చి అక్కడి వింతలూ విడ్డూరాలూ, పంటలూ భాగ్యాలూ వర్ణించడం మొదలుపెట్టారు. దూరదృష్టిగల రాజనీతి పుంగవులు, ముందు ముందు ఆ ఖండానికి పట్టనున్న దశ గ్రహించి, చేతనైనంత చేబట్టుకొనే ప్రయత్నం ప్రారంభించారు.

1878 సం॥రం జనవరిలో హెన్రీమోర్టన్ స్టాన్లే అనే సాహసుడైన ఆఫ్రికాయాత్రికుడు యూరపులోని మార్సెయిల్సు రేవులో ఓడదిగాడు. ఆయన తూర్పువైపునుంచి ఆఫ్రికాఖండంలో అడ్డంపడి మధ్యఆఫ్రికా అడవులలో కాంగో నదినికనుగొని ఆనదీప్రవాహం వెంబడే దుర్గమమైన అరణ్యాల లోంచిదూరి పడమట, అట్లాంటిక్ మహాసముద్రతీరంలో బయటబడ్డాడు. ఆయనకంటెముందు ఆయనకనుగొన్న కాంగో రాష్ట్రవృత్తాంతం చేరింది యూరపుఖండానికి. అప్పట్లో బెల్జియము దేశపురాజైన లియోపాల్డుఅనే ఆయన స్టాన్లేను తనఆస్థానానికి ఆహ్వానించాడు. ఆరాజు దూరదృష్టిగలవాడూ సంపన్నుడూను. ఆఫ్రికాఖండపు 'అభివృద్ధి' లో అభిరుచిగలవాడు. స్టాన్లేఇంకా ఆఖండపు అడవులలోంచి బయటపడకుండానే దానిఅభివృద్ధికి పాటుబడడం మొదలుపెట్టాడు, లియోపాల్డు. 1876 లో అతడు మధ్యఆఫ్రికాను పరిశోధించి

దానిని నాగరకమొనర్చే అంతర్జాతీయ సంఘం ఒకటి ఏర్పాటుచేశాడు. స్టాన్లేపడ్డపాటుయొక్క విలువ సూక్ష్మబుద్ధిఅయిన ఆసంపన్నపాలకుడు వెంటనే గ్రహించాడు. స్టాన్లే పుట్టుకవల్ల ఆంగ్లేయుడు. అష్టకష్టాలూపడి తానుకనిపెట్టిన అఖండరాజ్యం తనజన్మదేశానికి పట్టంగట్టాలని కుతూహలపడ్డాడు. కాని అప్పట్లో ఆంగ్లపాలకులు అతనిమాట ఆలకించకపోవడంవల్ల బెల్జియంరాజుకు ఆరాజ్యం పట్టంగట్టడానికి ఒడబడ్డాడు. ఆయనసంతోషించి, పదిలక్షల ఫ్రాంకుల పెట్టుబడితో 'కాంగో పరిశోధక సంఘం' అన్న పేరుతో కంపెనీ ఒకటి ఏర్పాటుచేసి గానితరపున సామ్రాజ్య సంస్థాపనకై స్టాన్లేగారిని ఆఫ్రికాకు పంపించాడు. నిజవిషయం లోకులకు కెవరికీ తెలియకుండా ఉండేటట్లుగా ఏర్పాటులన్నీచేశాడు. స్టాన్లే 1879 లో బయలుదేరి ముందు వెల్లడిగా ఆఫ్రికా ఖండపుతూర్పుతీరంలోదిగి రహస్యంగా అక్కడనుంచి పడమటి తీరంలో కాంగోనదీముఖం దగ్గరకు చేరుకొని ఆనదివెంబడే ఎగువకు ప్రయాణమయాడు. రెండుసంవత్సరాలు అష్టకష్టాలుపడి దారిపొడుగునా అడ్డంవచ్చిన అడవిజాతుల పాలకులచేత వారిభూముల హక్కు విడుదలపత్రాలు వ్రాయించుకుంటూ చిట్టచివరకు 1881 డిశంబరునాటికి కాంగోజలపాతందగ్గరకు చేరాడు. ఆ నదికి ఉత్తరంవైపున అప్పటికప్పుడే ఎగురుతున్న ఫరాసు బావుటాను పరికించి నివ్వెరపడిపోయాడు. ఆయన ఎంతగా రహ

స్యంగా వ్యవహారం జరిపినా, ఎట్లాగో ఆచోకీ తెలుసుకొని డిబ్రాజా అనే ఫరాసుదేశీయుడు ఫ్రెంచివారి గబూన్ అన్న రేవుస్థలం దగ్గరనుంచి అడ్డంతొక్కుకొని స్టాన్లేకంటె ముందు కాంగోజలపాతం దగ్గరకుచేరి ఆ నదికి ఉత్తరంలో ఫ్రెంచిరాజ్యపు జండా విప్పాడు. డిబ్రాజాకూడా దేశీయులచేత హక్కువిడుదలపత్రాలు వ్రాయించుకోవడం మరవలేదు. అవి సక్రమమైనవి కావని కొంత పేచీపెట్టాడు స్టాన్లే. కాని లాభంలేకపోయింది. ఆ ప్రాంతమంతా ఫరాసువారికి దఖలుపడింది.

నిరుత్సాహపడకుండా ఆ సామ్రాజ్యసంస్థాపకుడు మరికొంత దూరం ప్రయాణంచేసి, నాలుగువందలకు పైగా హక్కువిడుదలపత్రాలు జేబులో పెట్టుకొని చివరకు 1882 అక్టోబరులో యూరపుకు తిరిగిపోయాడు. ఆ పత్రాలలో తొమ్మిది పది లక్షల చదరపుమైళ్ళ ఆ రాజ్యం లియోపాల్డుగారి పరిశోధక సంఘానికి దఖలుపడింది. అంతరాజ్యం చేతులారా ఇంగ్లీషువారు పోగొట్టుకోవడం ఇష్టంలేక, స్టాన్లే మళ్ళీ ఒకసారి ఇంగ్లీషుమంత్రులతో మాట్లాడిచూచాడు. అప్పట్లో విదేశాంగమంత్రి అయిన లార్డుగ్రెన్విల్ గారు బెల్జియంరాజు పన్నిన పన్నాగమంతా గ్రహించి దానికి అడ్డుపుల్ల వేయడానికి నిశ్చయించాడు. స్టాన్లే సలహాప్రకారం అంతరాజ్యం ఒక్కసారిగా తామే ఆక్రమించుకుంటే అల్లరిఅవుతుందని ఎంచి తమ చెప్పుచేతలలో మెలిగే పోర్చుగీసువారికి, కాంగోనది

సముద్రంలో కలిసిన ప్రాంతమంతా ముట్టచెపుతూ ఒడంబడిక వ్రాసిఇచ్చాడు (1884 ఫిబ్రవరి 26)

ఆ యెత్తు నెగ్గేవుంటే బెల్జియంరాజు కాంగో అడవులలో కట్టుబడిపోయి ఉండేవాడే! అయితే లియోపాల్డు సామాన్యుడు కాడు. ఫ్రాన్సు జర్మనీల ప్రాపుచేరాడు. ఏనాడైనా కాంగోరాజ్యం అమ్మకొనే పరిస్థితులు తటస్థిస్తే వారికి చెప్పకుండా అమ్మనని వాగ్దానంచేసి ఫ్రెంచివారిని కూడగట్టుకొన్నాడు. అప్పట్లో పశ్చిమతీరంలో కొంతరాజ్యం సంపాదించగోరి పరాసువారి ప్రాపకం ఆశించవలసీవచ్చింది. అంతాకలిసి ఆంగ్లోపోర్చుగీసు ఒడంబడిక అక్రమమని అల్లరిచేసి కాంగోవిషయం యావత్తూ నిర్ధారణ చేయడానికి అంతర్జాతీయ సమావేశంఒకటి కూడా లన్నారు. గత్యంతరంలేక లార్డుగ్రెన్విల్ ఆంగ్లోపోర్చుగీసు ఒడంబడిక రద్దుచేశాడు. అంతర్జాతీయ సమావేశానికి అమెరికావారినికూడా ఆహ్వానించారు. సమావేశం బెర్లిన్‌నగరంలో జరిగింది. హాజరైనవారిలో ఎక్కువమంది లియోపాల్డు కూడగట్టుకున్నవారే. కాంగోరాజ్యం లియోపాల్డుగారి అంతర్జాతీయసంఘానిదని నిర్ధారణచేసి వ్యాపారాది విషయాలలో అందరకీ అనుకూలమయేరీతిని కట్టుబాట్లు చేసుకొన్నారు. మాటవరుసను, నీగ్రోప్రజల క్షేమం ప్రధానంగా పరిపాలనజరుగగలందులకూ, బానిసవ్యాపారం

పూర్తిగా అంతరింపజేసేటందుకూ తీర్మానించారు. ఒకరిని కన్నుగప్పి ఒకరు ఖండమంతా కాజేయకుండా ఉండే ఉద్దేశంతో, ఏభాగమైనా కలుపుకోదలచినవారు ముందుగా ఇతర రాజ్యాలవారికి తెలియజేసిమరీ కలుపుకోవాలనీ, కలుపుకోవడమంటే ఊరికే మాటఅనడం కాకుండా సైన్యసహాయంతో నిజంగా ఆక్రమణ స్థిరపరుచుకోవాలనీ నిర్ణయించారు.

బెర్లిను సమావేశపు సమ్మతిపొందినపిదప లియోపాల్డుగారి అంతర్జాతీయసంఘం 'కాంగో స్వతంత్రరాజ్యం' గా మారింది. లక్షలకొద్దీ చదరపుమైళ్ళ విస్తీర్ణంగల ఆ రాజ్యం బెర్లినులో కూర్చుని పరిపాలించడం మాటలుకాదు. అయితే లియోపాల్డు ఉద్దేశంలోనూ ఇతర సామ్రాజ్యవాదుల ఉద్దేశంలోనూ కూడా ఆఫ్రికనురాజ్యాలను పరిపాలించడమంటె అక్కడిప్రజలను పాలనచేయడంకాదు. ఆ భూములనుంచి సాధ్యమైనంత రాబట్టుకోవడం. ఆ విధమైనపరిపాలనలో లియోపాల్డుకంటె సంపన్నుడు సర్వవిధాలా శ్రేష్ఠుడు. తనకుగల ధనప్రాబల్యంతో అందుకు అవసరమైన ఏర్పాటులన్నీ చేశాడు. ముందుగా 'కాంగో స్వతంత్రరాజ్యం' కంపెనీలో ఇతరులకున్న వాటాలన్నీ తానే కొనివేసి రాజ్యపాలన కుపక్రమించాడు. అప్పట్లో ఆరాజ్యంలో విరివిగా దొరికే సరుకులు ఏనుగుదంతం రబ్బరూను. కాంగో స్వతంత్రరాజ్యపాలకుడు ప్రజాక్షేమం ప్రధానంగా పెట్టుకొని

మొట్టమొదట చేసినపని ఏమిటంటే రాజ్యంలో ఖాళీగా ఉన్న భూములన్నీ రాజువని శాసించడం. ఆ శాసనంతో, నీగ్రో ప్రజలు నివసించే గుడిసెలూ, గడ్డిచెక్క గుప్పెడు గింజలు పండించుకొనే పట్టెడు పట్టెడు స్థలాలుతప్ప మిగతా రాజ్యమంతా ఒక్కపెట్టున రాజుగారికి దఖలుపడింది. దానికితోడు ఖాళీ భూములలో రబ్బరుపంటా ఏనుగుదంతమూ రాజుగారి హక్కని రెండవ శాసనం. అంతటితో ఆగలేదు. ఆ రెండు సరకులూ నీగ్రో ప్రజలు రాజ్యపాలకులకు తప్ప మరెవరికీ అమ్మకోకూడదని మరొక శాసనం. అవన్నా ప్రజాక్షేమం ప్రధానంగాచేసుకొనే! నీగ్రోలు ఒట్టి సోమరిపోతులు. వాళ్ళ పొట్ట వాళ్లుపోసుకోవడం తప్ప ఎదటి వారి అవసరం గమనించే రకంకాదు. రబ్బరూ దంతమూ అంతా తనదని శాసనమంటే చేశాడుగాని అడవిలో అడ్డంపడి అవి పోగు చేసుకురాడుగా రాజు. పోనీ అందుకు బెల్జియంనుంచి జనాన్ని చేరవేద్దామంటే బోలెడంత ఖర్చు. పైగా ఆ అల్లరిమూకతో కొరివిపెట్టి తలగోక్కున్నట్టే. ఇంక చేయవలసిందేముంది? నయాన్ని చెపితే వినిపించుకునే సరసులుగారు ఆ మోటు ప్రజలు. అందుకని కాంగోస్వతంత్రరాజ్యపాలకులు పన్నులు ప్రవేశపెట్టారు. పన్నులంటే వాళ్లు పండించుకొనే పంటకు కాదు. రాజుగారికి రబ్బరూ దంతమూ పోగుచేసిపెట్టనందుకు చేయని పనికి పన్ను వసూళ్ళు ఎట్లాగంటారేమో! ప్రతి సం

వత్సరం ఇన్ని పుట్లు దంతమూ రబ్బరూ రాజుగారికి అప్పచెప్పాలంటే సరి! అది ఇచ్చుకోడానికి చచ్చినట్లు పోగుచేసి తీరాలి. శాసనవిహితమైన పన్ను చెల్లించకపోతే శిక్ష విధించడం న్యాయంకాదని యెవరనగలరు? జరిమానాలు వగయిరాలు విధించడానికి ఆ అడవిమనుష్యులకు ఆస్తిపాస్తి లేముంటాయి? వారికి వీలయినది ఒక్కటే శిక్ష. చావమోదడం. ఆ పనైనా తేలికకాదు. అందుకోసం ప్రత్యేకం నీగ్రోలలోనే కొందరికి దుస్తులు చుట్టబెట్టి చేతులలో పదిడబ్బులూ, కడుపులనిండా కడివెడు తాగుడూ పోస్తే అదొక పోలీసు సైన్యమవుతుంది. ఈ విధంగా సాగింది కాంగో స్వతంత్ర రాజ్యంలో ప్రజాహితమైన పాశ్చాత్య పరిపాలన. పదేళ్ళలో కావలసినంత రబ్బరూ దంతమూ రాజుగారికి. ఆరేడు కోట్ల రూపాయలకు తక్కువేలేదు లియోపాల్డుకు వచ్చిన లాభం. ఆయన కాకుండా ఇంకాచిల్లర సాహుకారులూ ఉన్నారు ఆ వ్యాపారంలో. పది లక్షలమైళ్లు తను ఒక్కడే పరిపాలించడం అసాధ్యమని గ్రహించి లియొపాల్డు ఇతర సాహుకారులచేత కొన్ని కంపెనీలు ఏర్పాటు చేయించి వారికి కౌళ్లకిచ్చాడు తన శక్తికి మించిన భూములన్నిని. ఆ కంపెనీలలో అయినా చెరిసగం మూలధనం తనదిగా ఉండేటట్టు జాగ్రతపడ్డాడు. ఆ విధంగా అతనికి శ్రమతగ్గింది రాబడీ హెచ్చింది. ఒక లక్షరూపాయలు

పెట్టుబడి పెట్టిన ఒకచిన్న కంపెనీకి అయిదేళ్ళు తిరగకుండా రెండుకోట్లులోపు లాభాలు కిట్టుబాటయాయంటే లియొపాల్డు పరిపాలన అమోఘంగా జరిగిందనడానికి సంశయమేమిటి?

చూస్తూ చూస్తూ ఉండగా పోగులుపడిన ఆ సంపద ఇతర సామ్రాజ్యవాదులను కలవగపెట్టకుండా ఉండలేదు. కాంగోలో ప్రజలు ఘోరంగా హింసింపబడుతున్నారనీ వాళ్ళ పొట్టలు వాళ్లుపోసుకోవడానికికూడా తీరికలేకుండా బానిసతనంచేయవలసి వస్తోందని పన్నులివ్వని ప్రజలుచేతులు తెగ్గొట్టుతున్నారనీ, మనుష్యులను తినేజాతుల వారిని సైన్యంలో జేర్చి పాటుపడని ప్రజలను వారికి పారవేస్తున్నారని అనేకవిధాలుగా హాహాకారాలు మొదలుపెట్టారు అక్కడకు పోయివచ్చిన చాలామంది. ఆగోల అణచే వేరుమార్గం లేక విచారణ సంఘం ఒకటి ఏర్పాటుచేశాడు లియొపాల్డు రాజు (1904) ఆ సంఘంయొక్క రిపోర్టు ప్రచురించారు కాని పోగుచేసిన వాగ్మూలాలు మాత్రం పైకిరాకుండా తొక్కివేశాడు. లోకులనుకొన్న ఘోరాలన్నీ ఆ రాజ్యంలో ఉన్నాయని ఆ సంఘంవారు అభిప్రాయపడలేదు కాని ఆ మాదిరి పనులు జరగకుండా కట్టుదిట్టాలు చేయాలని మాత్రం సూచించారు. ఇంగ్లాండు అమెరికా మొ॥ రాజ్యాలవారు కాంగోపరిపాలన చక్కబడడం అత్యవసరమని పట్టుబట్టారు. వారిపట్టుదల అర్థంచేసుకోలేనంతటి మూర్ఖుడుకాడు లియొపాల్డు.

1906 సం॥రంలో ఆ రోజు అమెరికను ఫ్రెంచి బ్రిటిషు సాహుకారులకు కొందరికి రాగి, బంగారం, రబ్బరు మొదలయినవి ఉత్పత్తిచేసుకొనేందుకూ, రైళ్లురోడ్లూ వేసుకొనేందుకూ, పెద్ద పెద్ద కంట్రాక్టులు నాలుగు ఇప్పించాడు. దానితో వారి ఆగ్రహం కొంతచల్లారింది, కాని బెల్జియను పార్లమెంటు (సాహుకారులన్నమాట) గోలచేయడం మొదలుపెట్టింది. చివరకు లియొపాల్డురాజుకు కాంగోలో సంక్రమించిన స్వంత హక్కులన్నీ విడుదలచేసేనిమిత్తం పదికోట్ల ఫ్రాంకులు నగదుగానూ; రాజవంశానికి శాశ్వతంగా నజరానాగా కొంత డబ్బు ఇవ్వడానికి అంగీకరించి కాంగో స్వతంత్రరాజ్యం బెల్జియంప్రభుత్వం తన పరిపాలనలోకి తీసుకొంది. (15 నవంబరు, 1908) తరువాత ఆరాజ్యం బెల్జియన్ కాంగో అయింది.

బెల్జియం పార్లమెంటు హయాములో కాంగోరాజ్యపు పరిపాలన కొంత చక్కబడింది. ప్రయివేటు సాహుకారుల తాలూకు ఆదాయం తగ్గకపోయినా, బెల్జియం ప్రభుత్వానికి వచ్చే ఆదాయంమాత్రం తగ్గిపోయింది. రాజ్యంలో రబ్బరు పంట అడుగంటింది. ఆవరలో అడవులన్నీ ముందువెనకలు చూడకుండా నాశనం చేయడంవల్ల, అదీగాక ప్రపంచంలోని ఇతర ప్రాంతాలలో రబ్బరుపంట ప్రధానమైంది. కాటంగా ప్రాంతంలో రాగి ఉత్పత్తిమాత్రం విపరీతంగా హెచ్చింది. ఈ కాటంగా కంపెనీ 1906 లో బ్రిటిషు బెల్జియను సాహు

కారులు చెరిసగండబ్బుతో (1 కోటిఫ్రాంకులు) ఏర్పాటుచే
శారు. ఆతరువాత కంపెనీవ్యాపారం వృద్ధిఅయి మూలధనం
పెంచవలసి వచ్చినప్పుడు బెల్జియంవారే పెట్టుబడిపెట్టి పైచె
య్యి సంపాదించారు. ప్రస్తుతంలో ప్రపంచంలో రాగి
ఉత్పత్తిచేసే పెద్దకంపెనీలలో ఒకటి కాటంగాకంపెనీ. వజ్రా
లు, సబ్బులు చేయడానికి పామ్‌నూనె మొదలయినవి ఇటీవల
ఎక్కువగా ఉత్పత్తిచేయడం ఆరంభించారు ఏ ఉత్పత్తిఅయి
నా ప్రధానవిషయం, ఒళ్ళువంచి తిరగబడకుండా పనిచేసే
పాటకపుజనం; కాంగోలో ఉన్న కోటి కోటిన్నర నీగ్రోలు
ఇందుకు ప్రశస్తమైనసరుకు. వారిచేత పనిచేయించడానికి
మట్టుకుఉన్నారు తెల్లవారు కొద్దిమంది. బెల్జియంప్రభుత్వం
ఎన్నిఆశలుపెట్టినా ఎన్నిసౌకర్యాలు కల్పించినా చదరపుమై
లుకు ఏ ఆరువందలమందైనా స్వదేశంలోనే కిక్కిరిసి ఉంటారు
కాని బెల్జియన్‌ప్రజలు కాంగో కోలనీకి వలసపోయే అభిరుచి
కలవారుకారు. అదీకాక బెల్జియన్‌ప్రభుత్వం కోరేది బెల్జియం
లోని పాటకపు జనాన్ని కాదు; శ్రీమంతులను. పాటకపుజనం
పోయి చేసేదేముంది? హక్కులూ గిక్కులూ అంటూ వాళ్ళు
అల్లరిచేయడం అక్కడివాళ్ళను పాడుచేయడంతప్ప. ప్రపంచం
లోని పాటకజనమంతా ఒక్క తాటిమీదనడిచి ప్రపంచ
మంతా సోషలిజం స్థాపించాలన్న మార్క్సు మతం వారి
ఆశయం ఫలించడమంటూ ఉంటే అప్పటిమాట ఏమోకాని

అంతవరకూ భయంలేదు. దేశాలుకాని దేశాలలో సకల
పాటులూ పడుతూ న్యాయసమ్మతంగా ప్రపంచసంపద వృద్ధి
చేయడానికి పూనుకొన్న ధనస్వాములకు, పశ్చిమ ఆఫ్రికాలో
స్టాన్లేగారి సాయంతో లియోపాల్డురాజు సామ్రాజ్యం స్థా
పించేసరికి మిగిలిన పాశ్చాత్య సామ్రాజ్యవాదులకు వెర్రు
లెత్తాయి. పశ్చిమ ఆఫ్రికాలో అదివరలో చాలాకాలం
నుంచి ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు పోర్చుగీసు వారలకు అక్కడక్కడ
కొన్ని వర్తకస్థలాలుండేవి. వాటిని ఆధారంచేసికొని ఎవరి
మట్టుకువారు పెద్దపెద్దరాజ్యాలు సంపాదించుకోడానికి పూను
కున్నారు. ఆపోటీలో రవంత దేశమైన పోర్చుగలు చేయగలి
గిన దేముంటుంది? ఆవరలో తనకున్నది నిలబెట్టుకోగలిగితే
చాలు, ఆరాజ్యానికి ఇంక ఇంగ్లీషువారికీ ఫ్రెంచివారికీ పడింది
పోటీ. తరువాత జర్మను సామ్రాజ్యవాదులు జతకలిశారు
వారికీ.

1899 సం॥రానికి పూర్వం జార్జిగోల్డీటాబ్‌మన్ అనే
ఒక ఆంగ్లేయుడు నైజరునది డెల్టాలో వ్యాపారం సాగించాడు.
ఆ ప్రాంతంలో వ్యాపారం చేసేవారందరినీ కూడగట్టుకొని
యునైటెడ్ ఆఫ్రికను కంపెనీ అనేపేరుతో పెద్ద కంపెనీఒకటి
స్థాపించి బ్రిటిష్ గవర్నమెంటుయొక్క ప్రాపకం పొందాలని
చూచాడు. ఆపని జరిగేసరికి కొంతకాలంపట్టింది. ఆలోగా
ఆకాలంలో ఫ్రెంచివర్తకులు కొందరుకూడా వ్యాపారం ప్రా

రంభించారు. వారికీ వీరికి పోటీపడింది. ఫ్రెంచివర్తకులకు డబ్బుతక్కువ. వ్యాపారనిపుణులైన ఇంగ్లీషువారు కొద్దిలోనే ఫ్రెంచికంపెనీని అణిచివేయడం, వారి ఆస్తిపాస్తులన్నీ ఇంగ్లీషువారికమ్ముకొని లేచిపోవడం, జరిగింది. ఆయుద్ధంలో నెగ్గిన వెంటనే ఇంగ్లీషువారికి అప్పుడప్పుడే సామ్రాజ్య సంపాదన ఉపక్రమించిన జర్మను సామ్రాజ్యవాదులతో పోటీ తటస్థమైంది. ఆవిధమైన కృషిలో ఆరితేరని జర్మనులను కనుగప్పి టాబ్‌మన్‌గారు ఆఫ్రికను పాలకులచేత వందలకొద్దీ హక్కు విడుదల పత్రాలమీద వేలుముద్రలు వేయించుకొని నైజీరియా రాజ్యం ఇంగ్లండుకు జమకట్టాడు. అప్పటికి సరిగా లాంఛనాలన్నీ సిద్ధంచేసి జరగవలసిన కర్మకలాపమంతా యథావిధిగా జరిగించి బ్రిటిషుప్రభుత్వం ఆరాజ్యాన్ని సంరక్షిత రాజ్యంగా శాసించారు. ఉదారబుద్ధితో రాజ్యపరిపాలన హక్కులు ఒదులుకొన్నందుకు టాబ్‌మన్‌గారి కంపెనీకి 865000 కాసులు కానుక చదివించి బ్రిటిషుప్రభుత్వం కృతజ్ఞత వెల్లడించింది.

నైజీరియా చిన్నదికాదు. ఫ్రాన్సుఇటలీలు రెండూ కలిస్తే ఉన్నంతరాజ్యమది. రెండుకోట్ల నీగ్రోలకు నివాసం ఆచుట్టుపట్ల రాజ్యాలన్నింటికంటే ఫలవంతమైనదీ ఎక్కువ జనాభాగలదీని. ఆరెండువిషయాలే అత్యవసరం, సామ్రాజ్యవాదులకు. చాలాకాలం నైజీరియాను పాలించిన సర్‌హారీ జాన్‌స్టన్‌గారు ఈవిధంగా వెల్లడించారు.

“ ఈరాజ్యపరిపాలన మాచేతులలోకి తీసుకొన్న తరువాత దానితో మావ్యాపారంనిరాఘాటంగాసాగుతోంది. ఏకొలదిమాత్రంగానో ఉండేవ్యాపారం కోటి కాసులకు పైబడింది. మనం ఆరాజ్యం శాశ్వతంగా పరిపాలించ నిశ్చయించుకోడానికీ, అప్పుడప్పుడు కొంత ధనమూ జనమూకూడా వ్యయపరచడానికీ, ఇంత కంటె ప్రబలమైనకారణం మరొకటి అక్కరలేదు”.

జాన్‌స్టన్‌గారు జంకులేకుండా వివరించిన పైవిధమైన కారణాలవల్లనే, నైజీరియాకు పశ్చిమంగా ఉన్నస్వర్ణతీరం, గాంబియా, సిర్రాలియోన్ అన్నపీలిక రాజ్యాలుకూడా బ్రిటిషువారి పరిపాలనలోకి జేరాయి. స్వర్ణతీరం అన్న చిన్న రాజ్యంలో నీగ్రోప్రజలు కోట్లకొద్దీ రూపాయల ‘కోకో’ పండించి పెడతారు.

నైజీరియాసందర్భములో నిష్ఫలులైనప్పటికీ నిస్పృహజెందలేదు, ఫ్రెంచిసామ్రాజ్యవాదులు. ఆపక్కనేఉన్నదహోమీ అన్న చిన్న రాజ్యం ఒకటీ, దానికి కొంచెం అవతలగా ఉన్న దంతపు తీరంఅన్నభాగంఒకటీ, దానికికొంచెం ఆవలగా ఉన్న ఫ్రెంచిగినీ అన్నముక్క.ఒకటీ, త్వరత్వరగా కాజేశారు. సముద్రప్రాంతంలోని ఆచిన్నిపీలికలనుంచి ఖండంలోకి చరచ

రాచొచ్చుకుపోయి, ఇటు నైజరునదివంపు దగ్గరనుంచి అటుసహారాఎడారి సరిహద్దువరకూ, ఏకాండమైన రాజ్యంనిర్మించగలిగారు. ఉత్తరాన్ని ఎడారివైపుకు ఎంతచొచ్చుకుపోయినా ఇబ్బందికలగలేదు. కాని ఉత్సాహపరులైన ఫ్రెంచిసామ్రాజ్యవాదులుకొందరు దక్షిణముఖంగా బ్రిటిషునైజీరియా వైపుకు తిరిగేసరికి చుర్రుమని యుద్ధపర్యంతం వచ్చింది. కాని కొంచెం తమాయించి వీరివాటాలూ, వారివాటాలూ సామరస్యంగా సరిచూచుకున్నారు ఫ్రెంచివారు. ఈవిధంగా సమకూర్చుకొన్న పశ్చిమఆఫ్రికను రాజ్యంతో, కాంగోనదికి ఉత్తరంలో సంపాదించుకున్న ఫ్రెంచికాంగోనూ, అటు ఉత్తరంనుంచి ఫ్రెంచి ఉత్తరఆఫ్రికానూ కలిపి బ్రహ్మాండమైన సామ్రాజ్యం చేశారు. మొదటలో ఫ్రెంచికాంగోకు పక్కని పూర్వం జర్మనీతాలూకు కామెరూన్సుఅన్న తునక కాస్త అడ్డంవచ్చింది. కాని 'దైవ' కృపవల్ల అదికాస్తా ఫ్రెంచివారికి మాండేటు రూపంగా దఖలుపడింది. ఫ్రెంచివారి ఆఫ్రికను సామ్రాజ్యం, విస్తీర్ణంలో గొప్పదేకాని వ్యాపారాదివిషయాలలో మాత్రం బ్రిటిషువారి రాజ్యాలంత లాభప్రదంకాదు.

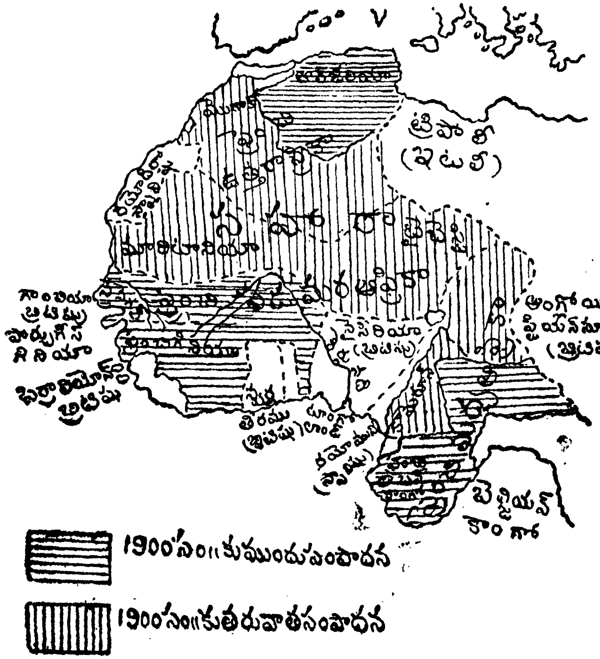

10. ఫ్రెంచివారి ఆఫ్రికను సామ్రాజ్యం.

సామ్రాజ్యవాదం

1

జర్మనీవారు ఆఫ్రికాలో సంపాదించిన రాజ్యమంతా యూరపుయుద్ధం మూలంగా ఒక్కసారి తుడిచిపెట్టుకొనిపోయింది. ఆరాజ్యాలన్నీ తమవి తమకు ఇచ్చివేయవలసిందని ఇప్పటి జర్మనుపాలకులు పట్టుబడుతున్నారు. రాజ్యాలు సంపాదించడానికి ఇతరసామ్రాజ్యవాదులు పడినకష్టనిష్ఠురాలన్నీ వారిపూర్వులూ పడ్డారు. జర్మను పశ్చిమఆఫ్రికాను సంపాదించడానికి 1884 లో బిస్మార్కుమంత్రి ఎంతచతురంగా వ్యవహరించలేదు? బ్రిటిషువారు మొదట అసహనంకొద్దీ అడ్డపడాలని ప్రయత్నించారుకాని, విఫలులై ఆపిమ్మట జర్మనుసామ్రాజ్యవాదులను ప్రశంసించారు.

"జర్మనీకూడా కోలనీలు సంపాదించుకోగోరితే భగవంతుడు ఆకోరిక తప్పకుండా నెరవేరుస్తాడు. ఆవిధంగా మానవజాతిని ఉద్ధరించడానికి భగవంతుడుద్దేశించిన పరమపవిత్రకృషిలో మాకు సాయమవుతారు". అని హెచ్చరించాడు, అప్పట్లో సుప్రసిద్ధ ఆంగ్ల ప్రధానమంత్రి గ్లాడ్‌స్టనుగారు.

అంతేకాదు, స్నేహపాత్రులైన బ్రిటిషువారు ఒట్టిఆశీర్వచనాలతో ఊరుకోలేదు. సామ్రాజ్య సంపాదనలో వెనకబడిన జర్మనీయొక్క స్థితినిగ్రహించి, తమ చిరమిత్రులైన పోర్చుగీసువారిరాజ్యం కానుకగా చదివించడానికి రహస్యంగా ఖరారు

చేశారు. అందుకు పోర్చుగలు ఎట్లాఇష్టపడుతుంది? అయితే పోర్చుగలు ప్రాముఖ్యరాజ్యంకాదు. వారి ఇష్టాఇష్టాలతో పనేమిటి? నమ్మినమిత్రులను ద్రోహంచేశారని ప్రపంచంఅంటే అనుగాక! విధినిర్ణీతమైన పవిత్రబాధ్యతను నిర్భయంగా నిర్వర్తించడానికి సర్వదా సంసిద్ధులైన బ్రిటిషు రాజతంత్రజ్ఞులు, ప్రపంచం హర్షించదని భయపడితేఎట్లాగు? తమ బాధ్యతయొక్క సాధకబాధకాలన్నీ పూర్తిగా గమనించే, జర్మనీతో ఫైసలుచేసుకొన్న ఆ బేరం వ్రాతమూలంగా స్థిరపరుచుకొన్నారు (1913 సం॥రం; ఆంగ్లోజర్మను రహస్యపుఒడంబడిక). ఆ పత్రం అప్పుడే అమలులోకి వచ్చిఉండేది, పోర్చుగీసు వారి అదృష్టంవల్ల యూరపుయుద్ధమంటూ ఒకటి అడ్డంపడిందికాని. జర్మనీకి, అప్పట్లో ఉన్నంతమాత్రమే కాకుండా మరింత విస్తారంగాకూడా రాజ్యం అవసరమన్నన్యాయం, బ్రిటిషువారు ఆనాడు గుర్తించినదే. ఈనాడు కాదని ఎట్లాఅనగలరు? అమలులోకి రాకపోయినా, ఆనాటి ఆంగ్లోజర్మను రహస్యపు ఒడంబడిక, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యవాదుల ఔదార్యానికీ స్నేహపాత్రతకీ శాశ్వతమైన నిదర్శనం! ఈనాడు జర్మనుపాలకులు వారి అండ ఆశించడంలో ఆశ్చర్యమేముంది? ఎప్పుడో ఇరవైఏళ్ళక్రిందట జరిగినయుద్ధంమూలంగా తమ సామ్రాజ్యానికంతక శాశ్వతంగా నీళ్ళువదలుకోమంటే నేటి జర్మను సామ్రాజ్యవాదులు ఎట్లాసమ్మతిస్తారు? కోలనీలు ఇతర సామ్రాజ్యవాదులకెందుకవసరమో తమకూ అందుకేఅవసరమంటున్నారు. గతయుద్ధంలో

కోలనీలను పోగొట్టుకొన్న కారణంచేత, తాము దుర్భర దారిద్ర్యంలో మగ్గిపోతున్నామనీ, తమ కోలనీలు తమకు అప్పజెపితేనేతప్ప స్వస్థత చేకూరదనీ, అట్టహాసం చేస్తున్నారు. ఆమధ్య జర్మనుమంత్రి గెబెల్సుగారు ఒక ఉపన్యాసంలో ఈలా గర్జించాడు.

“మేము బీదవాళ్ళము. మాకు కోలనీలులేవు. ముడిదినుసులు లేవు. మా కోలనీలను మాకు ముట్టజెప్పుమని అడిగే రోజువస్తుందని ఇతర రాజ్యాలవారికి తెలియజేయవలసి ఉంది. ఆసందర్భంలో మమ్మల్ని తిరస్కరించడం ప్రపంచానికంతకీ ప్రమాదం. ఎప్పటికో ఒకప్పుడు బాంబు ఠపేలుమని పేలితీరుతుంది.”
(17 జనవరి, 1936)

జర్మనునాజీ ప్రభుత్వంయొక్క కత్తి ఝుళిపింపులకు ఖంగారుపడి, బ్రిటిషు రాజనీతివేత్తలు, ఇటీవల కోలనీలవిషయంలో కొత్తనీతులు బోధించడం ప్రారంభించారు. 1935 సం॥రం సెప్టెంబరులో బ్రిటిషు విదేశాంగమంత్రి సర్ సామ్యుయల్ హోర్ గారు లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సు సభలో మాట్లాడుతూ ఈలా చెప్పాడు.

“కోలనీలను కలిగిఉన్న రాజ్యాలవారికి ముడిదినుసుల విషయంలో ప్రత్యేక సౌకర్యం ఉన్నట్టు కనపడు

తుంది. ఈ సౌకర్యం చాలా విశేషమైనదని అనుకొంటారు. కాని, ప్రకృతిసంపద ఏవిధంగానూ లేకపోయినప్పటికీ పరిశ్రమలవల్లా వ్యాపారంవల్లా సంపన్నమూ, ప్రబలమూఅయిన రాజ్యాలున్నాయన్న మాట మరువకూడదు. అయినప్పటికీ విశేషంగా కనపడే ఈవిధమైన సౌకర్యాలు, కొన్ని రాజ్యాలవారికి ఉండడం, ఆ అదృష్టం పట్టనివారు అసంతృప్తిచెంది ఉండడంమాత్రం స్పష్టం. ముఖ్యంగా కోలనీలతాలూకు ముడిదినుసుల విషయంలో, ఆయావస్తువులు కోలనీలు లేనివారికి అందుబాటుకాకుండా అరికట్టబడతాయన్న భయం ఒకటి వ్యాపించిఉంది. ఈసమస్య చాలా అసంతృప్తికీ విరోధానికీ కారణమవుతూ ఉండడంవల్ల, దీనిని పూర్తిగా విచారించి అసంతృప్తికి నిజంగా ఆధారముంటే, దానిని తొలగించడానికి యత్నించడం మంచిమార్గం. ముడిదినుసులు అందరికీ అంగుబాటు కావడంలో, అన్యాయమైన అడ్డంకులేవీ ఉండవన్న హామీ అవసరమనే కోరిక మూలంగానూ, ఈ పిచారణ. మాకు సంబంధమున్నంతవరకు ఈ విధమైన విచారణకు మేము సిద్ధపడి ఉంటాము.

ప్రస్తుత పరిస్థితులలో ముడిదినుసులు కొనుక్కోదలచినవారి కెవరికీ, తమ వస్తువులను అమ్ముకోకుండా

కూర్చునే కోలనీలేవీ లేవనే నా అభిప్రాయం. అంతే కాదు. అసలు వచ్చిన ఇబ్బంది ఏమిటంటే కిట్టుబాటయే ధరలకు వస్తువులు కొనేవాళ్ళే లేకపోవడం...... పెక్కుమందికి అసంతృప్తి కలుగజేసే ఈసమస్య, అంతాకలిసి సామగస్యంగా పరిష్కరించుకొనే ప్రయత్నానికి మా ప్రభుత్వం సంసిద్ధమైఉంది. అయితే అందుకు శాంతమైన నిష్పాక్షికమైన విచారణ అవసరం. యుద్ధగర్జనలలోనూ కత్తి ఝుళిపింపులలోనూ ఆవిధంగా విచారణజరగడం అసాధ్యం."

కోలనీలను కలిగిఉన్న రాజ్యాలవారికి, వాటివల్ల ఒట్టి శుష్కప్రయాసేగాని, కలిగే లాభమేమీ లేదని ఋజువు చేస్తూ, పలువురు బ్రిటిషు ప్రముఖులు గ్రంథాలు వ్రాశారు. వస్తువులు ఏరాజ్యంలో పండేవైనా కొనుక్కోదలచినవారందరికీ అవి బజారులో దొరుకుతాయి; కొనేవాళ్ళు కంటబడతారా అని కనిపెట్టుకొని ఉండే ఈ రోజుల్లో, ఫలానివారికి అమ్మకూడదని కూర్చునే జనమెవరూ ఉండరనీ వీరివాదం. 1935 సం॥రం అక్టోబరులో ప్రసిద్ధ బ్రిటిషు ఆర్థికవేత్త సర్ ఆర్థర్ సాల్టర్ గారు కోలనీల సమస్యనుగురించి చర్చించిన ఒక సభలో ఈవిధంగా ఉపన్యసించాడు.

"అసలు చిక్కేమిటి? ముడిదినుసులు పండించుకోని రాజ్యాలవారికి కొనుక్కోనేందుకవి దొరకకపోవడం

కాదు. కొనుక్కోదలచిన ప్రతివారికీ సమానధరలకు కావలసినంత సరుకు సిద్ధంగాఉంది. ఎక్కుతెక్కలుగా పడిఉన్నాయి ముడిసరుకులు. వాటిని విడుదల చేసుకోవడం ఎట్లాగన్న సమస్య బాధిస్తోంది ఉత్పత్తిదారులను."

ఈ విధంగా బుజువుచేయడానికి ప్రయత్నించే ప్రముఖులంతా కోలనీలను కలిగిఉన్న రాజ్యాలవారు. వీరివాదం, అవిలేని రాజ్యాలవారికి అర్థం కాకపోవడం ఆశ్చర్యమా? సంపన్నత్వంవల్ల, అనవసరమైన శ్రమేతప్ప సౌఖ్యమేమీ లేదని, ధనికులు బీదలకు హితోపదేశం చేసినట్టు, ఈ వాదం. అంత అనవసరశ్రమైతే, 'లేమి' తాముస్వీకరించి వెర్రి గోల పెట్టే జనానికి తమకలిమి అంటగట్టి తెరిపినిపడరాదూ, పాపం వారు! నిజంగా కోలనీలు నిరర్థకమే అయితే, సామ్రాజ్యవాదులకంత గాఢమోహమెందుకుఅవంటే? ప్రపంచమంతా పంచుకోవాలన్న ఆత్రతా, మానవజాతి నంతనీ నిర్మూలంచేసే మారణసామగ్రి ఎందుకు? శాంతిప్రియులూ, ఆధ్యాత్మికవాదులూ ఎన్ని ఉపదేశాలుచేసినా, ఎన్ని బుజువులు కనబరచినా, కోలనీల రహస్యం అనుభవపూర్వకంగా గుర్తెరిగిన సామ్రాజ్యవాదులు, వాటిని వదలిపెట్టి ఊరుకోడానికి సమ్మతించరు.

2

అసలు సామ్రాజ్యపాలకులకు ఈ కోలనీల గోలంతా ఎందుకన్న విషయంగురించి, తర్జన భర్జనచేసి పలువురు పలు విధములైన అభిప్రాయాలను వెల్లడించారు. నోరులేని ప్రజలను పరిపాలించడమనే కార్యం 'దైవదత్త' మనీ, ప్రపంచమంతా నాగరకమొనర్చే పవిత్రబాధ్యత తెల్లవారిదనీ, ఈ మొదలైన ధర్మపన్నాలెన్నిచదివినా అవి ఒట్టిబూటకపు మాటలనడం నిశ్చయం. దైవదత్త కార్యాలకోసం కుత్తుకలు కోసుకోడానికి సంసిద్ధమయ్యే రకం కాదు, సామ్రాజ్యవాదులు! జపానుసామ్రాజ్యవాదుల విజృంభణంతో తెల్లవారి ప్రత్యేకబాధ్యత అంతరించింది. తెల్లవారైనా నల్లవారైనా, ఎర్రవారైనా పచ్చవారైనా, సామ్రాజ్యవాదం ప్రస్తుత మానవసంఘ పరిణామంలో ఒక అవస్థ, విషమావస్థ, అన్న విషయం స్పష్టమైంది. అయితే సామ్రాజ్యాలెందుకు, సామ్రాజ్యవాదులకు?

కొన్ని ప్రాముఖ్యరాజ్యాలలో జనసంఖ్య అపరిమితంగా పెరిగిపోతోందనీ, ఆ రద్దీమూలంగా స్వీయరాజ్యాలలో ఊపిరి ఆడడానికికూడా వీలులేకుండా పోవడంవల్ల, సామ్రాజ్యాలు సంపాదించుకొని ఆ విశాలరాజ్యంలో ఖాళీగా సర్దుకోవడంకోసమనీ, ఒక ప్రాముఖ్యసిద్ధాంతం. శాస్త్ర సూత్రంగా

పరిశీలిస్తే, ఇందులోమర్మం బయటబడుతుంది. జనాభా పెరిగి పోతుండడంవల్ల తమదేశం కిక్కిరిసిపోతోందని ఆర్భాటంచేసే ప్రముఖులే, దేశంలో పుట్టుకలు తగ్గిపోతున్నాయనీ ఆ లెక్కనే, కొంతకాలం తగ్గిపోతే దేశం నిర్మానుష్యమై పోతుందనీ, అందుచేత వివాహాలు చేసుకోవడం, తామరతంపరగా సంతానం వృద్ధిచేసుకోవడంకంటే దేశహితైకకార్యం మరొకటి లేదనీ, తమ ప్రజలకు పాఠాలు చదువుతారు. ముసోలినీగారి చర్య చూడండి. ఇటలీదేశం కిక్కిరిసిపోవడంవల్ల అబిసీనియా ఆక్రమించుకోక గత్యంతరం లేదంటాడు. వివాహాలు చేసుకోనివాళ్ళమీద పన్నువేసి సంతతిపెంచుకొనే గృహస్థులకు పెద్ద బహుమతులు ఆశపెడతాడు. ఇట్లా ఒక్క ముసోలినీగారినే అననక్కరలేదు. సామ్రాజ్యనిర్మాతలందరూ అంతే. అసలువిషయం అణిచిపెట్టి, ఒట్టిబూటకపు మాటలతో జనసామాన్యాన్ని మభ్యపెట్టడం రాజనీతి, పాలనాకౌశలం. వీరి అసంగత ప్రసంగాలమాట అటుంచండి. పోనీ సామ్రాజ్యాలు సంపాదించిన తరువాతనైనా, స్వదేశంనుంచి జనం కొలనీలకు వలసపోవడం, స్వదేశంలో ఇరుకాటం తగ్గడం, ఏమాత్రమైనా జరుగుతోంటేసరే అనుకోవచ్చు. అటువంటిదేమీ జరగనప్పుడు? మనదేశం బ్రిటిషువారి చేతుల్లోకివచ్చి ఏళ్ళతరబడి కాలం గడిచింది. స్వదేశంనుంచి లేచిపోయివచ్చి ఈ భూమిలో స్థిరనివాసమేర్పరుచుకొన్న ఆంగ్లేయులెంతమంది? లెక్కపెట్టతగినంతమంది లేరు. పోనీ ఇండియా ఇంగ్లండుకు చాలా దూరం. జపానుకు పక్కనేఉంది, కొరియాఅన్న జపానువారి వలసరాజ్యం. అయినప్పటికీ ఆ రాజ్యంలో స్థిరపడిన జపానీయులసంఖ్య, స్వదేశంలో ఒత్తిడి తగ్గించడానికి లవలేశమైనా సాయపడేటంతలేదు. ఫ్రెంచివారికి పక్కలో ట్యూనిసు మొరాకోరాజ్యాలున్నాయి. కాని ఆ భూములకెళ్ళరు, ఫ్రెంచివారలు. బెల్జియము బెత్తెడురాజ్యం. జనం ఒత్తిడి మిక్కుటం. ఆ సాకుచెప్పి, పూర్వమెప్పుడో, సంపన్నుడైన బెల్జియంరాజు, ఆఫ్రికాఖండంలో కాంగోఅన్న అఖండరాజ్యం సంపాదించాడు. ఆ రాజుకీ అతన్ని ఆశ్రయించుకొన్న ఇతర సాహుకారులకీ పుష్కలంగా సంపద సమకూరడానికి సాధనమైంది గాని, ఆరాజ్యం బెల్జియం దేశీయులకు ఆశ్రయమై, స్వదేశంలో ఒత్తిడి రవంతైనా తగ్గడానికి మార్గంమాత్రం కాలేదు. ఇట్లాగే ఎన్నిఉదాహరణలైనా చెప్పవచ్చు. ఉదాహరణలు తెలియకా, తమ ప్రసంగాలలోని బూటకం పొడగట్టకానా సామ్రాజ్యవాదులు ఈ విధంగా ఆర్భాటం చేయడం! దేశభక్తి మైకంలో బుద్ధివిశేషం కోల్పోయిన జనసామాన్యాన్ని వంచన చేయడానికి కల్పనగాని.

మరొకవిషయం. అసలు వివిధరాజ్యాల సామ్రాజ్యవాదులు ఒకరితోఒకరు కయ్యానికి కాలు దువ్వడానికి ముఖ్యంగా కారణమయే కొలనీలు, నిర్జనప్రదేశాలు కాదు.

అదివరకే ఒత్తుగా జనంతో నిండిన దేశాలు. వాటివిషయంలోనే ముఖ్యంగా ప్రబలమైన స్పర్థ సామ్రాజ్యవాదులలో, స్వదేశాలనుంచి జనం వలసపోవడానికి వీలైన ఖాళీప్రదేశాలను గురించి, తెగనితగవు లేనేలేదు. సామ్రాజ్యవాదులు ఎంత ఆర్భాటంచేసినా, నిజంగా ఏ దేశంలోనూ కిక్కిరిసిపోయే జనమూ లేరు. తాము జయించుకొన్న రాజ్యాలకు వలసపోవడమూ లేదు. ఇదంతా ఒట్టి తంత్రం. సర్ ఆర్థర్ సాల్టరుగారు ఈ విషయాన్ని గురించే ఒకచోట ప్రసంగించారు.

"ప్రపంచంలో జనసంఖ్యఒత్తిడి తగ్గించడానికి కోలనీల ప్రయోజనం సర్వశూన్యమన్న విషయం నిస్సంశయంగా తెలుపవలసిఉంది. మంచూరియాలో జపాను పదేళ్ళపాటు పాటుబడినా స్వదేశంలో ఆరు నెల్లల్లో పెరిగే టంతమంది జపానీయులైనా మంచూరియాలో స్థిరపడరు. అబిసీనియా నంతనీ ఇటలీ స్వాధీనంచేసుకొని ఇటాలియనులను అక్కడ కాపురంపెట్టడానికి పదేళ్ళు తంటాలుపడినా, రెండు నెల్లల్లో పెరిగే జనసంఖ్య అయినా వలసపోరు. మధ్యఆఫ్రికాలో, పాతికేళ్ళ ఈ మధ్య నివాసమేర్పరుచుకొన్న పాశ్చాత్య ప్రజలందరినీ లెక్కకట్టినా ఒక్క సంవత్సరంలో ఇటాలియను జనసంఖ్య పెరిగినంతమందైనా ఉండరు. ప్రస్తుతం అమలులోఉన్న ఆర్థిక, వ్యాపారవిధానానికి సంబం-

ధించినంతవరకు తప్ప, అసలు నిజంగా ప్రపంచంలో ఎక్కడా జనసంఖ్య మితిమీరిపోవడమనేది లేదు."

అయితే కోలనీ లెందుకుమరి? వాటి మూలంగా కలిగే విరోధాలూ, వాటికోసం జరిగే భీభత్సాలూ గమనిస్తే, అవి ఒట్టిబరువుచేటుకు కాదనడం నిస్సంశయం. తమవుకోకుండా ధర్మపన్నాలూ శ్రీరంగనీతులూ చదివే, సామ్రాజ్య నిర్మాతల గంభీరోపన్యాసాలకు ముగ్ధులైన మహనీయులు కొందరు, అసలు కోలనీలసందర్భంలో నిజమైనసమస్య లేదనీ, వాటి విషయంలో కలిగే కల్లోలానికంతకీ కేవలం ప్రతిష్ఠతప్ప మరొక కారణంలేదనీ, సిద్ధాంతం చేశారు. బ్రిటిషు కొలోనియల్ సర్వీసులో ఒకప్పుడు ఉద్యోగిగా పనిచేసిన లియొనార్డు బార్న్సు అనే ఒక గ్రంధకర్త కోలనీల సమస్యనుగురించి ఇంగ్లండులోజరిగిన పెద్దసభలో ఈవిధంగా సిద్ధాంతంచేశారు.

"కోలనీలు లేనివారికిగల అసంతృప్తివిషయం-అది. కేవలం ప్రతిష్ఠవిషయికమైనదికాని మరొకటి కాదు. మానసికమైన ఈసమస్య తదనుగుణమైన విధంగానే పరిష్కారం కావాలి. కోలనీలను పరిపాలించే రాజ్యాలవారికీ, అసలవి ఎంతవరకు ప్రయోజనం అన్న విషయం ఎవరికీ తెలియదు. కాని ప్రతిష్ఠప్రధానమైనప్పుడు లాభనష్టాల ప్రమేయమేమీ ఉండదు."

సామ్రాజ్యవాద వాతావరణంలో ఉద్యోగిగా కాలం గడిపిన ఈమహనీయుడొక్కడేకాదు, ఈవిధమైన సిద్ధాంతం చేసినది. బ్రిటిషు లేబరుపార్టీయొక్క ప్రసిద్ధపత్రిక 'డెయిలీ హెరాల్డు' కూడా నిష్కర్షగా ఈసిద్ధాంతం నిశ్చయంచేసింది.

"అయితే అసలు కోలనీల విషయంలో ఏమిటి సమస్య? అది ఆర్థికమైనదా, మానసికమైనదా? జన సంఖ్య, ముడిదినుసులు, వ్యాపారం మొదలైన సందర్భాలలో కలుగుతాయనుకొనే ఆర్థిక సౌకర్యాలన్నీ అబద్ధమన్న విషయం, సిద్ధాంత రీత్యాను, అనుభవ పూర్వకంగానూ కూడా నిశ్చయమైంది. అది ప్రధానంగా వ్యాపారవిషయం కాదు. ప్రతిష్ఠవిషయం, గొప్పతనం విషయం తప్ప మరొకటికాదు. కోలనీల సందర్భంలో కలిగే అపాయకరమైన పరిస్థితులన్నీ ఆర్థిక కారణాలవల్లకాదు. మానసిక ప్రవృత్తులవల్ల. కోలనీలు లేకపోవడం తక్కువతనమన్న భావం, ఈ సందర్భంలోని ప్రమాద పరిస్థితులకు కారణం."

ప్రతిష్ఠ ఏనాడూ ఎరగని పాటకపుజనానికి ప్రాతినిధ్యం వహించిన పత్రిక వ్రాతలివి. కాని శుష్కప్రతిష్ఠకోసం పాకులాడేబాపతు జనం కాదు, సామ్రాజ్య నిర్మాతలు. అందుకోసం, ప్రాణమాన ధనాలన్నీ ఒడ్డి; భీకర సంగ్రామరంగంలో దుమికేబాపతు జనమూ కాదువారు. ఆధునిక ప్రపంచంలో

అల్లకల్లోలం కలుగజేస్తున్న వారిచర్యలకు ప్రబలమైన, ప్రత్యక్షమైన, కారణం శుష్కప్రతిష్ఠకాదు. కరకు రూకలు. ఏనాటిదో, 'ధనమూలమిదంజగత్' అన్న పూర్వోక్తి, ఈనాటి జగత్తుకు, సామ్రాజ్యవాద జగత్తుకు, అక్షరాలా వర్తిస్తుంది. ప్రబలమైన ప్రత్యక్షమైన ఈ మూలకారణం, నేటి ప్రపంచంలో సామాన్యవ్యక్తుల స్వీయ జీవితాలలోనూ, సామ్రాజ్యవాదుల సాహసచర్యలలోనూ కూడా స్పష్టంగా గోచరిస్తుంది. నేటి మానవసంఘ వ్యవస్థకు పునాదీ, మూలసూత్రం ఇదే. సామ్రాజ్యవాదం, సామ్రాజ్యవాదులూ, ప్రస్తుత సంఘ ధర్మాలకూ, సంఘనీతికీ సంబంధంలేని ప్రత్యేక రాక్షసవిషయాలుకాదు. సామ్రాజ్య వాదానికి మూలసూత్రములైన విషయాలు, ప్రస్తుత మానవసంఘ వ్యవస్థకీ మూలసూత్రములే. సామాన్యవ్యక్తుల నిత్యజీవిత చర్యలకు ప్రేరణభూతములైన విషయాలే, సామ్రాజ్యవాదుల నికృష్టచర్యలకూ ప్రేరణభూతములైనవి.

3

కింద అంకెలు కాస్త ఓపికతో పరిశీలించండి. 1930 సం॥రంలో ప్రపంచంలోని వివిధదేశాలకు ఎగుమతిఅయిన బ్రిటిషు అమెరికను సరుకుల విలువ వివరింపబడింది పట్టీలో. 1930 నాటికింకా బ్రిటిషువారు ఒట్టావా ఒడంబడికల రూపం

గా తమ సామ్రాజ్యంచుట్టూ గోడపెట్టుకోలేదు. ఆ ఒడంబడికల, సారాంశ మేమిటంటే ఇతరసామ్రాజ్యాల సరుకులు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యంలోకి రాకుండా చేసుకోవడం. ఇటీవలి ఈ బ్రిటిషు ప్రయత్నానికి పూర్వమే బ్రిటిషువారి రాజ్యాలు అమెరికను సాహుకారులకు ప్రవేశసాధ్యం కాకుండా ఉండేవని తేటపడుతుంది కిందఅంకెలవల్ల. ఈనాటి సామ్రాజ్యవాద రంగంలో బ్రిటిషువారూ అమెరికావారూ ప్రబలులైన ప్రతిస్పర్థులు—

1930 సం॥రంలో బ్రిటిషు, అమెరికను ఎగుమతులు.

ఎగుమతిఅయిన దేశం.	బ్రిటిషుఎగుమతుల విలువ. (వేలకాసులు).	అమెరికను ఎగుమతుల విలువ (వేలకాసులు).	బ్రిటిషుఎగుమతులు నూరనుకొంటే అమెరికను ఎగుమతుల విలువ.
ఇండియా	52944	9039	17
ఐరిష్ ఫ్రీస్టేటు	34497	2745	8
ఆస్ట్రేలియా	31678	15198	48
ఫ్రాన్సు	26690	44792	150
కెనడా	29138	131819	453
జర్మనీ	26809	55652	207
దక్షిణ ఆఫ్రికా	26462	7616	29
అర్జెంటినా	25234	25972	103
నెదర్లాండ్సు	18860	20983	111
న్యూజిలండ్	17867	5965	33
బెల్జియం	15035	17200	115
ఇటలీ	13835	20086	146

1930 సంవత్సరంలో బ్రిటిషు, అమెరికను ఎగుమతులు.

ఎగుమతిఅయిన దేశం.	బ్రిటిషుఎగుమతుల విలువ. (వేలకాసులు).	అమెరికను ఎగుమతుల విలువ. (వేలకాసులు).	బ్రిటిషుఎగుమతులు నూరను కొంటే అమెరికను ఎగుమతుల విలువ.
నార్వే	12931	4056	31
మలయా	10475	1920	18
డెన్మార్కు	10249	8049	79
స్వీడన్	10068	8984	90
ఈజిప్టు	9808	1781	18
స్పెయిను	9335	11501	124
చైనా	8574	17921	209
జపాన్	8229	32914	400
బ్రెజిల్	7970	10762	134
సోవియట్ రష్యా	6772	22272	330
నైజీరియా	6480	786	12
చిలీ	5963	9275	153

కేనడా అయిర్లండులు ఒకటి అమెరికాకీ రెండవది ఇంగ్లండుకీ కేవలం సరిహద్దు రాజ్యాలు. వీటివిషయం అటుంచి మిగతా రాజ్యాల విషయంలో స్పష్టమయే రహస్యంఏమిటి? బ్రిటిషుసామ్రాజ్యంలో చేరినవీ, చేరినట్టుగా ఎంచదగినవీ అయిన రాజ్యాలన్నింటికీ బ్రిటిషు ఎగుమతులు ప్రధానంగానూ, అమెరికను ఎగుమతులు అతిస్వల్పంగానూ ఉండడం. ప్రపంచంలో మిగిలిన అన్ని రాజ్యాలనూ బలవత్తరమైన అమెరికను సామ్రాజ్యవాదం ఆకట్టుకోగలిగింది. ఇదిపూర్వం నుంచీఉన్న స్థితికాదు. పూర్వం ప్రపంచం అంతటా బ్రిటిషు సాహుకారుల వ్యాపారమే ప్రధానంగా ఉండేది. తరువాత విజృంభించిన ఇతరరాజ్యాల ధనస్వాములతో పడిన పోటీవల్ల, ఒక్కవారిసామ్రాజ్యంతప్ప మిగిలిన ప్రపంచమంతా బ్రిటిషు వారిచేతులలోంచి జారిపోవడం తటస్థించింది. బ్రిటిషు ఎగుమతులు ప్రధానంగాఉన్న రాజ్యాలు, ఇండియా ఆస్ట్రేలియా దక్షిణాఫ్రికా, న్యూజిలండు, ఈజిప్టు, మలయా, నైజీరియా, నార్వేస్వీడన్ డెన్మార్కులు. ఆఖరు మూడురాజ్యాలూ అక్షరాలా బ్రిటిషువారి సామ్రాజ్యంలోనివి కాకపోయినా, వారి మాటజవదాటనివి. వాటినికూడా సామ్రాజ్యంలో చేర్చవలెనన్న యోచన ఒకప్పుడు జరిగిందికూడా.

బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలోకూడా ఒక చిత్రముంది. సామ్రాజ్యంలో ఉన్నప్పటికీ స్వరాజ్యం చేసుకొంటూన్న

ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలాండు, దక్షిణాఫ్రికాల విషయంలో నూరు బ్రిటిషు ఎగుమతులకు, వరుసగా 48, 33, 29 అమెరికన ఎగుమతులున్నాయి. స్వరాజ్యంలేకుండా నగానగిగా బ్రిటిషుధనస్వామిక ప్రభుత్వంయొక్క నిరంకుశ పరిపాలనలోని రాజ్యాలలో (ఇండియా, ఈజిప్టు, నైజీరియా మలయాలు) అమెరికను ఎగుమతులు ఇరవై చొప్పునకూడా లేవు. ఇవీ అసలైన కోలనీలు, సర్వస్వామ్యాలతోటీ సామ్రాజ్యవాదుల స్వంతసొత్తుగా ఉన్ననిజమైన సామ్రాజ్యం. ఈ సొంత రాజ్యం సామ్రాజ్యవాదులకు గర్భగుడివంటిది. ఇతరులకెవరికీ అందులో అడుగుపెట్టడానికిహక్కు లేదు. అందులో జరిగేచర్యలన్నిటికీ తెరచాటు. తెరఒకప్పుడుకాస్త ఒత్తిగిలినా గర్భగుడిలో జరిగే మంత్రతంత్రాలకి మారుమాటచెప్పే అధికారం మరెవరికీలేదు. ఇతరులకెవరికీ ప్రవేశసాధ్యం కాకపోవడానికి 'లా' ప్రకారం ఒక్కటే ప్రబలమైనహక్కు. అది వారిసొంతసొత్తు. దానికి ఋజువు ఆయుధబలంను, స్వంతసందర్భంలో మామూలుగా మనవ్యక్తి జీవితంలో ఉండే 'లా' ప్రకారం సంక్రమించే సర్వహక్కులూ, సామ్రాజ్యరంగంలోనూ ఉంటాయి. ఎవరిసొత్తుతో వారు వారిచిత్తం వచ్చినట్లు వ్యవహరించగలిగి ఉండడం, ప్రస్తుతం మనసంఘవ్యవస్థలో ప్రాథమిక సూత్రం. ఆ సూత్రమే సామ్రాజ్యవాదుల స్వంత సొత్తుకూ వర్తిస్తుంది.

4

ప్రస్తుతం మానవసంఘంలో స్వంతసొత్తు రెండురకాలు. స్వంతఉపయోగానికి అవసరమయ్యే చిల్లర మల్లర వస్తువులు, సూదిమొదలు మోటారువరకు, ఒకరకం. వీటిని స్వంత సొత్తుగా కలిగిఉండడంవల్ల సామాన్యంగా యజమానికివచ్చే ఆదాయమేమీ ఉండదు. చేతిగడియారం, ఫౌంటెనుకలం, గొడుగూ, గ్రామఫోను, సైకిలూ, మోటారూ, ఈ విధమైన రకరకాల స్వంతవస్తువులను మనం నిత్యజీవితంలో వాడుకొంటూ ఉండవచ్చు. కాని వాటివల్ల మనకువచ్చే రాబడి ఏమీ ఉండదు. సామాన్యంగా, ఈ రకం కాక మరొక రకం వస్తువు, లున్నాయి, ప్రస్తుతంలో వ్యక్తుల స్వంతసొత్తుగా ఉంటూన్నవి. వీటికీ పై వాటికీ ఏ సందర్భంలోనూ పోలిక లేకపోయినప్పటికి, చిరకాలానుగతంగా వీటినీ స్వంతసొత్తుగానే పరిగణిస్తూన్నాము. ఈ రకం సొత్తువల్ల యజమానికి కలిగే ప్రయోజనం, నిత్యజీవితంలో వాడుక కాదు; అవి 'స్వంతం' అన్న హక్కుమూలంగా వచ్చే రాబడి. మన సంఘంలో మనిషికి రాబడి రెండు విధాలుగా వస్తోంది పాటుబడడంవల్లా, రెండవరకం స్వంత, ఆస్తి కలిగిఉండడంవల్లాను. పాటుకు ప్రతిఫలం కలగడం సహజం, న్యాయం, పవిత్రం. అయితే పాటుబడితే ప్రతిఫలంకదా అని గంటలకొద్దీ గుంజీలు తీస్తే! కసరత్తైతే కావచ్చునేమో కాని కలిగే ప్రతిఫలమేమీ

ఉండదు. పాటుపడితే ముట్టే ప్రతిఫలం, ఆ పాటు ఏదో విధంగా సంఘానికి ఉపయోగపడినప్పుడే. వస్తువులను ఉత్పత్తిచేయడంవల్లనో లేక అనేకవిధ సౌకర్యాలు కలుగజేయడం వల్లనో, ఏదోవిధంగా సంఘానికి ప్రయోజనకరమైన పాటుపడినప్పుడే ప్రతిఫలం ముడుతుంది. ప్రతిఫలం పొందడానికి ఇంతకంటె క్రమమైన న్యాయమైన పద్ధతి మరొకటుండదు. దీనికి ఎక్కడా ఎప్పుడూ అభ్యంతరం ఉండకూడదు. ఆదాయంవస్తోందని చెప్పిన మరొకవిధానానికి, పాటుపడడంతో ప్రమేయమేమీలేదు. 'ఈ ఆస్తి నాది' అన్న హక్కువచ్చే రాబడి అది. ఈరకం ఆస్తిలో చేరే 'వస్తువులు' పైవాటి వంటి చిల్లరమల్లర వాడుకవస్తువులుకాదు. ధనం, భూమి, గనులు, మరలు మొదలైనవి ఈరకంలోనివి. వీటిని కలిగి ఉంటేచాలు, ఆ హక్కుమూలంగా యజమానికి రాబడి వస్తుంది. వీటికీ పైవాటికీ ఉండే ఈ ముఖ్యమైనభేదం ఎందువల్ల కలుగుతోందంటే, మొదటివి కేవలం భోగ్యవస్తువులూ, రెండవవి వాటిని (భోగ్యవస్తువులను) ఉత్పన్నం చేయడానికి సాధనభూతములూ కావడంచేత. అయితే ఉత్పత్తిసాధనాలు స్వంతసొత్తుగా ఉంటే, అందుమూలంగా రాబడి ఎందుకు వస్తోంది? అసలు రాబడిరావడానికి, ముఖ్యమైన న్యాయమైన పద్ధతి పాటుపడడం, అని పైనివ్రాశాము. ఆపాటైనా వస్తువులను ఉత్పన్నంచేసే పాటు అయిఉండాలి. కాని ఒట్టి రెక్క

లకష్టంవల్ల వస్తూత్పత్తి జరగదు. గరిసెడుధాన్యం పండించాలంటే భూమికావాలి అనేకరకాల పనిముట్లకు ఇనుము తయారుచేయాలంటే గనులుండాలి. గుండుసూది మొదలు గుడ్డవరకూ జనోపయోగమైన వస్తువులు తయారుచేయాలంటే మరలుండాలి. అంటే, పాటుపడితే ప్రతిఫలమన్న న్యాయానికి కట్టుబడిన ప్రజలకు అందుబాటులో ఉత్పత్తిసాధనాలుంటేనేకాని, వారు వస్తువులను ఉత్పత్తిచేయలేరు. అందుకు పాటుపడితేనేకాని వారికి ప్రతిఫలం ముట్టదు. జీవితం జరగదు.

ప్రకృత మానవసంఘంలో రెక్కలే ఆధారంగా గలిగి (బుద్ధిమాత్రమే ఆధారంగా గలిగికూడా) పాటుపడడానికి సంసిద్ధమైఉన్న ప్రజలు లక్షలూ కోట్లూ ఉన్నారు. కొంచెం ఇంచుమించు మానవసంఘమంతా అటువంటిజనమే. కాని వస్తూత్పత్తి సాధనాలుమాత్రం వాళ్ళకు అందుబాటులో లేవు. ఏకారణంచేత నైతేనేమి, ఆ సాధనాలను స్వంతసొత్తుగా కలిగిఉన్న కొద్దిమంది ఆసాములను "మాకు రెక్కలున్నాయి, మీదగ్గరఉన్న ఉత్పత్తిసాధనాలను మాకిస్తే, పాటుపడి వస్తువులను ఉత్పత్తిచేసుకొని ప్రతిఫలం పొందుతాం" మని బతిమాలవలసి వస్తోంది. అందుకు ఆ యజమానులు "సరే, ఉత్పత్తిచేయవచ్చు. కాని ఆ సాధనాలు మా 'స్వంతం' మిమ్మల్ని పాటుపడ నిచ్చినందుకు వాటిమీద మీరు తయా

రుచేసే వస్తుసంపద మాకివ్వాలి. మీకష్టం మేముట్టే పెట్టుకోము. మీరు పాటుపడేస్థితిలో ఉండడానికి పొట్టకూటి నిమిత్తం ప్రతిఫలం మీకు ముట్టజెబుతాం. ఈ షరతుమీదైతే మా సాధనాలతో పాటు పడనిస్తాము. నిర్బంధమేమీ లేదు. మీకిష్టం లేకపోతే, మా సాధనాలు మావి. మీ రెక్కలు మీవీని. పని చేయడానికీ చేయకపోవడానికీ, మీకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముంది" అంటారు. నిజమే, పనిచేయడానికీ చేయకపోవడానికీ వారికి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముంది! ఉత్పత్తిసాధనాలు అందుబాటులో లేని పరిస్థితులలో ఆస్వాతంత్ర్యమంటే మడతకుటుములు తింటూ మాడి చావడానికి స్వాతంత్ర్యం. అందుచేత ఉత్పత్తిసాధనాలు ఎవరి యాజమాన్యంలో ఉంటే వారికి దాసోహమని, వారి షరతులప్రకారం వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసి తీరాలి. వస్తుసంపదను వారికి అప్పజెప్పితీరాలి.

పైనివ్రాసినదంతా కల్పితమూ అతిశయోక్తీ కాని, మన నిత్యజీవితంతో సంబంధంలేసిదని అపోహపడకండి. రవంతయోచిస్తే మన జీవనమంత' ఈ నీతిమీదనే ఆధారపడి వుండడం స్పష్టమవుతుంది. ప్రత్యక్షంగా జరిగినవిషయం, ఈదిగువ వివరించినది. ఇది ఊరికే మచ్చుకు. కొంచెంశ్రద్ధతో పరికిస్తే ఏవ్యక్తికైనా అడుగడుగుకీ ప్రత్యక్షమవుతాయి ఈలాంటి విషయాలు.

ఒకపట్నవాసంలో ఊరుచివర, పచ్చిక బయలులో, ఒక ఆసామీ ఇల్లు. ఆపచ్చిక బయలు ఆతని "స్వంతం". ఒక రోజున, ఇక్కడా అక్కడా గడ్డికోసుకొని అది అమ్ముకొని బతికేమాలపిల్లలుముగ్గురు పైఆసామీ బీటిలో గడ్డి కోసుకొంటున్నారు. ఆబీటికాపరిదూరాన్నుంచి చూడడం కనిపెట్టి కలవరపడిపోయి ఆపిల్లలుముగ్గురూ కోసినగడ్డి పక్కపొదలో దాచి కూచున్నారు, కాపరి, వాళ్ళను పట్టుకొనిగడ్డికోస్తున్నారా అనిగదమాయించడం, వాళ్లులేదనడం జరిగింది. ఆమీదట, అతనువాళ్ళచేతుల్లోని కొడవళ్ళులాక్కొని యజమానికి అప్పచెప్పాడు. ఆమాలపిల్లలుముగ్గురూ గుడ్లనీళ్ళు గుక్కుకొంటూ, పడక కుర్చీలోకూర్చుని పత్రికచదువు కొంటూన్న ఆబీటిఆసామీని అనేక విధాలుగా బతిమాలడం మొదలు పెట్టారు, కనికరించి తమకొడవళ్లు ఇప్పించవలసిందని. అది తమపొట్టకూటికి సాధనాలన్నారు. అవిలేకపోతే రెక్కలున్నా రెక్కలులేని పక్షులమై పోతామన్నారు. రెక్కలాడితేనే గాని బతుకు జరగదన్నారు. గొప్పవారు కనికరం చూపాలన్నారు. ఒక పిల్ల, చేలది, వాళ్ళనాయన కొడతాడని వెక్కి వెక్కి ఏడవడం మొదలు పెట్టింది. వాళ్ళఉత్పత్తిసాధనాలను స్వంతసొత్తుగా సంపాదించుకోకలిగిన ఆ ఆసామీ కనికరించాడు. సరే, మీకొడవళ్ళుమీకిస్తాను. మీరుకోసినగడ్డి మాఆవుముందు వేసిపొండి, అన్నాడు. పడ్డపాటు నిష్ఫల

మైనా మళ్ళీమరునాడు పాటుపడడానికి సాధనాలు చేకూరిన వన్న సంతోషంతో, ఆపిల్లలుముగ్గురూ ఇంతంత ముఖాలు చేసుకొని పొదలో దాచిన గడ్డి తెచ్చి ఆ ఆసామీ ఆవుముందు వేసి, దాన్ని ఒకసారి నిమిరి, కొడవళ్లుచేతబట్టుకొని కులాసాగా పరుగెత్తారు. పైని వ్రాసినదానికి ఇదిపిల్ల ఉదాహరణ కాక పోతేమరేమిటి? కొడవళ్ళు కొద్దిపాటివీ, మడకలూ మాన్యాలూ, మరలూ యంత్రాలూ పెద్దవీని. అంతేఅంతకంటె భేదంలేదు.

ఉత్పత్తిసాధనాలు స్వంతసొత్తుగా ఉంటే ఏర్పడిన వస్తూత్పత్తి విధానం ఇది. న్యాయమనీ, ధర్మమనీ, సుకృతి ఫలితమనీ, పరమపవిత్రమనీ చిరకాలానుగతంగా సర్వజనామోదం పొంది, అలా, ప్రకారం సర్వహక్కులతోనూ ఆచంద్రతార్కంగా భుక్తంలో ఉండేటట్టు శాసింపబడిన, స్వంతసొత్తూ, ఆ కీలకంమీద ఆధారపడిన వస్తూత్పత్తి విధానమూను, ఇది. మానవకోటినంతనీ జంతువులకంటె అధమాధమమైన బానిసలోకంగా తయారుచేసిన ఆర్థికవ్యవస్థఇది. ఈవ్యవస్థలో ధనస్వాములూ సామ్రాజ్యవాదులూ ఒక అంగం. ఉత్పత్తిసాధనాల స్వంతసొత్తుదారులు, వారుపాటకజనంయొక్క విరామంలేని పాటుమీద నిలబడిన ఈ పవిత్ర విధానానికి, కించిన్మాత్రంగానైనా భంగంకలుగకుండా ఉండే

టట్టు భద్రంగా కాపాడుకొనే శాసనకర్తలువారు. సంపద పోగుపడడానికి సాధనభూతమైన కీలకం చేతులలో ఉన్నఅవకాశంవల్లా, సంఘంలో ధర్మసమ్మతంగా ఎంచబడిన వ్యాపారనీతిని అతిచతురతతో అవలంబించగలిగిన మేధాశక్తివల్లా, స్వల్పంతో ఉపక్రమించి, సంపన్నగృహస్థులై, పారిశ్రామిక నాథులై, సామ్రాజ్య పాలకులై సర్వప్రపంచాన్నీ, స్వంతసొత్తు గా చేసుకొనే ప్రయత్నంలో సర్వనాశకులుగా పరిణమించే సామ్రాజ్యవాదులు, ప్రస్తుతంలో మనం పవిత్రంగా పరిగణించే స్వంతసొత్తు సిద్ధాంతంయొక్క సహజఫలితమేతప్ప లోకంకాని లోకంనుంచి మనమీద దండెత్తివచ్చిన రాక్షస జాతికాదు. ఉత్పత్తిసాధనాల స్వంతసొత్తుదారులు వారు, అంతే!

5

సామ్రాజ్యవాదులు కాలనీలకోసం కత్తులు దూసుకోడానికి సిద్ధపడడం, (ఒకరితో ఒకరు స్వయంగా దూసుకోనడం కాదు; జీత బత్తెములద్వారాను, దేశభక్తిమైకంవల్లా, నిర్బంధ సైనికశాసనంమూలంగానూ, తమ తగవులు పరిష్కారం చేసుకొనేనిమిత్తం, పాటకజనంచేత కత్తులు దూయించి) వాటిని నాగరకమొనర్చడానికీ కాదు; ఇంటిదగ్గర ఇరుకాటం తగ్గించుకోడానికీ కాదు; బజారులో, ప్రపంచం అంద

రితోపాటూ సమాన ప్రతిపత్తితో ముడిదినుసులు కొనుక్కోడానికి కాదు; కోలనీలను మెడకు తగిలించుకోవడం గొప్పతనమన్న శుష్క ప్రతిష్ఠకోసమూ కాదు. స్వదేశంలో తమ మరలమీద తయారైన వస్తువులను అమ్ముకోడానికి; అమ్ముకొనే వస్తువులు తయారుచేసేనిమిత్తం ముడిదినుసులు కొనుక్కోడానికి, ఈ వ్యాపారంలో వీలైనంత తక్కువకు కొనడం, సాధ్యమైనంత ఎక్కువకు అమ్మడం అన్న నీతి నిరభ్యంతరంగా నిరంకుశంగా అవలంబించడానికి; అందువల్ల లభించే అపారమైన ధనం మళ్లీ ఆ రాజ్యాలలోనే ఎక్కువ కిట్టుబాటుగా పెట్టుబడిపెట్టడానికి; పెట్టుబడిపెట్టిన డబ్బు భద్రంగా కాపాడుకోడానికి. ఇంత తంత్రంజరగడం ఎట్లాసాధ్యమవుతుంది, సంపూర్ణ సార్వభౌమత్వం లేకపోతే? సంపూర్ణ సార్వభౌమత్వం వీరికో వారికో అంతే. అందులో సమత్వం సహకారం, సమానహక్కులూ, ఉమ్మడులూ ఉండడం అసాధ్యం. ఆ మాట వీరికీ వారికీకూడ తెలుసును. అందుకనే విచారణలూ సమాలోచనలూ అంటూ సమాయింపు తంతు జరుగుతున్నా, వీరూ వారూ కూడా భీకర సంగ్రామరంగానికి సన్నద్ధమవుతూండడం. సామ్రాజ్యవాద రంగంలో కలిగే ప్రధాన సంఘర్షణలు, సంగ్రామముఖంగా సర్దుబాటు కావలసిందే కాని, ఉన్నవాళ్ళు లేనివాళ్ళకు చెప్పే తియ్యనిమాటలతో తీరడం అసంభవం. సంగ్రామ ముఖంగానైనా, సమయా

నుకూలంగా, తాత్కాలికంగా జరిగే సర్దుబాటేకాని, సుస్థిరంగా ఎన్నటికీ జరుగదు. 1914—18 సం॥రాలలో ఒక విధంగా సర్దుబాటయింది. 1937 సం॥రంలో మరొకవిధమైన సర్దుబాటుకు సన్నాహం జరుగుతోంది. సామ్రాజ్యవాదమూ, అది ప్రభవించి విజృంభించడానికి కారకమైన సాంఘిక వ్యవస్థా అంతరించనంతకాలం, ఈ మారణసన్నాహం జరగకుండా ఉండదు.

కోలనీలమూలంగా సామ్రాజ్యవాదులకు కలిగేలాభం ఒక్క వస్తువులు అమ్ముకోగలగడం మాత్రమే కాదనీ అపారమైన ఇతరలాభాల కది మూలమనీ పైని వివరించాము. మరలమీద సంఘకృషివల్ల తయారైనప్పటికీ 'లా' ప్రకారం వారి స్వంతమయిన వస్తుసంపదను నిలవవుండకుండా అమ్ముకోగలిగితేనేకాని, మళ్ళీ ఆ వస్తుసంపదను తయారుచేయించే నిమిత్తం ముడిదినుసులు కొనుక్కోడానికి వీలుండదు. వస్తువులకు వస్తువులిచ్చి కొనుక్కోవాలికాని బంగారమిచ్చి కొనుక్కోవడం ఎన్నడూ సాధ్యంకాదు. కొనవలసి వచ్చినప్పుడు అతి చౌకగా కొనడం, అమ్మవలసి వచ్చినప్పుడు అతి ప్రియంగాఅమ్మడం, ఇది సర్వత్రా ధర్మసమ్మతమైన వ్యాపార సూత్రం. ఈ సూత్రమే అవలంబిస్తారు సామ్రాజ్యవాదు

లూను. వారుకొనే వస్తువులు కోలనీలలోని 'అనాగరక' జనులు పొద్దుగూకులూ పాటుపడి పండించే ముడిదినుసులు. వాటికి ప్రత్యామ్నాయంగా, వారమ్ముకోవలసిన వస్తువులు, వారి మరలమీద, కడుపుచిచ్చు చల్లార్చుకోడానికి కాయ కష్టపడక తప్పని కూలిజనంచేత తయారుచేయించిన రకరకాల వస్తువులు. పొద్దుగూకులూ పడినపాటుకు పొట్టనిండడమే మహాభాగ్యమని ఎంచే పాటకపుజనంతో వ్యవహారం ఒకవంకా; కడుపుచిచ్చు చల్లారడమే కనకాభిషేకమని ఎంచే కార్మిక జనంమీద యాజమాన్యం మరొకవంకాను. అంతకంటె అనుకూలపరిస్థితులు లేముంటాయి, లాభప్రదంగా వ్యాపారం నడపడానికి? కొద్దిలో కుబేరపదవి పొందడానికి? ఇటు వీరికీ అటు వారికీ కూడా బతుకుదెరువు కల్పించడమనే బాధ్యత పరమపవిత్రం కాదనీ, విధి నిర్ణీతం కాదనీ, ఎవరనగలరు! వారికి ముట్టే ప్రతిఫలం వారు ఉత్పన్నంచేసే విస్తారవస్తు సంపదలో లవలేశమైనా లేదంటారా? జంతువాంఛలైనా తీరడానికి అవకాశం లేకుండా, మానవకోటి జంతువులకంటె నీచంగా అధమాధమంగా జీవితం వెళ్ళబోయవలసి వస్తోందంటారా? అవుగాక. దుఃఖప్రపంచం! 'సంసారంసాగరం దుఃఖం' ఈదుఃఖసాగరంలో మునగకుండా తేలిఉండడానికి, అసలు బతుకంటూ ఒకటి బతకడానికి, ఇదేదో ఒకదారి సర్వసముడైన భగవంతుడు చూపించబట్టి కాని, కష్టమోనిష్ఠురమో

భగవదాదేశమైన పవిత్ర బాధ్యత భక్తిపురస్సరంగా వారు వహించబట్టికాని, లేకపోతే ఏమైపోను ఆదౌర్భాగ్యజనుల గతి! అసలుబతుకుదెరవంటూ ఒకటి వారికి కల్పించగలగడం ఎంతవిశేషం, ఎంతఔదార్యం! పాటకపుజనమంతా కన్నువిచ్చి ఏకమై కట్టుకట్టి కొంతకాలం పనిచాలించుకొంటే ధనస్వాముల స్వంతసొత్తుగాఉన్న ఉత్పత్తి సాధనాలు, వారికెందుకూ పనికిరాకుండాపోవా, అంటారా? అదిజరిగేవిషయమా? విధికృతమైన విషయంలో పూర్వజన్మఫలం అనుభవించాలన్న కర్మసూత్రం మరిచిపోయి, పాపభీతిగల పాటకపుజనం అంత అక్రమచర్యకు పూనుకొంటారా! పూనుకొంటేమాత్రం పొట్ట మాడ్చుకొని ఎంతకాలమని పస్తుండి కట్టుకడతారు? కట్టుకట్టి అల్లరిచేసి అశాంతి కలుగజేస్తే, ఆయుధబలంతో అణిచివేస్తే వారేమిచేయగలరు! ఇన్ని అభ్యంతరాలతో జరగడానికి సాధ్యంకాని విషయంఅది! అందుకు ఆత్రుత ఎందుకు? ఈలోగా, తాము పెట్టిపుట్టిన విశేషంవల్ల కలిగిన కలిమిలో, ఉదారభావంతో అన్నాతురులకు బతుకుదెరువు చూపించగలరుకాని ఉన్నదంతా ఇతరులకు పంచిపెట్టగలరా, వారు మాత్రం! పంచిపెట్టడం వ్యాపారధర్మమా! పెట్టవలసిందని అనడం న్యాయమా!

నిజం. తనకుమాలిన ధర్మం లేదనికాదూ పెద్దలంటారు! మానవసంఘంలో పూర్వంనుంచీ న్యాయవిహితమనీ

ధర్మసమ్మతమనీ అంగీకరింపబడిన వ్యాపారవిధానమే, ధనస్వాములూ సామ్రాజ్యవాదులూ వారి స్వంతసొత్తు సందర్భంలో అవలంబించే విధానం. ఒకటి ఒప్పూ మరొకటి తప్పూ ఎట్లా అవుతుంది? సామ్రాజ్యవాదం కాదు అసలు తప్పూ. దానికి దారితీసిన సాంఘిక వ్యవస్థ శుద్ధతప్పూ. ధనస్వాములు కనికరంతో పెట్టే ముష్టిమూలంగా కాదు మానవకోటికి దుర్భర దారిద్ర్యవ్యథ తప్పడం. మానవుడు తన అద్భుత ప్రతిభా విశేషంవల్ల అపారమైన వస్తుసంపదను కలుగజేసుకో గలిగినప్పటికీ తప్పని, దారిద్ర్యమనే ఘోరలక్షణం గల ఆర్థికవ్యాధిని నిర్మూలించేసి మానవసంఘాన్ని క్రొత్త తోవ తొక్కించడంవల్ల, ఆవ్యథ తప్పడం.

Vignana Kendra Library
No. 6979
Hyderabad

కళానిధి ముద్రాక్షరశాల, భీమవరం.

అచ్చు పొరపాట్లు.

పేజీ.	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
7	6	రాబట్టుకోదలచి,	రాబట్టుకోదలచి.
"	22	ఋణదాతల	ఋణదాతకు
15	6	ఈపిప్టు	ఈజిప్టు
22	16	యుద్ధం, ఆవిషయమావస్థలో	యుద్ధం. ఆవిషమావస్థలో
39	20	ఎట్లా దొరు	ఎట్లా దొరుకు
40	7	సామ్రాజ్యత్వం గ్రహించిని	సామ్రాజ్యతత్వం గ్రహించిన
43	13	వ్యయుహారం	వ్యవహారం
44	14	ఈజిప్టుకు	ఈజిప్టును
47	12	పర్వతం	పరత్వం
"	14	అ ఉద్యమం	ఆ ఉద్యమం
55	19	వచ్చించి	వచ్చింది
59	21	టజూరా	జూరా
63	11	ఉండం	ఉండడం
65	2	ఎరడా	ఎరగా
69	2	ఎధిర్యో ఎధియోపియా	ఎధియోపియా
89	10	'కూడదు కొడదు'	'కూడదు కూడదు'
"	11	పెట్టు కొట్టూ	పెట్టుకొంటూ
90	21	కుప్పిగంతెలు	కుప్పిగంతులు
91	10-11	ప్రపంచమంతా	ప్రపంచమంతా పంచుకోడం కోసం

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
94	4	అనమితి	ఆనమితి
98	18	న అంభవంకాదు	సంభవంకాదు
101	1	దేలువుళ్ళూ	దేవుళ్ళూ
"	2	మనుష్యుగా	మనుష్యులుగా
102	10	ఆర్యాలు	ఆరాజ్యాలు
"	18	గార్డు	లుగార్డు
105	18	పాసిగించి	పాసిగింది.
111	20	యూరపులో	యూరపులో
112	1	స్లన్నాహిత	సన్నిహిత
"	3	రక్షిణ	దక్షిణ
115	1	ములమీద	భూములమీద
118	11	వాటాలూ	వాటాలు.
"	12	లోడ్సుగారి	రోడ్సుగారి
119	1	భూయూ	యూ
124	1	యూరిపియను	యూరోపియను
125	9	చెప్పిన	చెప్పినా
133	15	లియొపాల్డుకంటె	లియోపాల్డువంటి
137	1	ఆరోజు	ఆరాజు
148	15	నిర్మలంచేసే	నిర్మూలంచేసే
160	16	ఉంటే	ఉండే
166	18	వారు పాటకజనం	వారు. పాటకజనం
171	12	అయుధబలం	ఆయుధబలం

విజ్ఞానం.

సంపాదకులు: శాస్త్రి [illegible] కోదండయ్యగారు, ఎం. [illegible]

జనసామాన్యంలో విజ్ఞానం (సయన్సు) వ్యాపింపజేసే ఆధునిక ప్రపంచంలో అనాగరికులై వెనుకబడి పోకుండా ఉండగోరేవారందరికీ అత్యవసరం. ఈ క్రిందిఅభిప్రాయాలు చూడండి.

శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు:-

"'విజ్ఞానం' పత్రిక ఆంధ్రపాఠకలోకం అభిమానించ తగిందని చెప్పడానికి చాలాసంతోషంగాఉంది. సంపాదకులకు కావలసిన పరిజ్ఞానమేకాకుండా అందరికీ సుబోధకమయే టట్లు మనోరంజకంగా సరళశైలిలో వ్రాయగల్గ గొప్ప నేర్పుంది."

'ప్రజామిత్ర':-

"ఈపత్రిక అంతటా చక్కని వ్యావహారిక భాష వాడినారు. అందువల్ల తెలుగుమాట్లాడనూ వ్రాయనూ నేర్చిన వారందరికిన్నీ యీపత్రికలో విషయాలన్నీ ఇట్టేబోధ పడుతవి. ఇటువంటి పత్రిక తెలుగుభాషలో యింతవర కున్నూ లేదని చెప్పవచ్చును."

సంవత్సరానికి ఆరుసంచికలు- చందా నాలుగురూపాయలు.

మేనేజరు, "విజ్ఞానం"
రాజమండ్రి.

ప్రపంచాన్నంతనీ ఏకోన్ముఖంగాచేసి మానవజాతికి మహోత్తరవికాసం కలుగజేయనున్న భావసముద్రం మహమ్మదీయప్రపంచంలోనూ ఉప్పొంగుతోంది. త్వరలో వెలువడనున్న

మహమ్మదీయ జాతీయవికాసం

లో ఈ కథంతా ఉంది విపులంగా.

రచయితలు:- కాశీపట్నపు కొండయ్యగారు.
ఆకుండి జోగారావుగారు

ఇది పాతఫక్కీని వ్రాసినవట్టి శుష్కచరిత్రగాదు. తర తరాల నుంచి అజ్ఞానాంధకారంలో అణిగి జడమైపోయి విస్తృతం ప్రపంచాన్నంతనీ ఆవరిస్తూన్న భావతీవ్రతవల్ల సమూలంగా సంచలితమౌతూన్న మానవలోకంయొక్క సజీవచరిత్ర.

సుమారు 300 పేజీలు — వెల ఒకరూపాయి.

END OF
TITLE